

Linda Husu

PUOLUEPOLIITTISESTI AKTIIVISTEN NUORTEN AIKUISTEN ISÄNMAALLISUUS

Onko isänmaallisuudelle enää tilaa postmodernissa yhteiskunnassa?

TIIVISTELMÄ

Linda Husu: Puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuus
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma / valtio-opin opintosuunta
Maaliskuu 2023

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuutta. Tutkielman aineisto kerättiin sähköisen kyselylomakkeen avulla, ja vastauksia analysoitiin patriotismin teorian kautta. Tutkielmassa erotellaan patriotismi ja nationalismi toisistaan, sillä kyseessä on kaksi hyvin erilaista ja jopa vastakkaista ideologiaa. Tutkielmassa vastataan kahteen tutkimuskysymykseen: Mitkä teemat korostuvat puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuudessa? Onko Ukrainan sota vahvistanut puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuutta? Näiden kahden tutkimuskysymyksen lisäksi tutkielman varsinainen tutkimusongelma on: Onko isänmaallisuudelle enää tilaa postmodernissa yhteiskunnassa?

Tutkielmassa tuodaan esiin vasemmistoliiton, SDP:n, vihreiden, keskustan, KD:n, RKP:n, kokoomuksen ja perussuomalaisen ajatuksia liittyen isänmaallisuuteen. Pienen otannan vuoksi puolueiden välisistä eroista ei voida tehdä laajempia johtopäätöksiä, mutta tutkielma tarjoaa laadullista analyysiä puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuudesta. Tutkielman tulokset osoittavat, että suurin osa vastaajista samaistui suomalaisiin enemmän kuin muiden maiden kansalaisiin. Suurin osa vastaajista oli myös huolissaan Suomen valtion hyvinvoinnista ja valtaosa koki kiintymystä Suomea kohtaan. Jokainen vastaaja oli myös tavalla tai toisella valmis puolustamaan Suomea sodan syttyessä, valtaosa myös aseellisesti. Moni myönsi Ukrainan sodan vahvistaneen isänmaallisuutta, mutta huomautti sen myös lisänneen sodanpelkoa. Vastaajista vain harva oli huolissaan suomalaisista enemmän kuin muiden maiden kansalaisista, ja harva koki Suomea kohtaan varsinaista rakkauden tunnetta.

Isänmaallisuus voidaan nähdä subjektiivisena kokemuksena, sillä saman puolueen edustajien ajatukset isänmaallisuudesta saattoivat erota merkittävästikin toisistaan. Patriotismin teoriassa todetaan, että isänmaallisuus on osa identiteettiämme. Tätä tukee eri puolueiden edustajien kokemus samaistumisesta, heidän kokema huoli valtion hyvinvoinnista, kiintymyksen tunne ja valmius puolustaa Suomea sodan syttyessä. Suoria johtopäätöksiä puoluekannan merkityksestä isänmaallisuuteen on pienen otannan vuoksi kuitenkin mahdotonta vetää. Puoluekannalla voi kuitenkin olla vaikutusta siihen, kuinka vahvasti puoluepoliittisesti aktiivinen ihminen kokee olevansa isänmaallinen.

Avainsanat: patriotismi, isänmaallisuus, puolue, Ukrainan sota, teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimusaiheen valinta ja perustelu	3
1.2. Tutkimuskysymys	4
1.3. Tutkielman rakenne	6
2. PATRIOTISMI	7
2.1. Patriotismin määrittely ja kritiikki	8
2.2. Patriotismi ja tunteet	17
2.3. Patria	24
2.4. Lyhyesti nationalismista	27
2.5. Patriotismin ja nationalismien ero	29
3. SUOMEN HISTORIAN KÄÄNNEKOHDAT JA EDUSKUNTAPUOLUEET	33
3.1. Isänmaallisuuteen vaikuttaneet tapahtumat	33
3.2. Suomalaiset eduskuntapuolueet ja niiden arvopohjat	36
3.3. Puolueiden periaateohjelmat lyhyesti	40
4. AINEISTO JA MENETELMÄ	44
4.1. Aineistona kyselylomake	44
4.2. Kyselylomake aineiston keräämisen välineenä	44
4.3. Teoriaohjaava sisällönanalyysi	48
5. ANALYYSI JA KESKEISET TEEMAT	51
5.1. Samaistuminen	51
5.2. Erityinen huoli maasta ja sen kansalaisista	55
5.3. Tunteet	57
5.4. Velka	61
5.5. Velvollisuus puolustaa maata ja valmius kuolla sen puolesta	62
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	67
LÄHDELUETTELO	70
LIITTEET	75
Liite 1 – Kyselylomake	75

1. JOHDANTO

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuutta. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, jonka analysointia tukee teoriaohjaava sisällönanalyysi ja patriotismin teoria.

Helmikuussa 2022 alkanut Ukrainan sota on vaikuttanut varmasti jokaisen suomalaisen elämään. Energian hinta on noussut pilviin, ruoka ja palvelut ovat kallistuneet, ja epävarmuus Venäjän tulevasta toiminnasta mietityttää. Sota on myös pistänyt pohtimaan sitä, jos hyökkäyksen kohteena olisikin ollut Suomi. Hyökkäys Ukrainaankin sai Suomessa aikaan merkittävän muutoksen. Puolustusmenoihin laitettiin lisää rahaa, Puolustusvoimien roolin merkitys kasvoi, kriiseihin valmistautumisesta alettiin puhua entistä avoimemmin ja liittyminen sotilasliitto Naton jäseneksi nousi Suomessa uutisten ykkösaiheeksi. Suomi haki sotilasliitto Naton jäsenyyttä toukokuussa 2022 eli kolme kuukautta Ukrainan sodan syttymisen jälkeen.

Ukrainan sodan myötä myös isänmaallinen retoriikka yleistyi valtamediassa. Ennen sotaa isänmaallinen retoriikka oli vähäistä ja leimaavaa. Isänmaallisesta retoriikasta tuli monille mieleen negatiivisen miellelyhtymän aiheuttavat nationalistiset symbolit ja asenteet. Sodan syttyttyä Suomen puolustamisesta ja sen tärkeydestä puhuttiin aiempaa enemmän. Alkuperäinen ajatukseni pro gradu -tutkielmasta siis hieman muuttui sodan syttymisen myötä. Hypoteesini ennen sodan syttymistä oli se, että puoluepoliittisesti aktiiviset nuoret aikuiset eivät ole isänmaallisia, lukuun ottamatta tiettyjen puolueiden aktiiveja, joiden arvopohjaan myös isänmaallisuus kuuluu. Ukrainan sodan syttyttyä myös oletukseni muuttui. Uskonkin, että Ukrainan sota on vahvistanut puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuutta, sillä sodan mahdollisuutta myös Suomen maaperällä on jouduttu pohtimaan. Sotaa käydään edelleen Euroopassa ja aivan lähellä meitä, jossa hyökkäävänä osapuolena on Venäjä, jonka kanssa meillä on yhteistä rajalinjaa yli 1000 kilometriä. Ihmiset ovat joutuneet pohtimaan, mitä he olisivat valmiita tekemään, jos Suomen maaperälle hyökättäisiin ja Suomen itsenäisyys olisi vaakalaudalla. Ennen Ukrainan sotaa ajatuskin sodasta Euroopassa saattoi monesta tuntua absurdilta. Nyt moni ennen absurdilta tuntunut asia on muuttunut todeksi. Eduskunta äänesti Suomen hakemisesta Naton jäseneksi äänin 188–8. Natoon hakemista kannatettiin siis selvästi yli puoluerajojen. Liittymistä vastaan oli ainoastaan joitakin kansanedustajia vasemmistoliitosta, yksi perussuomalainen ja yksi valta kuuluu kansalle -puolueesta.¹ Maaliskuussa 2023 eduskunta hyväksyi

¹ Yle 16.5.2022.

virallisesti Suomen Nato-sopimuksen äänin 184–7. Suurin osa Nato-jäsenyyden vastustajista tuli edelleen vasemmistoliitosta.²

Aiempaa oletustani vahvisti myös liberalismiin merkitys yhteiskunnassa, sillä elämme entistä yksilökeskeisemmässä maailmassa, jossa yhteisöllisyydellä on vähemmän merkitystä kuin ennen. Yksilökeskeisyyden lisäksi elämme yhä verkottuneemmassa maailmassa, jossa valtioiden rajoilla ei ole enää samanlaista merkitystä kuin ennen. Maailma on muuttunut lyhyessä ajassa varsin merkittävästi. Lähes jokaisella ihmisellä on mahdollisuus yhteydenpitämiseen ympäri maailman. Nykyinen teknologia mahdollistaa paljon, sillä voimme helposti tehdä töitä toiselle puolelle maailmaa. Konkreettisilla rajoilla on yhä vähemmän merkitystä, sillä ihmisillä on tänä päivänä yhä enemmän mahdollisuuksia liikkua, asua, työskennellä ja elää kuin esimerkiksi 200 vuotta sitten. Yhteisöllisyyttä koetaan monien kanssa, eikä kansallisuudella ole yhteisöllisyyden kannalta niin suurta merkitystä. Valtiota ei myöskään välttämättä nähdä hyvinvoinnin takaajana, sillä yksilökeskeisemmässä yhteiskunnassa jokainen on itse vastuussa itsestään ja omasta onnellisuudestaan. Toisaalta hyvinvointivaltiossa yhteiskunnalla on merkittävä rooli huolenpidossa, sillä kansalainen voi luottaa siihen, että pahan paikan tullen yhteiskunta pitää huolen.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) keväällä 2022 toteuttamassa kyselyssä tuli ilmi, että useampi kuin neljä suomalaista viidestä haluaisi Suomea puolustettavan aseellisesti, jos maahan hyökättäisiin. MTS:n kyselyä on toteutettu jo vuodesta 1976 lähtien. MTS:n mukaan suomalaisten maanpuolustustahto onkin nyt korkeimmalla tasolla, kuin koskaan aiemmin. On kuitenkin huomioitava, että maanpuolustustahto ei ole neutraali ja tieteellisesti pätevä käsite. Maanpuolustustahtoa voidaan kuitenkin tutkia ilmiönä ja retoriikkana. Sotilaallisen liittoutumisen kannatus on myös kasvanut merkittävästi. Sotilaalliselle liittoutumiselle löytyi tukea puoluekannasta riippumatta, sillä kaikkien puolueiden kannattajien keskuudessa liittoutumista tuki yli puolet vastaajista jo keväällä 2022. Aiemmin liittoutumista kannatti vain hieman alle kolmannes kyselyyn vastanneista.³

Tämän tutkielman tavoitteena on avata lukijalle melko tuntematontakin patriotismin teoriaa, joka usein sekoitetaan nationalismiin. Nämä kaksi teoriaa poikkeavat kuitenkin toisistaan melko merkittävästi. Suomalaiselle patriotismin tutkimukselle olisi tulevaisuudessakin tarvetta, sillä aihetta on tutkittu hyvin vähän ja se rajoittuu käytännössä vain muutamaankin artikkeliin ja viime vuosisadalle

² Yle 1.3.2023.

³ Yle 18.5.2022.

ajoittuviin tutkimuksiin. Patriotismin tutkimusta tarvitaan, sillä isänmaallisuus on alati muutoksessa oleva teema, jolla on suuri merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa, kulttuurissa ja historiassa. Tutkimuksen tarkoituksena on löytää vastaukset tutkimuskysymyksiin, jotka esitellään myöhemmin tässä luvussa.

1.1. Tutkimusaiheen valinta ja perustelu

Suomalaisesta isänmaallisuudesta puhutaan julkisesti harvoin. Isänmaallisuutta korostetaan itsenäisyyspäivänä, mutta vuoden muina päivinä aihe vaikuttaa lähes tabulta. Siihen liittyvää suomenkielistä tutkimuskirjallisuutta on löydettävissä erittäin niukasti. Patriotismin tutkimuksen vähäisyyttä voi selittää se, että sen ei koeta olevan kovinkaan merkityksellistä enää tänä päivänä tai jopa se, että kyseiseen aiheeseen tarttumista vieroksutaan. Suomalaiseen isänmaallisuuteen liittyviä artikkeleita ja mielipidekirjoituksia on löydettävissä vain muutamia. Suomalaiseen isänmaallisuuteen liittyvä tutkimuskirjallisuus on pitkälti historian tutkimukseen kytkeytyvää, mutta nykypäivän Suomeen liittyvää patriotismin tutkimusta ei yksinkertaisesti ole. Monet aiheeseen liittyvät tutkimukset käsittelevät 1930-luvun tapahtumia tai toista maailmansotaa. Isänmaallisuus on kuitenkin mielenkiintoinen tutkimusaihe, sillä se on edelleen läsnä lähes jokapäiväisessä elämässä, mutta siihen kiinnitetään yllättävän vähän huomiota. Aihe on ajankohtainen myös siksi, että isänmaallisuutta pyritään tietoisesti edistämään tiettyjen tahojen toimesta. Esimerkiksi Puolustusvoimilla on merkittävä rooli suomalaisessa yhteiskunnassa isänmaallisten arvojen korostajana. Muualla Euroopassa sen sijaan erilaiset oikeistopopulistiset puolueet ovat kasvattaneet suosiotaan 2000-luvun aikana.

Tutkimusaiheen merkitys korostui entisestään Venäjän hyökättyä Ukrainaan 24.2.2022.⁴ Ukrainalaiset ovat puolustaneet maataan siitä saakka ja hyökkäys onkin herättänyt valtavaa huolta niin ukrainalaisista kuin heidän kärsimyksistäänkin. Monet suomalaiset asevelvolliset ovat pohtineet omaa rooliaan sodan syttyessä. Lähes kaikki ovat joutuneet pohtimaan omaa ja läheistensä asemaa ja tehtävää, mikäli samanlainen tilanne tapahtuisi Suomessa. Ukrainan sota on väistämättäkin saanut jokaisen suomalaisen pohtimaan ajatuksiaan sodasta ja sen seurauksista. Onkin siis mahdollista, että Ukrainan sota on saanut ihmiset pohtimaan enemmän myös heidän omaa isänmaallisuuttaan ja sitä, olisivatko he valmiita puolustamaan maataan kuten ukrainalaiset. Tutkimustulokseni tulevat toivottavasti näyttämään sen, onko sodalla ollut vaikutusta puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten suomalaisaikeisten isänmaallisuuteen. Liikehdintää on kuitenkin ollut sodan myötä havaittavissa

⁴ Valtanen 9/2022.

suuntaan sekä toiseen. Reserviläisliitto on saanut ennätysmäärän jäsenhakemuksia Ukrainan sodan syttymisen jälkeen.⁵ Samaan aikaan myös reserviläisten siirtyminen siviilipalvelukseen on ollut vilkasta.⁶ Suomalaisten maanpuolustustahto on kuitenkin ollut merkittävässä kasvussa viimeaikaisissa haastattelututkimuksissa. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) julkaiseman tutkimuksen (2022) mukaan 82 % kaikista vastaajista olisi valmis osallistumaan maanpuolustuksen eri tehtäviin omien kykyjensä ja taitojensa mukaan, jos Suomeen hyökättäisiin. Miesten kohdalla luku olin 88 % ja naisten kohdalla 76 %. Myös sotilaalliseen yhteistyöhön Naton kanssa suhtauduttiin varsin myönteisesti, sillä 84 % kannatti yhteistyötä.⁷

Patriotismin ja nationalismin kirjallisuudessa on valtava ero. Nationalismia on tutkittu huomattavasti enemmän kuin patriotismia ja siitä on olemassa runsas määrä kirjallisuutta. Patriotismia on tutkittu selvästi vähemmän ja kaikki siihen liittyvä kirjallisuus on ulkomaista. Suomalaista patriotismia ei ole siis tutkittu lähes lainkaan. Valitsin kuitenkin tutkielmani teoriaksi patriotismin, sillä se vastaa parhaiten tutkimuskysymykseeni ja aiheeseen liittyvää englanninkielistä kirjallisuutta on riittävästi saatavilla. Seuraavan luvun lopussa avataan patriotismin ja nationalismin eroavaisuuksia, sillä uskon sen edesauttavan myös ymmärrystä patriotismista ja sen erilaisista ominaisuuksista.

Sotien jälkeen Suomi on muuttunut köyhästä maatalousmaasta kehittyneeksi moderniksi hyvinvointivaltioksi. Suomi liittyi Euroopan unioniin vuonna 1995, otti käyttöönsä EU:n yhteisen valuutan euron vuonna 2002 ja tekee erittäin tiivistä yhteistyötä sotilasliitto Naton kanssa. Ukrainan sodan syttymisen myötä Suomi haki Naton jäsenyyttä keväällä 2022 yhdessä Ruotsin kanssa. Myös Suomen väestö on monimuotoistunut vuosikymmenien saatossa. Väestön monimuotoisuutta selittävät esimerkiksi suuret kansainväliset yritykset, maatalous- ja kausityöalat sekä laajat korkeakoulumahdollisuudet. On selvää, että maahanmuuttoa tarvitaan Suomen elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyn vahvistamiseksi ja ylläpitämiseksi.⁸

1.2. Tutkimuskysymys

Tutkielmani tarkastelee puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuutta. Tämän tutkielman avulla halutaan päästä parempaan ymmärrykseen puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten

⁵ Harmaala 2022.

⁶ Eklund 2022.

⁷ Yle 18.5.2022.

⁸ Valtioneuvosto 13.4.2021.

aikuisten isänmaallisuudesta, sillä aiempina vuosina aihe on nuorten aikuisten keskuudessa vaikuttanut lähes tabulta. Pyrinkin tutkielmassani vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitkä teemat korostuvat puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuudessa?

Tämän tutkimuskysymyksen tarkoituksena on erotella teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla erilaisia teemoja, jotka vastauksissa korostuvat. Kyseisen kysymyksen avulla pystytään nostamaan myös esiin ne aiheet, joita nuoret aikuiset eivät koe merkittäviksi. Kysymyksen avulla päästään pohtimaan, miksi juuri kyseiset teemat nousevat nuorten aikuisten isänmaallisuudessa.

- Onko Ukrainan sota vahvistanut puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuutta?

Tällä kysymyksellä halutaan hahmottaa Ukrainan sodan vaikutusta isänmaallisuuteen. Ajatus tämän tutkielman aiheesta syntyi jo ennen Ukrainan sodan syttymistä, mutta uskon sodalla olleen vaikutusta lähes jokaiseen suomalaiseen, joten koen kysymyksen hyvin merkittäväksi.

Varsinainen tutkimusongelma sen sijaan on:

- Onko isänmaallisuudelle enää tilaa postmodernissa yhteiskunnassa?

Tutkimuskysymyksiin ja varsinaiseen tutkimusongelmaan pyrittiin saamaan vastauksia sähköisesti lähetettävän kyselylomakkeen avulla. Lomakkeen kysymykset löytyvät liitteestä tämän tutkielman lopusta. Kyselylomake lähetettiin sähköpostitse noin 50 puoluepoliittisesti aktiiviselle nuorelle aikuiselle, jotka ovat syntyneet 1990-luvulla tai 2000-luvun alussa. Puoluepoliittisesti aktiiviset nuoret aikuiset poimittiin puolueiden nuorisjärjestöjen nettisivujen kautta. Syy sille, miksi kyselylomake lähetettiin puoluepoliittisesti aktiivisille nuorille aikuisille, oli se, että oletin saavani heiltä mahdollisimman kattavia vastauksia kysymyksiini. Laadullisen tutkimuksen kannalta tarpeeksi laadukkaita kysymyksiä tuskin saataisiin esimerkiksi katukyselyn muodossa. Oletukseni oli, että puoluepoliittisesti aktiiviset ihmiset ovat kykeneviä pohtimaan isänmaallisuutta syvällisemmin.

Tutkimuskysymyksiä analysoitiin patriotismin teorian avulla sähköisen kyselylomakkeen vastausten kautta. Oletukseni tutkimusongelmaan oli alun perin se, että isänmaallisuudelle ei ole enää niin suurta

tarvetta tai merkitystä kuin ennen. Oletukseeni vaikutti ajatus yhä verkottuneemmasta maailmasta, jossa nuoret aikuiset matkustelevat paljon, asuvat ulkomailla töiden tai opintojen vuoksi. Jokaisella on ystäviä eri puolilla maailmaa eikä perheissä välttämättä enää puhuta isänmaallisuudesta tai siihen liittyvistä teemoista. Oletustani on kuitenkin heikentänyt Ukrainan sota, joka on saattanut vaikuttaa ihmisiin monellakin tapaa, eikä sen vaikutuksia vielä täysin tiedetä. On mahdollista, että ihmisten ajatukset maanpuolustuksesta ovat vahvistuneet. On mahdollista myös, että vallalla oleva sota saa ihmiset irtautumaan valtiosta ja erityisesti sen puolustamisesta. Toivonkin saavani vastauksen siihen, onko isänmaallisuudelle enää tilaa postmodernissa yhteiskunnassa. Jos isänmaallisuutta on havaittavissa, toivon saavani vastauksen siihen, mihin asioihin isänmaallisuus liittyy ja millä tavalla se puoluepoliittisesti aktiivisissa nuorissa aikuisissa näkyy.

1.3. Tutkielman rakenne

Tutkielman aluksi käsittelen mahdollisimman laajasti teoreettisen viitekehyksen. Tutkimukseni teoriana toimii patriotismi, jolla tarkoitetaan isänmaallisuutta. Käsittelen patriotismia kokonaisuudessaan luvussa kaksi. Ensimmäiseksi käyn läpi erilaisia patriotismin määritelmiä, jonka yhteydessä tuon ilmi patriotismiin liittyvää kritiikkiä. Määritelmän jälkeen käsittelen patriotismiin liittyviä tunteita, sillä erilaiset tunnetilat liittyvät kyseiseen ideologiaan hyvin tiiviisti. Tunteiden jälkeen käsittelen lyhyesti patrian määritelmää, sillä näen sen erillisen käsittelemisen olennaiseksi osaksi kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta, koska termi nousee tutkimuksessa useasti esiin. Patriotismin käsittelemisen jälkeen haluan tehdä selväksi nationalismin ja patriotismin eron, sillä nämä kaksi ideologiaa sekoitetaan usein toisiinsa. Esittelen siis aluksi lyhyesti nationalismin, jonka jälkeen käsittelen näiden kahden ideologian välisiä eroavaisuuksia. Tämä antaa myös vahvemman pohjan myöhemmälle analyysiluvulle.

Teoreettisen viitekehyksen jälkeen käsittelen lyhyesti luvussa kolme Suomen historian käännekohtia, avaan suomalaisten puolueiden arvopohjaa ja periaateohjelmia. Koen tämän luvun olevan tärkeä tutkielman analyysin kannalta, jotta voin mahdollisimman laajasti pohtia myös historian ja puoluekannan vaikutusta erilaisissa vastauksissa. Tuon kyseisessä luvussa esille tärkeimmät yhteiskunnalliset muutokset ja historialliset tapahtumat, jotka ovat vaikuttaneet suomalaisen isänmaallisuuden kehittymiseen. Luvussa neljä esittelen aineistoni eli kyselylomakkeen ja tutkimukseni menetelmän eli teoriaohjaavan sisällönanalyysin. Luku viisi on tutkielmani analyysiluku, jossa käsittelen kyselylomakkeen tuloksia patriotismin teorian kautta ja etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini. Lopuksi esittelen tutkielmani johtopäätökset luvussa kuusi.

2. PATRIOTISMI

Isänmaallisuus on jo vuosisatojen ajan toiminut inspiraation lähteenä niin kirjallisuudessa, taiteessa kuin musiikissakin. Isänmaallisuus eli patriotismi on saanut huomiota erityisesti yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, mutta filosofian ja politiikan tutkimuksen puolella aate oli pitkään vailla laajempaa huomiota. Asiaan tuli kuitenkin muutos 1980-luvulla, jonka jälkeen filosofit ja politiikan tutkijat ovat kiinnittäneet patriotismiin enemmän huomiota. Muutos johtui pitkälti kommunitarismien renessanssista, joka oli eräänlainen reaktio liberaalille poliittiselle teorialle, jota edustaa parhaiten John Rawlsin *A Theory of Justice*. Poliitiikan tutkimuksessa patriotismi on osa alati jatkuvaa keskustelua kommunitaaristen ja liberaalien välillä.⁹ Patriotismi on niin historiallisesti kuin käsitteellisestikin yksi perustavanlaatuisista piirteistä, joka määrittelee poliittiseen yhteisöön kiinnittymisen, identifioitumisen yhteiskuntaan ja uskollisuuden maata kohtaan. Patriotismi on kuitenkin kohdannut selvää kaksijakoisuutta, sillä se jakaa aatteen kannattajia ja arvostelijoita jopa sen peruskysymyksissä.¹⁰ Vaikka patriotismi herättääkin monimutkaisia teoreettisia kysymyksiä, niin se on edelleen retoriikan keskipisteenä politiikassa. Esimerkkinä Donald Trumpin iskulause ”Make America Great Again” tai vaikkapa Brexit.¹¹

Isänmaallisuus on kuitenkin yksi yleisimmistä termeistä ja sitä käytetäänkin ympäri maailman, mutta usein eri tarkoituksiin. Isänmaallisuus eli patriotismi liittyy käsitteeseen patria, jolla yleensä tarkoitetaan tiettyä aluetta, jossa asuu ihmisiä, joilla on samanlaisia perusominaisuuksia. Tällaisia perusominaisuuksia ovat esimerkiksi sukulaisuus, kieli, rituaalit, uskonto tai vaikkapa kulttuuri. Isänmaallisuus onkin kiintymystä patriaan, mutta se on myös yleisesti tunnustettu arvo.¹² Isänmaallisuudesta on kehitetty myös erilaisia hybridikäsitteitä, jotka ovat elvyttäneet keskustelua kansalaisjäsenyydestä moniarvoisissa yhteiskunnissa. Esimerkiksi perustuslaillinen isänmaallisuus, kosmopoliittinen isänmaallisuus, maltillinen isänmaallisuus, oikeudenmukainen isänmaallisuus, kansalaispatriotismi, demokraattinen isänmaallisuus, kriittinen isänmaallisuus ja parhaan perinteen isänmaallisuus.¹³

Kiinnostus identiteettipolitiikkaan, monikulttuurisuuteen, kansalaisuuteen ja nationalismiin on selvästi lisääntynyt, mutta tieteellinen panostus patriotismin tutkimukseen on ollut silti melko vähäistä. Asiaa on pahentanut erityisesti se, että isänmaallisuus on kehoitettu hylkäämään.

⁹ Primoratz & Pavkovic 2008, 1.

¹⁰ Sardoc 2020, 1.

¹¹ Sardoc, 2020, 3.

¹² Prebilib 2020, 276.

¹³ Sardoc 2020, 4–5.

Patriotismin hylkäämistä on perusteltu sillä, että se on liian läheinen nationalismin kanssa, ja että sitä käytetään retorisesti väärin politiikassa. Hylkäämistä on myös perusteltu sillä, että se saatetaan rinnastaa rasismiin kanssa. Tämä kaikki on tehnyt isänmaallisuuden teoretisoinnista erittäin haastavaa. Näiden edellä mainittujen ja useiden muiden vastaväitteiden perusteella isänmaallisuutta on syytetty väittäen, että se edustaa refleктоimatonta ja idealisoitua näkemystä menneisyydestä, poissulkevaa asennetta nykypäivästä, ja sulkee umpimähkäisesti pois ne, jotka eivät ole tietyn poliittisen yhteisön jäseniä. Nämä ja monet muut vastalauseet johtivat väitteeseen, että isänmaallisuus on ei-heijastavaa, syrjivää, poissulkevaa ja samankaltaistavaa.¹⁴ Isänmaallisuuteen ja sen asemaan liittykin hyvin erilaisia näkemyksiä. Erimielisyydet johtuvat kuitenkin usein ihmisten erilaisista käsityksistä liittyen oikeudenmukaisuuteen, demokratiaan tai yksilölliseen ja yhteiskunnalliseen kukoistamiseen.¹⁵

Muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana on kuitenkin tapahtunut huomattavaa kehitystä isänmaallisuuden aseman, laajuuden ja oikeutuksen tarkastelun suhteen. Isänmaallisuutta on alettu tarkastelemaan uudella tavalla eri tieteenaloilla kuten esimerkiksi sosiologiassa, kasvatustieteessä, psykologiassa, nuorisotutkimuksessa ja puolustusopinnoissa. Jo tämä itsessään on osoitus sen kasvavasta merkityksestä tieteellisessä tutkimuksessa ja näiden uusien tutkimusreittien avautuminen edistää myös tieteellistä keskustelua isänmaallisuudesta.¹⁶ Käsittelen seuraavaksi patriotismin erilaisia määritelmiä ja siihen kohdistunutta kritiikkiä. Sen jälkeen tarkastelen patriotismin vahvasti liittyviä tunteita, erityisesti rakkautta ja kiintymystä. Tunteiden jälkeen avaatan patrian käsitettä hieman enemmän ja lopuksi erottelen patriotismin ja nationalismin ideologiat toisistaan. Tässä patriotismin teorian kappaleessa viitataan laajasti Maurizio Viroliin, sillä hän kokoaa patriotismia käsittelevässä teoksessaan eri filosofien käsityksiä patriotismista aina Machiavellistä Montesquieuun.

2.1. Patriotismin määrittely ja kritiikki

Patriotismi eli isänmaallisuus on yksi niistä käsitteistä, joka todennäköisesti johtaa vahvaan polarisaatioon. Vaikka se on yksi poliittisten ihanteiden keskeisistä käsitteistä, se on edelleen hyvin kiistanalainen käsite ja vaikeasti saavutettavissa oleva hyve. Samalla se on myös mahdollisten konfliktien ja väkivallan lähde.¹⁷ Patriotismia paljon tutkinut filosofi Igor Primoratz huomauttaa, että isänmaallisuus on kuitenkin tärkeä osa identiteettiämme. Toiset menevät vieläkin pidemmälle ja väittävät, että isänmaallisuus olisi jopa moraalinen ydin tai ainakin jollain tapaa moraalisesti pakollista.

¹⁴ Sardoc 2020, 4.

¹⁵ Costa 2020, 214.

¹⁶ Sardoc 2020, 5.

¹⁷ Sardoc 2020, 2–3.

Primoratz kuitenkin korostaa, että kaikilla ihmisillä on erilaisia mieltymyksiä paikkoja ja ihmisiä kohtaan. Ihmisille on myös luontaista samaistua moniin ryhmiin, olivat ne sitten suuria tai pieniä. Ihmiset pitävät näitä ryhmiä aina jollain tapaa omanaan ja osoittavat erityistä huolenpitoa ryhmien jäseniä kohtaan.¹⁸ Huolimatta siitä, että isänmaallisuus on yksi perustavanlaatuisista piirteistä, joka määrittelee poliittiseen yhteisöön kiinnittymisen, identifioitumisen ja uskollisuuden olemuksen – isänmaallisuus on kuitenkin kaikkea muuta kuin selvää ja ongelmatonta. Isänmaallisuuden suoraviivaisessa määritelmässä vältetään monia tavallisia ongelmia ja haasteita, joita käsitteisiin yleensä liittyy, koska isänmaallisuus on joko intuitiivisesti tai teoreettisesti määritelty rakkaudeksi isänmaata kohtaan.¹⁹ Primoratzin mukaan tämä määritelmä pitää paikkansa, mutta on aivan liian ontuva.²⁰ Hänen mukaansa nykykäytössä oleva isänmaallisuus viittaa isänmaalliseen rakkauteen ja siihen samaistumiseen sekä ei-poliittisessa että poliittisessä mielessä. Sen lisäksi se on erityistä huolta maanmiehistä, jotka ovat joko kotoisin samasta maasta tai asuvat siellä.²¹

Stephen Nathanson on määritellyt isänmaallisuuden siten, että siihen sisältyy erityinen kiintymys omaa maata kohtaan, henkilökohtainen samaistuminen maahan, erityinen huoli maan hyvinvoinnista ja valmius uhrautua maan hyvän edistämiseksi. Primoratzin mukaan tässä Nathansonin määrittelyssä ei ole juurikaan moitittavaa. Hän korostaakin, että erityisen kiintymyksen ja rakkauden välillä ei ole suurta eroa ja Nathanson itse käyttää termejä vaihtoehtoisesti. Primoratz kuitenkin huomauttaa, että määritelmään on aina sisällytettävä huolenaihe maata kohtaan. Tämä johtuu siitä, että henkilöä, joka ei ole ilmaissut minkäänlaista huolta maataan kohtaan, tuskin pidettäisiin patrioottina. Kun tämä huolenaihe on sisällytetty määritelmään, se tarkoittaa samalla valmiutta tehdä uhrauksia maansa puolesta. Tällöin uhrautumista ei välttämättä tarvitsisi lisätä erillisenä osana määritelmään.²² Nathansonin mukaan isänmaallisuus on ihanne, joka saa monet ajattelevat ihmiset tuntemaan olonsa epämukavaksi. Heidän on vaikea leimata itseään isänmaallisiksi, koska he eivät pidä kansallisen uskollisuuden rituaaleista tai symboleista ja koska he ovat huolissaan siitä, että kansallinen uskollisuus merkitsee välinpitämättömyyttä tai vihamielisyyttä muiden kansojen ihmisiä kohtaan. Koska nämä ajattelevat ihmiset tuomitsevat kansalliskiihkon ja ovat häiriintyneitä isänmaallisuuden, militarismin ja sokean uskollisuuden välisistä assosiaatioista, he välttelevät käyttämästä sanaa isänmaallinen.²³ Margaret Mooren mukaan isänmaallisuus sisältää erityistä huolta ja kiintymystä poliittiseen yhteisöön ja maanmiehiin eli ihmisiin, jotka jakavat tietyt oikeudelliset ja poliittiset

¹⁸ Primoratz 2020.

¹⁹ Sardoc 2020, 2–3.

²⁰ Primoratz 2002, 443.

²¹ Primoratz 2015, 75.

²² Primoratz 2015, 74.

²³ Nathanson 1989, 535.

instituutiot ja asuvat samalla rajatulla alueella. Näihin tunteisiin liittyy huoli olemassa olevan poliittisen yhteisön ja sen jäsenten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Moore korostaa sitä, että isänmaallisuutta esiintyy erityisesti siellä, missä on järjestäytynyt poliittinen ja institutionaalinen rakenne. Yhteisössä, jolla on yhteinen kohtalo ja yhteinen päätöksenteko.²⁴ Mutta vaikka patriootin uskollisuuden kohteena on isänmaa tai valtio, se ei automaattisesti tarkoita sitä, että patriootti tukisi mitä tahansa maassaan vallassa olevaa hallitusta.²⁵

Roomalainen runoilija Horatius kuvaili patriotismia poliittisen tunteen korkeimmaksi muodoksi. Hän korostikin sitä, että on upeaa ja kunniallista kuolla isänmaan puolesta. Jotkut kriitikot ovat kuitenkin esittäneet vastalauseita vaihdellen kevyestä kritiikistä painavampiin vastalauseisiin.²⁶ Saksassa tasavallan isänmaallisuus ei koskaan ollut merkittävä älyllinen perinne, vaan isänmaallisuus tuli synonyymiksi uskollisuudelle hallitsijalle ja sitoutumiselle suojella Saksan hengellistä ainutlaatuisuutta. Kuten Bismarck muistelmissaan huomautti, saksalainen isänmaallisuus tarvitsee prinssin, sillä prinssi yksin voi tarjota perustan laajemmalle uskollisuudelle, joka ylittää kaikki paikalliset uskollisuudet.²⁷ Useat teoreetikot ovat kuitenkin sitä mieltä, että uskollisuus maata kohtaan ei edellytä uskollisuutta sen nykyiselle hallitukselle tai poliittisille instituutioille. Uskollisuus koostuu pikemminkin sukupolvien välisestä poliittisesta yhteisöstä, jolla on jossain määrin tunne yhteisestä historiasta ja joistakin yhteisistä kulttuurikäytännöistä – ja yhteisö sijaitsee tietyllä rajatulla alueella. Useat teoreetikot ovatkin yhtä mieltä siitä, että uudistusmieliset, poliittiset toisinajattelijat ja jopa vallankumoukselliset voivat olla isänmaallisia, edellyttäen kuitenkin, että heillä on oikeat tunteet, uskomukset ja taipumukset maataan ja maanmiehiään kohtaan.²⁸

Monet filosofiset kertomukset isänmaallisuudesta kuvaavat sitä joko eräänlaiseksi rakkaudeksi isänmaata kohtaan tai eräänlaiseksi uskollisuudeksi maata kohtaan. Tämä osittain viittaa siihen, että on olemassa kaksi erilaista lähestymistapaa, joista toinen keskittyy tunteisiin ja toinen tekoihin ja toimintatapoihin. Seuraavaksi hieman näiden lähestymistapojen eroista. On mielenkiintoista, että teoreetikot, jotka puhuvat isänmaallisuudesta isänmaanrakkauden kautta, väittävät usein, että isänmaalliset kokevat jatkuvaa ja syvää rakkautta isänmaata kohtaan. Mutta jos rakkaus on jatkuvaa, sitä ei voida pitää tunteena sanan tavallisessa merkityksessä. Jatkovaa rakkautta pidetään pikemminkin vakaana taipumuksena tuntea tietyillä tavoilla. Tämän lähestymistavan lisäksi

²⁴ Moore 2009, 385.

²⁵ Primoratz 2020.

²⁶ Sardoc 2020, 3.

²⁷ Viroli 1995, 158.

²⁸ Costa 2020, 216.

kannattajien mielestä rakkauden ja kiintymyksen tunteet motivoivat isänmaallisia toimimaan tavoilla, jotka hyödyttävät heidän maataan. Teoreetikot puhuvat myös lojaaliudesta, joka johtuu syvästä kiintymyksestä omaan maahan. Jos uskollisuus maata kohtaan olisi jotenkin johdettua, patriootin olisi oltava yhtä uskollinen myös muille maille, joilla olisi samanlaisia arvokkaita ominaisuuksia kuten vaikkapa yksilön oikeuksia ja vapauksia kunnioittava perustuslaki. Tällä pyritään hahmottamaan sitä, että isänmaallinen uskollisuus edellyttää tiettyjä kiintymyksen tunteita omaan maahan, jotka selittävät tällaisen erityislaatuisen uskollisuuden – kiintymyksen tunteita voidaan kuvata rakkaudeksi. Johtopäätös näistä kahdesta alkuun hieman päällekkäisestä näkemyksestä on se, että ne menevät melko päällekkäin ja eroavat vain painotusten osalta.²⁹

Patrioottien mielestä kansan yhteiseen vapauteen sitoutuminen tarkoittaa sitä, että jos maa ei ole vapaa, ihmisten tulee tehdä töitä sen vapauttamiseksi sen sijaan, että vapautta lähdetäisiin etsimään muualta. Jos ihmiset pakotettaisiin lähtemään maastaan, heidän olisi jatkettava työtä sen eteen, että he voisivat palata takaisin elämään vapauteen muiden kohtalontovereidensa kanssa.³⁰ Patriootin mielestä myös vapaus, josta nautitaan toisessa maassa, on vähemmän rikasta ja vähemmän täydellistä kuin se vapaus, josta voidaan nauttia oman kansan kanssa. Jossakin toisessa maassa saatettaisiin parhaassa tapauksessa nauttia kansalaisvapauksista tai jopa poliittisista vapauksista, mutta siellä ei voisi elää vapaasti oman kulttuurin mukaan. Vapauden tunteella oman kansan keskuudessa on suurempi merkitys, sillä siitä voidaan nauttia omana vapautenamme, joka on selvästi meidän. Tällä väitteellä on kuitenkin heikkoutensa, sillä vapaus toisessa maassa saattaa silti olla houkuttelevampaa. Jotta maanmiehet saadaan sitoutumaan oman kansan yhteiseen vapauteen, on vedottava myötätunnon ja solidaarisuuden tunteisiin, jotka liittyvät kielen, kulttuurin ja historian siteisiin. Poliittinen vapaus tarvitsee selviytyäkseen ja kukoistaakseen erilaisia kansalaishyveitä eli kansalaisia, jotka pystyvät sitoutumaan yhteiseen hyvään ja puolustamaan yhteistä vapautta. Nykyajan poliittiset filosofit pitävät kuitenkin kansalaishyvettä vanhentuneena antiikin jäännöksenä tai vaarallisena poliittisena myyttinä, jota vastuuttomat nostalgiat pyrkivät saamaan takaisin.³¹ Isänmaallisuuteen liitetään kuitenkin erityinen huoli oman maan kansalaisten hyvinvoinnista. Se poikkeaa esimerkiksi Äiti Teresan ja Lääkärit ilman rajoja huolenpidosta, joka koskee kaikkia köyhiä, sairaita ja kuolevia, joita he vain voivat auttaa. Isänmaallisuuteen liittyvä huolenpito nähdäänkin usein valikoivana, sillä valinta suoritetaan käyttäen sanaa ”minun”. Tässä tapauksessa minun maanmieheni.³²

²⁹ Costa 2020, 214–215.

³⁰ Viroli 1995, 9.

³¹ Viroli 1995, 10.

³² Primoratz 2020.

Poliittiset teoreetikot ovat erityisen kiinnostuneita patriotismista hyvin järjestetyn valtion eetoksena ja nationalismin vastalääkkeenä. Jo kansallisvaltion syntymisen jälkeen on vallinnut laaja käsitys siitä, että jonkinlainen nationalismi on välttämätön valtion yhtenäisyyden kannalta. Tällainen ominaisuus on tärkeä, sillä se luo solidaarisuutta kansalaisten välillä ja motivoi heitä osallistumaan julkiseen elämään, sekä tekemään uhrauksia yhteisen hyvän puolesta. Koska nationalismi sai vahvan leiman 1900-luvun aikana, poliittiset teoreetikot ovat joutuneet etsimään uusia vaihtoehtoja. Erityisesti kansallissosialismin takia saksalaiset ajattelijat epäilevät patriotismia, jos sitä ei ole tarkkaan erotettu nationalismista. Jotkut ovatkin väittäneet, että poliittinen isänmaallisuus voisi korvata nationalismin kansaa yhdistävän tehtävän välttämällä samalla nationalismiin liittyvät vaarat. Tämä isänmaallisuus vähätteleekin sukujuuria, kieltä ja kulttuuria, mutta korostaa rakkautta ja uskollisuutta poliittiseen yhteisöön, sen lakeihin, instituutioihin, sekä oikeuksiin ja vapauksiin, jotka ne mahdollistavat.³³ Ihmisen toimintaa pidetäänkin isänmaallisena silloin, kun hän toimii yhteisten sitoumusten valossa ja epäisänmaallisena silloin, kun hän tahallisesti laiminlyö politiikkaan perustuvia yhteisiä sitoumuksia, joissa hän on mukana ainoastaan oman etunsa vuoksi.³⁴

Maurizio Viroli nostaa suurimmaksi huolenaiheekseen tasa-arvoisen vapauden, jolla hän tarkoittaa kaikkien tasavallan jäsenten mahdollisuutta elää elämäänsä kansalaisina ilman, että heitä sorretaan poliittisten, kansalaisoikeuksien tai sosiaalisten oikeuksien kieltämisellä. Viroli pitää kulttuurista, etnistä ja uskonnollista yhtenäisyyttä ja homogeenisyyttä paheina. Hän alleviivaa sitä, että ne eivät tee tasavallasta yhtään sen vahvempaa, eivätkä auta muodostamaan vapauteen sitoutuneita kansalaisia – päinvastoin. Sen sijaan ne tekevät tasavallasta tylsän, uneliaan ja ahdistavan; kansalaisista ahdasmielisiä kiihkoilijoita, suvaitsemattomia ja tylsiä. Virolin mielestä hyvä tasavalta, joka todella haluaa olla kaikkien ei tarvitse kulttuurista, moraalista tai uskonnollista yhtenäisyyttä, vaan se tarvitsee toisenlaisen yhtenäisyyden. Tällä yhtenäisyydellä Viroli tarkoittaa poliittista yhtenäisyyttä, jota ylläpitää kiintymys tasavallan ihanteeseen. Viroli tarkoittaa tässä tapauksessa kiintymystä tiettyyn tasavaltaan ja sen erityiseen tapaan elää vapaudessa. Täysin puhtaasti poliittinen tasavalta ei synnyttäisi kiintymystä – ei rakkautta eikä sitoutumista. Tällaisten intohimojen synnyttämiseksi ja niiden ylläpitämiseksi on vedottava yhteiseen kulttuuriin ja yhteisiin muistoihin. Mutta jos vetoimuksen tavoitteena on vapaus, on turvauduttava kulttuuriin, joka kasvaa kansalaisuudesta, jota ylläpitävät yhteiset muistot sitoutumisesta vapauteen, yhteiskuntakritiikkiin

³³ Primoratz 2020.

³⁴ Gilbert 2009, 334, 339.

sekä sortoa että korruptiota vastaan. Ei ole siis lainkaan tarvetta vahvistaa moraalista tai uskonnollista yhtenäisyyttä, etnistä homogeneisyyttä tai kielellistä puhtautta.³⁵

Isänmaallisuus nostaa esiin myös kaksinaismoraalin ongelman. Toisin kuin terrorismin kaltaiset käsitteet, jossa sitä käytetään kuvaamaan ensisijaisesti tekijöiden negatiivista toimintaa – isänmaallisuutta käytetään positiivisella tavalla sellaisiin toimiin, joita voidaan kuvata kiitettäviksi ensisijaisesti itsellemme. Ja tältä osin tekoja, joita saatamme suorittaa, arvioidaan eri tavalla kuin muiden vastaavia tekoja. Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta kuuluisa lausahdus: ”Toisen terroristi on toisen vapaustaistelija”. Kenties tunnetuin esimerkki historiasta, joka parhaiten kuvaa kaksinaismoraalin ongelmaa isänmaallisuuden tapauksessa on Itävallan arkkiherttua Franz Ferdinandin salamurha vuonna 1914. Jotkut leimasivat salamurhan tekijän terroristiksi, kun taas toiset pitivät hänen tekoaan aidoimpana isänmaallisuuden ilmaisumuotona. Tämä kertoo aiheen monimutkaisuudesta.³⁶ Isänmaallisuutta on toisinaan kutsuttu myös mielikuvituksen tuotteeksi, sillä sitä on rakennettu siirretyistä muistoista, joita on historiasta poimittu ja joskus jopa valheellisesti sankaroitu.³⁷

Patriotismiin liittyvään keskusteluun yhdistetään perinteisesti käsitteitä kuten rakkaus, kansalaisuus, identiteetti, kansallisuus, hyve, lojaalisuus, yhtenäisyys, kansallinen ylpeys, uskollisuus, rohkeus, solidaarisuus, yhteinen hyvä ja kansalaisvastuu. Isänmaallisuus onkin edelleen käytössä poliittisessa retoriikassa, jota sen kriitikot suurelta osin pilkkaavat ja puolustajat kriitikkömästi kannattavat. Nämä ja monet muut kysymykset todistavat kuitenkin sen tosiasian, että isänmaallisuus on viime kädessä ymmärrettävä moraalisenä, poliittisena ja episteemisenä ilmiönä.³⁸ Jotkut isänmaallisuuden kriitikot sanovat, että isänmaallisuus edustaa yltiöisänmaallisuutta ja on hyvin poissulkevaa, joka johtaa moraalisesti hyväksymättömään puolueellisuuteen maata ja maanmiehiä kohtaan. Patriotismin äärimmäiset kriitikot kuten Leo Tolstoi, Mark Twain ja Oscar Wilde ovat määritelleet sen pahojen hyveeksi ja huijarin viimeiseksi turvapaikaksi.³⁹ Esimerkiksi Tolstoi on kritisoinut isänmaallisuutta, koska hänen mielestään jokainen patriootti pitää juuri omaa maataan kaikista parhaimpana. Hänen mukaansa isänmaallisuus on moraalitonta, sillä se kehottaa meitä edistämään oman maan etuja muiden maiden ja oikeastaan minkä tahansa kustannuksella – myös sodan. Edellä mainitun hän toteaa olevan vastoin moraalin perussääntöä, joka käskää meitä olemaan tekemättä mitä emme haluaisi

³⁵ Viroli 1995, 13.

³⁶ Sardoc 2020, 6.

³⁷ Primoratz 2020.

³⁸ Sardoc 2020, 6.

³⁹ Sardoc 2020, 3.

muiden tekevän meille.⁴⁰ Tolstoi on myös väittänyt, että isänmaallisuus on laajaa itsekkyyttä, yksinomaista ja lopulta aggressiivista huolta omasta maasta, sekä kansainvälisten jännitteiden ja lopulta sodan suurin syy.⁴¹ Valmiutta taistella, tappaa ja lopulta kuolla isänmaan puolesta on kuitenkin perinteisesti pidetty syvimpänä ja aidoimpana isänmaallisuuden muotona. Mutta isänmaallisuus rinnastetaan toisinaan myös konfliktiin ja väkivaltaan.⁴² Maltillisen isänmaallisuuden kannattajat ovat sitä mieltä, että patriootti voidaan vaatia taistelemaan maansa puolesta, mutta vain silloin kun sota on ja pysyy oikeudenmukaisena. Äärimmäiset isänmaallisuuden kannattajat sen sijaan katsovat olevansa velvollisia taistelemaan maansa puolesta, oli sota oikeudenmukainen tai ei.⁴³

Maurizio Viroli on tasavaltaisen eli republikaanisen isänmaallisuuden puolestapuhuja. Hänen tasavaltaisen ajattelutapansa mukaan meillä on moraalinen velvollisuus omaa maatamme kohtaan, koska olemme sille velkaa elämämme, koulutuksemme, kielemme ja parhaimmissa tapauksissa vapautemme.⁴⁴ Tätä Virolin kommenttia maamme meille suomista eduista on kuitenkin kritisoitu. Kaikki kiitollisuus syntymisestä tai kasvatuksesta kuuluu Primoratzin mukaan vanhemmille eikä patrialle, mutta on kuitenkin olemassa erilaisia etuja, joita olemme saaneet myös maaltamme.⁴⁵ Virolille isänmaallisuus on myös pyrkimystä edistää samassa maassa elävien etuja. Isänmaallisuus pyrkii myös vahvistamaan siteitä ja rakkautta kansan yhteistä vapautta kohtaan ja se toimiikin solidaarisuuden ja toveruuden siteillä. Virolille tasavalta on tärkeä ja sen takia isänmaallisuudenkin tehtävä on yrittää kääntää kulttuurisesti samankaltaisten ihmisten kiintymys ja sitoutuminen yhteiseen hyvään eli tasavaltaan, joka on erityinen sen takia, että se on juuri sen tietyn kansan tasavalta.⁴⁶ Viroli on pyrkinyt näyttämään, että republikaaninen isänmaallisuus on kaiken omistautumisen arvoista, sillä hän on yrittänyt nostaa tasavallan isänmaallisuuden yksinkertaisemman isänmaallisuuden yläpuolelle. Yksinkertaisempaa isänmaallisuuden muotoa ei kuitenkaan tule jättää huomiotta tai vähätellä, koska sillä on ollut keskeinen rooli myös republikaanien politiikan säilyttämisessä. Ja jotta voi olla tasavaltaista isänmaallisuutta, tarvitaan tasavaltoja. Ja jotta voi olla tasavaltoja, tarvitaan isänmaallisuutta.⁴⁷ Virolin jopa positiiviseen suhtautumiseen isänmaallisuutta kohtaan tulee kuitenkin suhtautua varauksella, sillä Viroli on ollut johtavassa roolissa republikanismin elvyttämisessä ja isänmaallisuuden tieteellisessä analysoinnissa, sekä puolustamisessa. Virolin

⁴⁰ Tolstoi 1987, 97.

⁴¹ Primoratz 2020.

⁴² Sardoc 2020, 3.

⁴³ Primoratz 2020.

⁴⁴ Viroli 1995, 9.

⁴⁵ Primoratz 2020.

⁴⁶ Viroli 1995, 3, 8–9, 16–17.

⁴⁷ Dagger 2020, 103.

tasavaltalaisen isänmaallisuuden puolustaminen on kuitenkin melko poikkeuksellista uusrepublikaanien joukossa. Richard Dagger on kuitenkin kritisoinut Virolin taipumusta hahmottaa isänmaallisuus lähes yksinomaan republikaanisesti eli hän pitää tasavaltalaista isänmaallisuutta alkuperäisenä ja ainoana aitona isänmaallisuuden muotona. Monet tasavallan puolestapuhujat voivat hyvinkin olla samaa mieltä Virolin kanssa siitä, että republikaaninen isänmaallisuus on muita isänmaanrakkauden muotoja parempi. Heidän tulisi kuitenkin Daggerin mukaan myös tunnustaa, että isänmaallisuudella on oma elämä ja voima, joka on riippumaton tasavaltaisuudesta.⁴⁸ Viroli on myös selkeästi halunnut pitää isänmaallisuuden irti nationalismin tuomasta tahrasta, varsinkin kun otetaan huomioon sen yhteys natsismiin ja etniseen puhdistukseen. Daggerin mielestä tämä on ymmärrettävää, mutta ero ei ole niin selvä kuin Viroli haluaisi sen olevan.⁴⁹

Monesti isänmaallisissa tarinoissa pohditaan sitä, miksi meillä on velvollisuus sitoutua kansamme yhteiseen vapauteen. Tasavaltalaisten isänmaallisten ajattelijoiden vastaus tähän kysymykseen on melko tunnettu: meillä on moraalinen velvollisuus maattamme kohtaan, koska olemme sille velkaa. Tasavaltalaisten mukaan olemme maallemme velkaa elämämme, koulutuksemme, kielemme ja onnekkaimmissa tapauksissa myös vapautemme. Jos haluamme olla moraalisia henkilöitä, niin meidän on palautettava se, mitä olemme saaneet, ainakin osittain palvelemalla yhteistä hyvää. Jos velvollisuudeksi maata kohtaan katsotaan esimerkiksi yhteisen vapauden suojeleminen, niin jos olemme patriottoja, meidän on taisteltava kaikkia niitä vastaan, jotka yrittävät jollakin tavalla painostaa erityistä etua yleisen edun edelle. Meidän on vastustettava syrjintää ja syrjäytymistä, mutta meillä ei ole velvollisuutta määrätä kulttuurista, etnistä tai uskonnollista homogeenisyyttä. Patriotit eivät voi myöskään edistää itsensä ylistämistä muiden kansojen vapauden kustannuksella tai kieltää kansalais- ja poliittisia oikeuksia keneltäkään isänmaantoverilta.⁵⁰

Myös Machiavelli on korostanut, että isänmaan palveleminen on rehellisen ihmisen korkein moraalinen velvollisuus. Machiavelli palveli mielellään maataan, vaikkakin se olikin toisinaan raskasta ja vaarallista. Hän on kuitenkin huomauttanut, että mikään velvollisuus ei ole suurempaa kuin se, jonka olemme velkaa maallemme. Machiavellin mukaan kaikista häpeällisintä olisi se, että kansalainen muuttuisi maansa viholliseksi. Hän korostaa, että kansalaisen tulee unohtaa kaunansa, koska hänen velvollisuutensa maataan kohtaan ei sammu edes vaikeuksien vuoksi. Jos velvollisuuden ääni ei ole tarpeeksi voimakas, niin isänmaanrakkaus antaa hänelle lopulta voimaa antaa anteeksi ja

⁴⁸ Dagger 2020, 88–89.

⁴⁹ Dagger 2020, 92.

⁵⁰ Viroli 1995, 9.

unohtaa. Isänmaanrakkaudella ja moraalisella velvoitteella on kuitenkin rajansa. Jos vapaa patria hajoaa ylimielisten ihmisten tyranniaksi, myös velvollisuus sitä kohtaan lakkaa ja rakkaus muuttuu vihaksi. Tällöin ei siis ole mitään syytä eikä motivaatiota antaa anteeksi tai unohtaa. Hyveellisen kansan, joka haluaa säilyttää vapautensa, on kuitenkin aina kunnioitettava lakeja ja normeja ja eletävä niiden määrittämässä järjestyksessä.⁵¹ Sen sijaan Montesquieu on painottanut sitä, että jokainen kansalainen solmii syntyessään kotimaansa kanssa velan, jota ei voida koskaan maksaa kokonaan takaisin. Tästä syystä jokaisen kansalaisen tulee palvella yhteistä hyvää omien kykyjensä mukaan. Machiavellin mukaan kansalaiset, jotka rakastavat tasavaltaa, kykenevät hyveellisiin tekoihin, koska ymmärtävät sen, että tasavalta on heidän vapautensa, turvallisuutensa ja vaurautensa perusta. He rakastavat maataan ja sen lakeja, koska he pitävät tasavaltaa omana asianansa ja he ymmärtävät, että on heidän omien etujensa mukaista elää juuri kyseisessä tasavallassa. Kun he suorittavat kansalaisvelvollisuuksiaan, he eivät uhraa etujaan vaan Montesquieun mukaan turvaavat niitä.⁵² Montesquieu on osoittanut kaksi tapaa saavuttaa isänmaallisuus. Yksi tapa yhtenäisyyden ja uhrauksien kautta, toinen vapauden ja oman edun kautta. Ensimmäinen johtaa puhtaaseen mutta kuitenkin mahdottomaan isänmaallisuuteen. Toinen johtaa epäpuhtaaseen, mutta elinkelpoisempaan ja houkuttelevampaan isänmaallisuuteen.⁵³

On olemassa tiettyjä asioita, jotka isänmaallisuutta pohdittaessa on pidettävä mielessä. Ensinnäkin se, että isänmaallisuus ei rajoitu kansallisuuteen, ellei ihmisen käsitys kansasta ole niin laaja, että se kattaisi kaikki etniset-, kulttuuriset- ja muut näkökohdat. Toiseksi – vahvan kansallisen identiteetin ei tarvitse johtaa nationalismiin. Kolmanneksi isänmaallisuuden ei tarvitse olla sokeaa uskollisuutta. Oman isänmaan rakkauden ei tarvitse olla sokeaa, kritiikitöntä tai rajoittua yksittäiseen etniseen alkuperään kuuluviin ihmisiin.⁵⁴ Liberaalit suhtautuvat usein isänmaallisuuteen epäluuloisesti, elleivät jopa vihamielisesti. Liiotteluun saakka menevä isänmaallisuus on aiheuttanut loukkauksia yksilönvapaudelle, oikeusvaltioperiaatteisiin ja saattanut johtaa vähemmistöjen epäoikeudenmukaiseen kohteluun. Liberaalit näkevät, että jos isänmaanrakkaus voitaisiin täyttää liberaaleilla arvoilla, se voitaisiin valjastaa eteenpäin hyvänä voimana. Isänmaallisuus edellyttää kuitenkin tiettyä ymmärrystä identiteetistä, moraalista ja kansalaisuudesta. Liberaalissa poliittisessa kontekstissa isänmaallisuus voidaan ymmärtää arvokkaana monessakin suhteessa. Se auttaa ylläpitämään poliittista vakautta, se on myös demokraattisen pohdinnan väline ja tukee sosiaalista

⁵¹ Viroli 1995, 33–34.

⁵² Viroli 1995, 73.

⁵³ Viroli 1995, 75.

⁵⁴ Dagger 2020, 103.

oikeudenmukaisuutta. Jotta isänmaallisuus voidaan katsoa liberaaliksi, se on osoitettava olevan yhteensopiva vapauden ja autonomian arvojen kanssa. Lisäksi minkä tahansa vakuuttavan liberaalin isänmaallisuuden mallin on tarjottava opastusta monikulttuurisesta monimuotoisuudesta.⁵⁵

2.2. Patriotismi ja tunteet

Machiavelli kirjoitti ystäväilleen Vettorille yhdessä viimeisistä kirjeistään: ”Rakastan maatani enemmän kuin sieluni”. Mikään hyve ei voi Virolin mukaan olla yksilöllisempää kuin sielu, mutta kuitenkin rakkaus isänmaata kohtaan saa ihmiset alistamaan sen yhteiselle vapaudelle. Toisin sanoen vapauteen, joka on meidän yhtä paljon kuin kaikkien muidenkin. Maan rakastaminen enemmän kuin sieluun tarkoittaa, että ihmisen tulee olla valmis uhraamaan oma sielunsa yhteisönsä elämän ja vapauden puolesta. Rakkaus isänmaata kohtaan voidaan nähdä myös moraalisenä vahvuutena, joka tekee täysin tavallisista kansalaisista kykeneviä tekemään suuria tekoja tyranniaa ja korruptiota vastaan.⁵⁶ Paolo Parutan mukaan isänmaanrakkaus on kansalaiselämän perusta. Se ihminen, joka kaipaa hyveellistä elämää, ei voi olla ainoastaan huolissaan itsestään, vaan hänen on palveltava isänmaataan, koska velvollisuutemme maatamme kohtaan on kaikista korkein velvollisuutemme.⁵⁷

Rakkaus isänmaata kohtaan on Montesquieuille sekä velvollisuus että hyve. Se on kiintymystä tiettyyn hyvään, jossa ihmiset rakastavat omaa maataan – maata, jolla on heille erityinen merkitys. Montesquieuille rakkaus isänmaata kohtaan on tässä mielessä samanlaista kuin esimerkiksi ystävyys tai anteliaisuus, jota tuntee tiettyjä ihmisiä kohtaan, mutta ei yleensä ihmiskuntaa tai ketä tahansa kohtaan. Hyveenä pysyäkseen rakkaus isänmaata kohtaan ei voi kuitenkaan koskaan olla ristiriidassa oikeudenmukaisuuden periaatteiden kanssa. Jos ihminen rikkoo oikeudenmukaisuuden periaatteita, isänmaallisuus on pahimpien rikosten lähde. Montesquieu kuvailee Machiavellin tavoin isänmaan rakkautta rakkaudeksi lakeja ja instituutioita kohtaan, jotka suojelevat yhteistä vapautta. Rakkaus tasa-arvoon on rakkautta kansalaisten tasa-arvoon eli yhtäläisiin poliittisiin oikeuksiin ja tasa-arvoon lain edessä. Rakkaus isänmaata ja tasa-arvoa kohtaan tekee ihmisistä kykeneviä asettamaan yhteiset edut yksityisten ja ryhmittymien etujen edelle. Tästä syystä poliittinen hyve on sekä Montesquieuille että Machiavellille vapauden perusta. Montesquieuille rakkaus tasa-arvoon muodosti isänmaallisuuden ytimen. Sen lisäksi, että kansalaisilla on halu olla tasa-arvoisia lain edessä ja halu nauttia yhtäläisistä poliittisista oikeuksista, kansalaisilla tulisi olla sama onnellisuus, samat edut ja

⁵⁵ Soutphommasane 2020, 105.

⁵⁶ Viroli 1995, 37–39.

⁵⁷ Viroli 1995, 41.

samat odotukset.⁵⁸ Tässä on kuitenkin huomioitava se, että tasa-arvolla tarkoitettiin tuohon aikaan miesten välistä tasa-arvoa.

Rousseaulle isänmaanrakkaus ei ole kuitenkaan pelkästään vain poliittista rakkautta eli rakkautta lakeihin ja perustuslakiin. Se on myös rakkautta elämäntapaan, kulttuuriin, kieleen ja paikkaan, mutta se on ennen kaikkea poliittista rakkautta. Kuitenkaan kieli, kulttuuri tai uskonto eivät voi pitää patriaa elossa, jos ei ole poliittista vapautta tai tasavaltaa. Kansan kulttuurinen, uskonnollinen ja sosiaalinen samankaltaisuus kannustavat kansalaishyveeseen, mutta välttämätön edellytys on kuitenkin poliittinen eli hyvä hallinto. Kansa voi olla täysin homogeeninen kulttuurisesti, uskonnollisesti ja sosiaalisesti, mutta jos he ovat mielivaltaisen hallinnon tai tyrannian alaisia, isänmaanrakkaus ei koskaan kasva heidän keskuudessaan. Homogeenisuus ja hyvä hallinto yhdessä ovat parasta maaperää kansalaishyveelle, mutta homogeenisuus ja itsevaltaisuus tuottavat korruptiota. Kulttuurinen, uskonnollinen ja sosiaalinen homogeenisuus ovat hyödyllisiä asioita yhtenäisyyden luomisessa, mutta eivät välttämättömiä kansalaishyveen kukoistamiselle. Rousseau tuomitsee kaikki kansalaiset, jotka pysyvät kylminä ja passiivisina muita kansalaisia koskevien epäoikeudenmukaisuuksien edessä.⁵⁹ Rousseaulle isänmaallisuus olikin erityisesti ihmisten keskinäistä rakkautta, jossa ihmisten väliset suhteet korostuvat.⁶⁰

Myös Virolille todellinen rakkaus isänmaata kohtaan on samalla myös rakkautta perustuslakiin ja sääntöihin, joiden kautta ihmiset voivat olla vapaita ja riippumattomia. Rakkaus on myös aina tietyllä tapaa erityistä, sillä se on rakkautta tiettyihin henkilöihin, esineisiin tai paikkoihin. Se voi olla enemmän tai vähemmän yleistä, se voi olla yksinomaista kiintymystä johonkin, joka kuuluu yksinomaan meille. Mutta jaamme sen joko hyvin harvojen, harvojen tai monien ihmisten kanssa. Virolin huomauttaa, että muiden kansojen vapaus ei ole koskaan tehnyt isänmaallisista onnettomia ja ero todellisten patrioottien ja ”maaperän isänmaallisten” välillä ei piile kiintymyksen voimakkuudessa vaan luonteessa. Jotkut isänmaanrakkauteen liittyvät käsitykset pitävät yllä ajatusta yhdestä ylivoimaisesta mielipiteestä, joka rohkaisee supistamaan näkemyksiämme ja halveksii kaikkea tietoa, oppimista ja tapoja, jotka eivät ole peräisin omasta kodista. Toinen käsitys rohkaisee avoimuuteen toisten ihmisten kulttuuria kohtaan ja korostaa velvollisuutta ihmisyyttä, vieraanvaraisuutta ja hyväntahtoisuutta kohtaan etnisestä taustasta riippumatta. Isänmaallisuus, joka ymmärretään vapaudenhaluna, toimii yhdistävänä voimana, joka tuo ihmisiä yhteen, eikä työnnä tai

⁵⁸ Virolin 1995, 69–72.

⁵⁹ Virolin 1995, 85–86, 89.

⁶⁰ Pursiainen 1997, 9.

sulje muita pois. Isänmaallisen rakkaus lähikansalaisia kohtaan on moraalista ja sosiaalista. Se kuitenkin vaatii samankaltaisuuden tunteen, koska mikään rakkaus tai ystävyys ei voi kasvaa yksilöiden kesken, jos heillä ei ole mitään yhteistä. Se tarvitsee kansalaisyhteiskuntien jäsenten samankaltaisuuden, mutta sen ei kuitenkaan tarvitse olla kulttuurista tai etniseen alkuperään liittyvää samankaltaisuutta. Tästä syystä isänmaallinen voi olla myös hyväntahtoinen ja ystävällinen muita kohtaan, jotka eivät ole hänen kanssaihmissiään ja jotka tulevat kaukaa eivätkä ole samaa etnistä alkuperää. Kuitenkaan se, että kuuluu samaan etniseen alkuperään ei ole varsinainen syy tuntee rakkautta tai ystävyyttä lähikansalaisia kohtaan eikä myöskään syy vihata heitä tai sulkea pois. Pelko ja epävarmuus etnisiä ja historiallisia juuria kohtaan näyttävät synnyttävän yksinomaisen kiintymyksen omaan maaperään ja taipumuksen ylistää omaa kulttuurista ainutlaatuisuutta ja ylivoimaisuutta. Vapauden isänmaallisuus on immuuni ihmisten etniseen taustaan ja historiaan liittyviltä ahdistuksilta ja peloilta.⁶¹

Virolin mukaan maan ja tämän rakkauden yhdistelmän ilmaiseminen on haastavaa. Hän kuitenkin haluaa korostaa sitä, että tasavallan ja yhteisen vapauden rakastaminen ei ole ahnetta omistushalua, vaan myötätuntoa ja anteliaisuutta. Fustel de Coulanges on kirjoittanut, että muinainen isänmaallisuus on ollut uskonnollinen tunne. Sana maa merkitsi terra patria eli isien maata. Jokaisen ihmisen isänmaa oli osa maata, jonka hänen kansallinen uskontonsa oli pyhittänyt ja maa, jonne hänen esi-isänsä jäännökset talletettiin ja jota heidän sielunsa siten miehitti. Isänmaa oli siis pyhä maa, jossa asuivat jumalat ja esi-isät ja jota palvonta pyhitti. Tästä syystä muinaisten isänmaallisuus oli energinen tunne – kaikista ylin hyve, johon kaikki muut hyveet pyrkivät. Se mitä ihminen piti eniten rakkaana, liitettiin maa-ajatukseen, sillä siitä hän löysi omaisuutensa, turvansa, lakinsa, uskonsa ja jumalansa. Sen menettäminen merkitsi kaiken menettämistä. Uskonnollinen isänmaallisuus kiinnittää ihmisen maahan pyhän siteen kautta. Hänen tulee rakastaa maata, kuten rakastaa uskontoaan ja totella sitä kuten hän tottelee jumaliaan. Hänen täytyy antaa itsensä sille kokonaan. Hänen täytyy rakastaa maataan, oli se sitten loistava tai vähemmän tunnettu, vauras tai onneton. Hänen täytyy rakastaa sitä sen anteliaisuuden ja myös sen ankaruuden vuoksi.⁶² Esimerkiksi Tuomas Akvinolainen korostaa, että isänmaanrakkaus on hurskauden muoto, joka koostuu rakkaudellisesta huolenpidosta ja hyväntahtoisesta palveluksesta maan kansalaisia ja ystäviä kohtaan. Se kiintymys, joka kumpuaa rakkaudesta, saa kansalaiset palvelemaan yhteistä hyvää. Rakkaus, joka ei etsi mitään erityistä etua

⁶¹ Viroli 1995, 58–59.

⁶² Viroli 1995, 18–19.

vaan yhteistä hyvää – on hyvinkin voimakas intohimo. Augustinus onkin kirjoittanut, että: ”Rakkaus on yhtä vahva kuin kuolema”. Tämä kuvaa rakkauden voimaa kenties parhaalla tavalla.⁶³

Isänmaallisuus ja poliittinen aktivismi lisäävät myös intohimoa ja jännitystä. Ne ovat kuitenkin järjestyksen, rauhallisuuden ja suvaitsevaisuuden vihollisia. Nykyajan ihmiset eivät voi kuitenkaan pitää kansalaishyveen ihannetta houkuttelevana. He eivät voi pitää sitä houkuttelevana ilman kutsumusta politiikkaan tai ilman merkittävää etnistä, uskonnollista tai kansallista yhtenäisyyttä, sillä he nauttivat mieluummin erilaisista yksityiselämän asioista. He eivät välitä kansalaishyveestä vaan vapaudesta. Benjamin Constantin kuuluisan huomion mukaan ihmiset haluavat nykyajan vapauden, eivätkä muinaisten vapautta. Kansalaishyveen nykyajan kannattajat kuitenkin painottavat, että sitä voidaan ylläpitää vain kiintymyksestä tiettyyn yhteisöön ja kulttuuriin. Heidän mukaansa yleishyödyllisyydelle omistautumisen tulee perustua rakkauteen maata kohtaan ja rakkauteen sitä kohtaan, mikä tekee jokaisesta maasta ainutlaatuisen mukaan lukien sen kielen, etnisen taustan ja historian. Tätä ajatusta on kuitenkin kritisoitu siitä, että samaistuminen tämänkaltaiseen isänmaallisuuteen pikemminkin vahingoittaa kuin auttaa kansalaisyhteiskunnan asiaa.⁶⁴ Jos isänmaan rakastaminen tarkoittaa yhteisten etnisten ja kielellisten ominaisuuksien yhtenäistä käsitystä hyvästä elämästä tai tietyn kansallisen kohtalon näkemyksen rakastamista – sellainen rakkaus tukee epäilemättäkin sitoutumista yhteiseen hyvään. Samalla se kuitenkin rohkaisee myös halveksuntaan ja suvaitsemattomuuteen kulttuurista, rodullista ja poliittista monimuotoisuutta kohtaan niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Maailmasta löytyy esimerkkejä kansallismielisistä, jotka ovat valmiita luovuttamaan verta oman maansa puolesta, mutta jotka ovat myös valmiita kieltämään uskonnonvapauden, vähemmistöjen oikeudet ja kulttuurisen moniarvoisuuden. Juuri heidän isänmaallisuutensa kapeus heijastaa heidän isänmaanrakkautensa eksklusiivista luonnetta.⁶⁵

Kaikki yhteiskunnalliset ja poliittiset projektit vaativat aina sitoutumista ja tietynlaista solidaarisuutta kansalaisten kesken. Ne vaativat kuitenkin kuulumisen ja jäsenyyden tunnetta. Jotta ihminen voi suorittaa oman osuutensa yhteiskunnassa, täytyy ihmisen tuntea olevansa osa sitä. Näihin tunnetiloihin liittyy hyvin tiiviisti retoriikan käyttö – täytyy osata sanoa oikeat sanat, oikealla tavalla. Tasavaltaisen isänmaallisuuden kieli tarjoaa tähän oikean retoriikan, joka auttaa luomaan ja vahvistamaan sellaista sitoutumista, jonka yhteiskunnalliset ja poliittiset projektit vaativat. Historia on myös osoittanut sen, että kun kansakunta kohtaa jonkin moraalisen tai poliittisen kriisin niin joko

⁶³ Viroli 1995, 21–22.

⁶⁴ Viroli 1995, 10–11.

⁶⁵ Viroli 1995, 12.

isänmaallisuuden tai nationalismin kieli saavuttaa todennäköisesti hegemonian. Näillä edellä mainituilla kielillä näyttääkin olevan yhdistävä ja mobilisoiva voima, joka monilta muilta ideologioilta puuttuu. Yhteisiin yleismaailmallisiin arvoihin perustuva yhtenäisyyden luominen on ihmisille usein liian etäistä ja yleistä.⁶⁶ Nationalistinen retoriikka on kohdistunut ja kohdistuu edelleen erittäin voimakkaasti köyhiin, työttömiin, turhautuneisiin intellektuelleihin ja taantuvaan keskiluokkaan. Viroli huomauttaa, että vasemmisto on sallinut oikeiston monopolin isänmaallisuuden kielen suhteen. Poliittisen isänmaallisuuden kieltä on kuitenkin käytetty jo vuosisatojen ajan motivoimaan yksilöitä työskentelemään yhdessä sellaisen elämän puolesta, jossa jokainen saa elää vapaana ja tasa-arvoisena. Isänmaallisuuden kieli ikään kuin kutsuu yksilöt pysymään kulttuurisesti määriteltynä, kiinnostuneina ja intohimoisina. Se myös pyrkii juurruttamaan heihin vapauden kulttuuria, kiinnostusta tasavaltaan ja rakkautta yhteiseen hyvään. Sen tarkoituksena ei kuitenkaan ole sanella, mitä yksilön tulee tehdä vaan vahvistaa niiden vapautta, jotka sitä rakastavat. Isänmaallisuuden kieli yrittää kääntää kulttuurisesti samankaltaisten ihmisten välisen kiintymyksen sitoutumiseksi yhteisen hyvän puolesta eli tasavaltaan, joka on erityinen, koska se on tietyn kansan tasavalta, vaikka se kattaakin kulttuurisen monimuotoisuuden.⁶⁷

Vaikka rakkaus isänmaata kohtaan on vahvaa ja laadukasta, siinä säilyy kuitenkin myötätunnon ominaisuus. Se on suurempi ja korkeampi kuin vanhempien, sukulaisten ja ystävien rakkaus, mutta se on silti rakkautta konkreettisiin ihmisiin, joita pidämme rakkaina kuitenkin sillä erolla, että sisällytämme meille rakkaiden ihmisten joukkoon kanssakansalaisiamme. Rakkaus isänmaata kohtaan on poliittista ja vähemmän luonnollista kuin rakkaus lähimmäisiä kohtaan. Isänmaanrakkaus on kuitenkin rakkautta tiettyihin ihmisiin, mutta ei persoonallisiin kokonaisuuksiin. Emme tunne jokaista kansalaista erikseen, mutta tiedämme, että he ovat kansalaisia kuten mekin. He ovat saman tasavallan jäseniä. Teoreetikkojen ja kansalaishumanistien teokset tarjoavat esimerkkejä erilaisista perusteluista isänmaallisuuden puolesta. Jotkut ovat korostaneet, että rakkaus tasavaltaan on rationaalista rakkautta. Toiset, että kansalaisten tulee pitää tasavaltaansa rakkaana, koska elämä vapaassa maassa on hyvää. Toiset taas, että kansalaisilla on velvollisuus palvella maataan, koska he ovat tehneet sen kanssa ikuisen velan, jota ei voida koskaan maksaa kokonaan takaisin. Tähän liittyy läheisesti Ciceron kuuluisa lause: ”Maamme, joka on minulle paljon kalliimpi kuin elämäni”. Yhteinen etu nähdään kansalaisten kunnian lähteenä, koska ei ole mitään jalompaa ja loistokkaampaa kuin olla kansalainen sellaisessa kaupungissa, jossa yhteinen hyvä toteutuu oikein. Siitä syystä rakkaus yhteiseen hyvään on hyveellistä ja järkevää, ja kaikkien kansalaisten tulisi omistautua sille.

⁶⁶ Viroli 1995, 13–14.

⁶⁷ Viroli 1995, 16–17.

Rakkaus patriiaan, joka on poliittisen hyveen perusta, on rationaalista rakkautta, koska se on rakkautta vapaaseen yhteisöön, jonka jokainen kansalainen haluaa säilyttää. Jos yhteisö on turmeltunut – myös yksilön elämä köyhtyy. Yhteistä vapautta palvelevan patriootin vastakohta on korruptoitunut kansalainen, joka ajaa omia tai puolueensa etuja. Hyvä kansalainen sen sijaan välittää enemmän yhteisestä hyvästä kuin omasta yksityisestä omaisuudesta.⁶⁸

Kiintymys tiettyyn paikkaan tulee kuvista, väreistä, mauista, joita koemme tai olemme kokeneet aistien kautta. Ne elävät kanssamme muistin kautta ja niistä tulee merkityksellisiä mielikuvituksen kautta. Sekä muisti että mielikuvitus ovat osa henkistä elämäämme. Siteiden purkaminen tiettyihin paikkoihin voi aiheuttaa myös henkistä kärsimystä ihmisille. Jos meidät pakotetaan tai jostain syystä päätämme purkaa siteemme tiettyyn paikkaan, voimme varmasti elää ilman tunteita ja intohimoa, jotka johtuvat kiintymyksestämme tiettyyn paikkaa. Se olisi kuitenkin henkisesti köyhää elämää.⁶⁹ Sen sijaan luonnon (nature) isänmaallisuuden kannattajat sanovat, että ihmiset on sidottu maahansa ”luonnon salaisen siteen kautta”, joka on erityinen kiintymys alkuperäiseen maaperään. Luonnollinen isänmaallisuus on kiintymystä alkuperäiseen maaperään, joka on samalla myös muistopaikka. Millään muulla paikkakunnalla ei ole samaa merkitystä. Saatamme helposti kuvitella itsemme maailmankansalaisiksi, mutta vain yksi tietty paikka maailmassa herättää meissä tunteita, joita emme voi kokea missään muualla.⁷⁰

Myös John Milton käsitteli isänmaallisuutta 1600-luvulla. Hänen mukaansa maa on paikka, jota isänmaallinen rakastaa ja johon hän on sitoutunut. Se on myös oikeusvaltioon perustuva vapaa poliittinen yhteisö. Miltonille isänmaanrakkaus on myötätuntoista rakkautta vapaudesta. Hänen oma rakkautensa isänmaata kohtaan haihtui, koska hän tajusi, että rakkauden kohde oli erilainen kuin ihanne, johon hän oli kiinnittynyt. Milton huomauttaakin, että jos näkee sortoa ja epäoikeudenmukaisuutta, isänmaallisen ihmisen ei tulisi katsoa muualle, vaan myötätunnosta tovereitaan kohtaan ihmisen tulisi kestää kauhut ja silti löytää voimaa työskennellä paremman maan puolesta sen sijaan, että etsisi sitä muualta. Milton itse matkusti ulkomaille rikastuttamaan omaa kulttuuriaan ja tuntemaan omaa maataan paremmin, koska hän uskoi, että paras tapa ymmärtää maansa ansioita ja puutteita oli tutkia muiden kansojen instituutioita ja tapoja. John Toland tuli lopulta lähes samaan lopputulemaan kuin Milton. Hänkin päätyi siihen, että kotimme ei välttämättä ole sama paikka, jossa synnymme, vaan paikka, jossa meillä on hyvä elää. Ja tällainen paikka voi hyvinkin olla

⁶⁸ Viroli 1995, 24–26.

⁶⁹ Viroli 1995, 48.

⁷⁰ Viroli 1995, 46.

paikka, jossa elämme vapaudessa eli kansainyhteisössä tai tasavallassa. Vapaudesta voidaan kuitenkin nauttia eri paikoissa, sillä yksi voi olla kiinnittynyt vain yhteen maaperään ja toinen voi olla maailmankansalainen. Hänen mielestään maailmaan tai muun maan maaperään voi tuskin olla yhtä kiintynyt kuin omaan kotimaahansa. Milton kuitenkin korostaa, että niin kauan kuin vapaus on perusarvo, joka herättää rakkautta isänmaata kohtaan, maansa voi löytää myös muualta. Tolandin tarkoitus oli erottaa isänmaanrakkaus kulttuurisesta juurtumisesta. Hän halusi muuttaa sen puhtaaksi rakkaudeksi, joka kasvaa kaikkialla missä on poliittista vapautta. Toland ei kuitenkaan tunnistanut, että toisessa maassa vallitseva vapaus ei voi olla samaa kuin vapaus, jota nautitaan omassa maassa.⁷¹

Rakkaus isänmaata kohtaan perustuu Paolo Mattia Dorian mielestä tietoisuuteen, että onnellisuutemme on maamme turvallisuuden varassa. Dorian mielestä ihmisten tulee tuntea olevansa kiinnittyneitä maahansa kuten kasvit ovat juurtuneita maaperäänsä. Jos maa hajoaa, ihmiset eivät voi enää nauttia omaisuudestaan, henkilökohtaisesta turvallisuudestaan tai muista elämän hyödyistä. Tämän takia ihmisten tulee rakastaa maataan kuitenkin tiedostaen, että se on heidän omien etujensa mukaista. Doria kuitenkin korostaa, että ihmiset rakastavat maataan, jos he kokevat, että siellä on mukavaa ja turvallista asua. Dorian mukaan järkevät ihmiset ymmärtävät, että heidän oma hyvänsä perustuu heidän maansa turvallisuuteen ja rakastavat sitä siksi koko sydämeästään. Ihmiset rakastavat kuulua loistavaan maahan ja jakaakseen maansa kunnian – he ovat valmiita kärsimään sodista. Rakkaus todellista hyvettä kohtaan tulee kiitollisuudesta ja onnellisuudesta, jota ihmiset nauttivat hyvän hallituksen alaisena. Rakkaus todelliseen hyveeseen on paljon vahvempaa ja kestää pidempään kuin rakkaus väärään hyveeseen, koska se perustuu itserakkauteen. Dorian mukaan todellisen politiikan tavoitteena on synnyttää ja vahvistaa kansalaisten sydämissä rakkautta isänmaata kohtaan, joka tulee rakkaudesta todelliseen hyveeseen.⁷²

Rakkaus isänmaata kohtaan pakottaa meidät tuntemaan toisinaan myös sortoa. Sorto voi ilmetä esimerkiksi kansalais- tai poliittisten oikeuksien epäämisinä tai hyväksikäyttönä, raakuutena tai ihmisarvon halveksuntana. Uhrit voivat olla nuoria, aikuisia, vanhoja, miehiä tai naisia. Patriootti reagoi intohimoisesti tovereidensa kärsimyksiin, sillä hän ei tunne vain myötätuntoa, vaan myös suuttumusta ja suuttumus antaa hänelle motivaation muutokseen. Viha sortajaa kohtaan ajaa isänmaallisen toimintaan ja kutsuu muut mukaan taisteluun. Patriotin sitoumus on pysyvä, koska sitä ylläpitää rakkaus isänmaata kohtaan ja rakkaus yhteiseen vapauteen. Jos rakkaus on rakkautta yhteiseen vapauteen, isänmaallisuus voi muuttua myös solidaariseksi kansalliset rajat ylittäväksi

⁷¹ Viroli 1995, 48, 52–56.

⁷² Viroli 1995, 64–67.

rakkaudeksi. Kaikki sorretut voivat olla isänmaallisen tovereita. Rakkaus isänmaata kohtaan antaa myös kyvyn tunnistaa ulkomailla asuvat kohtalontoverit.⁷³ Giuseppe Mazzini määritteli 1900-luvun alussa isänmaallisuuden todelliseksi rakkaudeksi isänmaata kohtaan. Hänen mielestään se on valtavaa rakkautta, joka on immuuni ennakkoluuloille ja jota inspiroi ajatukset yhtenäisyydestä ja rauhasta. Se on intohimo, joka elävöittää ja sytyttää sieluja, jotka eivät kestä maansa korruptiota ja orjuutta. Kun heidän toverinsa itkevät ja kärsivät hiljaisuudessa, he puhuvat. He näkevät maansa synkän tulevaisuuden ja jakavat tovereidensa tarpeet, huolet ja toiveet.⁷⁴

Isänmaallisuus tarvitsee kuitenkin muistoja ylläpitääkseen rooliaan yhteiskunnassa. Muistot ovat patriooteille jatkuva inspiraation lähde ja ankarinkaan sorto ei voi riistää kansalta sen muistoja. Kaikkein arvokkaimpia ovat muistot kansoista, jotka rakastivat maataan ja lähimmäisiään jalolla rakkaudella. Muistojen vaalimisessa korostuu vanhempien rooli, sillä Virolin mielestä vanhempien tulisi kertoa lapsilleen tarinoita isänmaallisuudesta, ei kansallisen ylpeyden vaan vapaudenrakkauden vaalimiseksi.⁷⁵

2.3. Patria

Patrialla tarkoitetaan tasavallan poliittisia instituutioita ja erityistä elämäntapaa. Patria on kansan tavoin elämäntapa ja kulttuuri, sillä se on erityinen vapauden inspiroima elämäntapa.⁷⁶ Ciceron määritelmän mukaan on vulgaari käsitys, että patria tarkoittaisi paikkaa, jossa synnymme. Hänen mukaansa se tarkoittaa vapaata valtiota ”etat libre”, jonka jäseniä me olemme ja jonka lait suojelevat vapauttamme ja onneamme. Termi patria tai patrie on synonyymi sanalle tasavalta ja vapaus. Patrialla tarkoitetaan myös maata, jonka säilyttäminen on kaikkien sen asukkaiden etujen mukaista ja joka on vieraanvarainen ulkomaalaisille. Yhden määritelmän mukaan heidän yhteinen äitinsä rakastaa kaikkia lapsiaan tasapuolisesti eli hän kunnioittaa kansalaisia, jotka ovat eronneet hyveistään, mutta ei kuitenkaan syrji heitä. Hän korostaa, että tie julkisiin kunnianosoituksiin ja virkoihin on kaikille avoin, eikä hän voi sietää edes yhden kansalaisen sortoa. Myös Voltaire yhdistää patrian poliikseen tai tasavaltaan. Voltaire määrittelee patrian useiden perheiden yhtenäisyydeksi. Patriassa kansalaisten edut muuttuvat luonnollisesti yleisiksi eduiksi, joten tästä syystä sana patria koskee tasavaltoja tai hyvän kuninkaan hallintoa, mutta ei koskaan tyranniaa.⁷⁷ Voltairelle ja valistuksen kosmopoliittisille filosofeille patria ei viittaa mihinkään tiettyyn kulttuuriin, kieleen tai etniseen alkuperään. Patrian

⁷³ Virolin 1995, 143–144.

⁷⁴ Virolin 1995, 146.

⁷⁵ Virolin 1995, 147.

⁷⁶ Virolin 1995, 37.

⁷⁷ Virolin 1995, 76–77.

muodostaa kuitenkin vapaa oikeusvaltio, jolla on itsehallinto. Voltairelle patria on tasavalta, joka on pelkistetty poliittiseen ja oikeudelliseen rakenteeseen. Itse paikalla ei ole väliä ja historialla on vielä vähemmän merkitystä. Voltairin mukaan isäntänsä voi löytää sieltä, missä kansalaisvapaus ja poliittinen vapaus on taattu. Näin suunniteltu patria voi saada kansalaisten kiintymyksen osakseen, joka kumpuaa itserakkaudesta ja oman edun tavoittelusta. Voltairin kansalaiset tuntevat patriaa kohtaan samaa rakkauden tunnetta kuin perhettään kohtaan. Voltaire kuitenkin tulkitsee rakkauden isänmaata kohtaan valistuneena itserakkautena.⁷⁸

Rousseaulle patria tarkoittaa ensisijaisesti valtion ja kansalaisten välistä suhdetta ja elämäntapaa, jota lait ja poliittiset instituutiot edistävät. Rousseau kirjoittaa, että: ”Rakkaus kotimaahan on sata kertaa kiihkeämpää ja ilahduttavampaa kuin rakastajattaren rakkaus, sillä se inspiroi tulista intoa, jota ei voida löytää puhtaasta moraalista hyveestä”. Rakkaus maata kohtaan ei ole rakkautta persoonatonta tai abstraktia kokonaisuutta kohtaan, vaan kiintymystä tiettyihin ihmisiin, jotka tunnemme, koska elämme heidän kanssaan ja meillä on yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja muistoja. Ei vieraita tai tuntemattomia ihmisiä voi rakastaa. Rousseaulle patria tarkoittaa kuitenkin ennen kaikkea yhteistä vapautta ja todellinen patria on tasavalta. Laajemmin käsiteltynä se tarkoittaa hänelle rauhallista yhteisöä, jossa voi elää miellyttävässä yhteiskunnassa kanssaihminen kanssa osoittaen heitä kohtaan ihmisyyttä ja ystävyyttä. Se tarkoittaa myös yhteisöä, jossa kansalainen voi toivoa, että hänet muistetaan hyvänä, rehellisenä ja hyveellisenä isänmaallisena. Ajatus elämän päättymisestä kaukana omasta isänmaasta herättää katumuksen, hellyyden ja kaipauksen tunteita.⁷⁹ Kukaan muu ei voi ymmärtää patrian arvoa paremmin kuin se, joka sen on menettänyt – kuten esimerkiksi Rousseau itse. Ja todelliselle patriootille patrian arvo muodostuu ennen kaikkea vapauden suojelemiseen tarkoitettua perustuslaista sekä sen kautta muodostuvista elämäntavoista. Rousseaulle isänmaallisuus on ensisijaisesti poliittista rakkautta. Rakkaus on hänelle hyvän hallinnon tuote ja johtuu kiitollisuudesta vapaudesta ja hyvinvoinnista, jonka hyvä hallitus takaa kaikille kansalaisilleen. Ja hallitakseen kansalaistensa rakkautta patrian täytyy rakastaa jokaista tasapuolisesti. Suojelemalla vapauttaan patria saa kansalaiset tuntemaan olonsa turvalliseksi ja tunnustamalla heidän poliittiset oikeutensa se saa heidät näkemään maan kuuluvan heille. Siitä syystä hyvä poliittinen perustuslaki ja hyvä hallitus ovat edellytyksiä isänmaallisuudelle, kun taas huono perustuslaki ja huono hallitus saavat kansalaiset laiminlyömään kansalaisvelvollisuutensa.⁸⁰

⁷⁸ Viroli 1995, 78.

⁷⁹ Viroli 1995, 81–83, 94.

⁸⁰ Viroli 1995, 84–85.

Giuseppe Mazzini antaa patrian käsitteelle demokraattisen merkityksen. Hän vastustaa kansan ja kuninkaiden patriaa. Mazzini korostaa, että todellisessa patriassa kaikilla kansalaisilla tulee olla yhtäläiset poliittiset oikeudet. Tasavalta, joka sulkee pois köyhät, naiset tai tummaihoiset poliittisten oikeuksien ulkopuolelle on periaatteiden vastainen. Hän kehittää patrian käsitettä demokraattisena tasavaltana, joka kattaa paitsi kansalaisten tasa-arvon, poliittisen tasa-arvon mutta myös oikeuden koulutukseen ja työhön. Patrian on oltava yhteisöllisyyden ja rakkauden siteiden ylläpitämä yhteisö, jonka tulee taata jokaiselle kansalaisuudesta tuleva ihmisarvo, sekä koulutuksen ja työn kautta tuleva kunnioitus ja itsekunnioitus. Maa ei ole myöskään pelkkä alue, vaan tietty alue on sen perusta. Maa on ajatus, joka nousee tälle kyseiselle perustalle, se on rakkauden ja toveruuden tunne, joka yhdistää kaikki alueen ihmiset. Mazzinille patria on yhteinen talo, jossa asumme ihmisten kanssa, joita ymmärrämme ja rakastamme enemmän kuin muita, koska he ovat samankaltaisia ja läheisempiä kuin muut. Se talo on kuitenkin muiden samanarvoisten talojen joukossa. Kun oleskelemme talossamme, meidän on täytettävä velvollisuutemme sen asukkaina. Vapauden puolustaminen on aina ensisijainen velvollisuutemme, vaikka eläisimme vieraalla maaperällä ja sorretut ihmiset eivät olisi kansaamme. Mazzini alleviivasi sitä, että olitpa missä tahansa, minkä tahansa kansan keskellä jonne olosuhteet ovat sinut saattaneet ajaa, tulee sinun taistella tuon kansan puolesta. Perustavanlaatuisimmat moraaliset velvoitteet ovat ihmiskuntaa kohtaan, sillä ennen kuin olemme tietyn maan kansalaisia – olemme ihmisiä. Emme ehkä pysty täysin ymmärtämään toisen sorretun kansan kärsimyksiä, se ei tietenkään merkitse meille samaa kuin heille. Mutta ymmärrämme tarpeeksi liittyäksemme heidän taisteluihinsa.⁸¹

Mazzinin mielestä rakkaus tulee auttamaan ymmärryksemme heikkoutta. Sama rakkaus, joka ylläpitää sitoutumista oman kansamme vapauteen, ylläpitää myös sitoutumista ihmisarvoon. Vaikka taistelisimme toisen kansan vapauden puolesta vieraalla maaperällä, meidän on pysyttävä patriotteina. Meidän ei tarvitse luopua isänmaallisuudestamme tukeaksemme ihmisarvon asiaa. Vapauden tulisikin olla jokaisen patriootin politiikkaa ohjaava periaate niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Mazzinille todellinen isänmaallisuus vaatiikin sisarkansojen täyttä kunnioitusta.⁸² Mazzinin asian ydin on, että isänmaan rakkautta on laajennettava ja jalostettava uskollisuudella yleismaailmallisille periaatteille. Esimerkiksi maantieteelliset olosuhteet, historia, perinteet, kieli tai tavat eivät riitä siihen, että kansakuntamme olisi rakkauden arvoinen. Kaikkea tätä tulisi valaista ylivoimainen moraalinen valo, joka tulee sitoutumisesta vapauteen ja oikeudenmukaisuuteen. Jos

⁸¹ Viroli 1995, 148–151.

⁸² Viroli 1995, 148–151.

maamme tekee pahaa, se ei enää ansaitse rakkauttamme, vaan se ansaitsee kadota. Pahalla Mazzini tarkoitti sortoa ja epäoikeudenmukaisuutta kansalaisia kohtaan.⁸³

Justus Lipsius kuitenkin vastusti tasavaltalaista käsitystä patriasta poliittisena yhteisönä ja elämäntapana. Hänen mukaansa miehet päättivät hylätä villin elämäntavan puolustaakseen itseään ja hyökätäkseen vihollisia vastaan. Tätä tarkoitusta varten he kokoontuivat muurien ympäröimiin kaupunkeihin ja jakoivat saman alueen. Hänen mukaansa ajan myötä heidän keskuudessaan syntyi yhteys ja eri asioihin sosiaalinen osallistuminen. He jakoivat maan kesken tiettyjä rajoituksia, sillä heillä oli yhteisiä temppelejä, toreja, aarteita, tuomioistuimia ja erilaisia seremonioita, rituaaleja ja lakeja.⁸⁴

2.4. Lyhyesti nationalismista

Nationalismilla on perinteisesti ollut kaksi määritelmää. Jotkut määrittelevät nationalismin asenteeksi, joka yhteiskunnan jäsenellä on omasta kansallisesta identiteetistään. Toiset taas määrittelevät nationalismin teoiksi, joita yhteiskunnan jäsenet ovat valmiita tekemään saavuttaakseen tai ylläpitääkseen itsemääräämisoikeutensa.⁸⁵ Kuuluisa määritelmä on Benedict Andersonin käsialaa, jonka mukaan nationalismi keksii kansat siellä missä niitä ei ole. Anderson myös huomauttaa, että yksikään kansa ei kuvittele olevansa samaa koko ihmiskunnan kanssa. Andersonin nationalismiin liittyykin juuri kansakunnan käsite, jonka hän määrittelee kuvitelluksi poliittiseksi yhteisöksi, joka on kuviteltu sekä luonnostaan rajalliseksi että suvereeniksi.⁸⁶

Nationalismiin kuuluu erittäin vahvasti kansakunnan käsite, jota on välttämättä käsiteltävä tässä yhteydessä. On todettu, että nationalismi tulee oikeastaan ennen kansakuntaa, sillä kansakunnat itsessään eivät muodosta valtiota tai nationalismia, vaan valtio ja nationalismi tekevät kansakunnan. Toisin sanoen, vanhanaikainen ajatus siitä, että kansakunnat olisivat jumalan määrittelemä tapa luokitella ihmisjoukkoja yhtenäisiksi – on pelkkä myytti. Kyseessä on nationalismin tulos, joka muuttaa tai hävittää jo olemassa olevat kulttuurit kansakunniksi.⁸⁷ Nykyään varsin yleisesti hyväksytty selitys käsitteestä on se, että kansakunta on tietynlainen kulttuuriryhmä, jota useimmiten yhdistää yhteinen syntyperä tai polveutuminen ja johon kuulumista lisätään ja täydennetään

⁸³ Viroli 1995, 152.

⁸⁴ Viroli 1995, 47.

⁸⁵ Mischevic 2020.

⁸⁶ Anderson 1991, 6–7.

⁸⁷ Hobsbawm 1994, 18.

lisäämällä tietoinen hyväksyntä sen olemassaololle.⁸⁸ Yksi tunnetuimmista kansakunnan määritelmistä on Benedict Andersonin käsialaa – se on kuviteltu poliittinen yhteisö, joka on kuviteltu rajalliseksi ja suvereeniksi.⁸⁹ On kuitenkin myös todettu, että kansakuntaa ei voida määritellä täysin yksiselitteisesti, kuten ei nationalismiakaan. Ongelmana nähdään usein kysymykset siitä, mikä on kansakunta ja mikä ei ole, sekä kysymykset siitä, milloin kansakunta syntyy ja milloin se lakkaa olemasta.⁹⁰ Maurizio Viroli kuitenkin kritisoi Andersonin tapaa määritellä nationalismi. Viroli kritisoi Andersonia erityisesti siitä, että tämä kieltäytyy pitämästä nationalismia rasismien muotona, sen sijaan hän yhdistää nationalismin rakkauteen.⁹¹

Kansakunta tai kansa tulee englannin kielen sanasta nation, jonka varsinainen alkuperä on romaanisissa kielissä.⁹² Jo itsessään sana kansa on hyvin kansallismielinen sanamuoto, eikä kovin neutraali.⁹³ Eric Hobsbawm on todennut, että kansakunta sanana on alkanut korostamaan syntypaikkaansa ja alkuperäaluettaan vasta kehityksen myötä.⁹⁴ 1800-luvun lopulla esiteltiin myös erilaisia historiallisia karttoja, joiden avulla pyrittiin osoittamaan tiukasti rajatut alueelliset yksiköt.⁹⁵ Tällä tavoin rajojen merkitys kasvoi eri kansakuntien välillä. Se on myös käsitteenä historiallisesti hyvin nuori, joka tukee aiemmin esitettyä ajatusta myytistä. Kansakunnan käsitteestä kumpuaakin myös nationalismin käsite.⁹⁶

Nationalismin määrittely on vaikea tehtävä, koska sillä ei ole mitään yleisesti hyväksyttyä standardimäärittelyä, kuten esimerkiksi kapitalismilla tai teollistumisella.⁹⁷ Suurin ongelma yhtenäisen määrittelyn luomiseksi lienee siinä, että nationalismista ollaan ilmiönä hyvin erimielisiä.⁹⁸ Tutkijat pistivätkin merkille jo hyvin varhaisessa vaiheessa sen, kuinka vaikeaa nationalismia ja kansakuntaa on määritellä tarkasti.⁹⁹ Nationalismia voidaan kuitenkin pitää eräänlaisena modernisaatioprosessissa tapahtuvana maailmankuvan rakentumisena eli ihmisten kokeman sosiaalisen todellisuuden rakentumisena kansallisen retoriikan kautta.¹⁰⁰ Se voidaan määritellä myös

⁸⁸ Miscevic 2020.

⁸⁹ Anderson 1991, 6.

⁹⁰ Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 40.

⁹¹ Viroli 1995, 6.

⁹² Hobsbawm 1994, 25.

⁹³ Gellner 1997, 3–4.

⁹⁴ Hobsbawm 1994, 25.

⁹⁵ Anderson 1991, 174–175.

⁹⁶ Hobsbawm 1994, 27, 17.

⁹⁷ Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 9.

⁹⁸ Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 40.

⁹⁹ Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 41.

¹⁰⁰ Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 40.

asenteeksi, joka jonkin tietyn yhteiskunnan jäsenellä on kansallisesta identiteetistään tai tekoina, joita yhteiskunnan jäsenet ovat valmiita tekemään, jotta he voivat saavuttaa- tai ylläpitää itsemääräämisoikeutensa.¹⁰¹ Laaja nationalismia kuvaava määritelmä pitää sisällään ajattelu- ja puhutavan, ideologian ja poliittisen yhteisön, joka jakaa maapallon kansallisvaltioihin ja ihmiskunnan kansoihin ja näiden edellä mainittujen asioiden kautta tekee ihmisten kansallisuudesta heidän identiteettinsä.¹⁰² Yksi nationalismin tunnetuimmista tutkijoista Ernest Gellner on todennut nationalismin olevan poliittinen periaate, joka väittää, että kulttuurin samankaltaisuus on sosiaalinen perussidos.¹⁰³ Nationalismi näkee itsensä myös universaalina, jatkuvana ja luonnollisena, sekä itsestään selvänä periaatteena. Tämän näkemyksen myötä on ikään kuin sallittua, että ihmiset kokevat vastenmielisyyttä elää ihmisten kanssa, jotka ovat muista kulttuureista.¹⁰⁴ Nationalismilla on myös erikoinen kyky luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta erilaisissa tilanteissa ja tavoissa toimia. Ikään kuin se olisi eräänlainen kansalaisuskonto.¹⁰⁵ Se onkin ollut tietynlainen utopia ja tukipilari niille ihmisille, jotka ovat menettäneet uskonsa yhteiskuntaan ja poliittisiin ohjelmiin.¹⁰⁶

2.5. Patriotismin ja nationalismin ero

Patriotismia ja nationalismia on usein käytetty synonyymeinä tieteellisessä kirjallisuudessa. Maurizio Viroli on kuitenkin huomauttanut, että nämä kaksi aatetta tulee erottaa toisistaan. Viroli huomauttaa, että isänmaallisuuteen liittyvää kieltä on käytetty jo vuosisatojen ajan vahvistamaan ja tuomaan esiin poliittisiin instituutioihin ja elämäntapaan kohdistuvaa rakkautta, johon liittyy olennaisesti myös kansan yhteinen vapaus eli rakkaus tasavaltaan. Nationalismin kieli sen sijaan luotiin 1700-luvun lopulla Euroopassa vahvistamaan kansan kulttuurista, kielellistä ja etnistä samankaltaisuutta ja homogeenisyyttä.¹⁰⁷ Myös viholliset ovat näissä aatteissa erilaiset. Tasavallan patriotismin vihollisia ovat tyrannia, despotismi, sorto ja korruptio, kun taas nationalismin vihollisia kulttuurinen saastuminen, heterogeenisyys, rodullinen epäpuhtaus, sekä sosiaalinen ja poliittinen erimielisyys. Merkittävin ero patriotismissa ja nationalismissa on kuitenkin arvoihin liittyvä. Isänmaallisille ensisijainen arvo on tasavalta ja vapaus, jonka tasavalta mahdollistaa. Kun taas nationalisteille tärkein arvo on ihmisten henkinen ja kulttuurinen yksikkö.¹⁰⁸ Myös rakkauden kohteen ihanteet eroavat näissä kahdessa aatteessa. Kun isänmaallisten ihanne on tasavalta, niin nationalistien kulttuurinen ja

¹⁰¹ Miscevic 2020.

¹⁰² Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 14–15.

¹⁰³ Gellner 1997, 3.

¹⁰⁴ Gellner 1997, 7.

¹⁰⁵ Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 71.

¹⁰⁶ Hobsbawm 1994, 159.

¹⁰⁷ Viroli 1995, 1.

¹⁰⁸ Viroli 1995, 2.

hengellinen yksikkö on kansakunta. Molemmat ovat myös pyrkineet vahvistamaan erilaisia rakkauden tyyppejä – isänmaallisuudessa on korostettu hyväntekeväisyyttä ja anteliasta rakkautta ja nationalistien tapauksessa ehdotonta uskollisuutta ja jakamatonta kiintymystä. Vaikka patriotismissa ja nationalismissa on paljon yhtäläisyyksiä ja samankaltaisia vivahteita, on mahdollista tunnistaa isänmaallisuuden kieli, joka on ollut myös yhteisen vapauden kieli ja se poikkeaa olennaisesti nationalistisesta kielestä, jossa korostuu ainutlaatuisuus ja homogeenisyys.¹⁰⁹

Vaikka patriotismia ja nationalismia on pyritty useaan otteeseen erottamaan toisistaan, niin eroa ei ole kuitenkaan onnistuttu ilmaisemaan täysin asianmukaisesti. Myös George Orwell on pyrkinyt erottelemaan nämä kaksi aatetta. Hänen mielestään nationalismia ei pitäisi sekoittaa patriotismiin. Orwellin mukaan molempia käsitteitä käytetään niin epämääräisellä tavalla, että jokainen määritelmä voidaan milloin tahansa kyseenalaistaa. Hän korostaakin, että aatteiden välille on tehtävä selkeä ero, sillä kyseessä on kaksi erilaista ja jopa hyvin vastakkaista ideaa. Hän tarkoittaa isänmaallisuudella omistautumista tietylle paikalle ja elämäntavalle, jonka nähdään olevan maailman paras, mutta jota ei kuitenkaan haluta pakottaa muille ihmisille. Orwellin mukaan isänmaallisuus on myös puolustavaa niin sotilaallisessa mielessä kuin kulttuurisessakin. Nationalismiin sen sijaan liittyy hänen mukaansa vallanhalu. Jokaisen nationalistin päätavoite on hankkia lisää valtaa mukaan lukien arvovaltaa. Valtaa ei kuitenkaan pyritä saamaan itselle vaan koko kansakunnalle tai muulle kansakunnan tapaiselle yksikölle. Orwellin määritelmää on keuhuttu siitä, että hän tunnistaa tärkeitä piirteitä niin nationalismista kuin patriotismitakin. Häntä on kuitenkin kritisoitu siitä, että ne ovat osaltaan myös harhaanjohtavia. Patriotismiin liittyy olennaisesti kunnioitus, hyväntekeväisyys ja myötätunto, joita Orwell ei ota huomioon. Ero Orwellin ja patriotismin puolustajien välillä ei ole puhtaasti terminologinen, vaan se sisältää hyvin erilaisen tulkinnan isänmaallisuuden ytimeä.¹¹⁰

Myös politiikan tutkija Karl Deutsch on pyrkinyt erottelemaan nationalismin ja patriotismin toisistaan. Deutschin mukaan isänmaallisuus on pyrkimystä tai valmiutta edistää kaikkien samassa maassa eli patriassa syntyneiden tai elävien etuja, kun taas nationalismi pyrkii edistämään kaikkien samaa kansakunnan eli kirjaimellisesti yhteistä syntyperää olevien etuja. Hänen mukaansa isänmaallisuus vetoaa kaikkiin asukkaisiin etnisestä taustasta riippumatta. Kun taas nationalismi vetoaa kaikkiin asuinmaasta riippumatta.¹¹¹

¹⁰⁹ Viroli 1995, 2.

¹¹⁰ Viroli 1995, 2–3.

¹¹¹ Viroli 1995, 3–4.

Maurizio Viroli toteaa, että nationalismilla ja patriotismilla näyttäisi olevan kyky välttää käsitteellisiä työkaluja, joita tutkijat ovat vuosisatojen ajan kehittäneet. Hänen mielestään olisi kuitenkin tärkeämpää ymmärtää mitä tutkijat, kiihottajat, runoilijat ja profeetat ovat tarkoittaneet puhuessaan rakkaudesta isänmaata kohtaan, kuin pyrkiä luomaan tieteellisiä määritelmiä. Hän korostaakin historiallisen tulkinnan tärkeyttä tieteellisten teorioiden sijaan. Virolin mielestä on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää teemoja, metaforia, viittauksia, kehotusten merkityksiä, joita patriotismin kieli on jo vuosisatojen ajan kehittänyt tukeakseen, kumotakseen, vaimentaakseen, sytyttääkseen tai herättääkseen universumin eloon. Hän kuitenkin huomauttaa, että historiallinen lähestymistapa voi auttaa löytämään vain paikallisia merkityksiä. Parhaimmillaan se voi kuitenkin antaa mahdollisuuden ymmärtää perinnettä. Virolin esimerkin mukaan jopa hajanaiset tarinat isänmaanrakkaudesta ja isänmaallisista tai rakkauden, ylpeyden, kunnioituksen, myötätunnon, hyväntekeväisyyden, vihan, pelon ja katkeruuden alkeemisten muutosten tutkiminen kertoo meille paljon enemmän kuin erilaiset mallit, teoriat ja määritelmät.¹¹² Virolin mukaan isänmaa voi tarkoittaa yhteisten muistojen, toveruuden siteiden ja vapauden ihanteiden läpäisemää maaperää, mutta se voi samalla myös tarkoittaa yhteisöä, jota sitovat kieli ja veri. Isänmaan rakkaus voi olla anteliasta, myötätuntoista ja älykästä, mutta myös eksklusiivista, kuuroa ja sokeaa. Virolin mukaan näihin eroihin on puututtava, kun puhutaan rakkaudesta isänmaahan tai nationalismista.¹¹³

Liah Greenfeld on väittänyt, että nationalismin spesifisyys johtuu siitä, että nationalismi paikantaa yksilöllisen identiteetin lähteen ”kansassa” ja sitä pidetään kollektiivisen solidaarisuuden perustana. Kansallinen identiteetti on siis identiteetti, joka johtuu ”kansan jäsenyydestä”, jonka kaikkein perustavanlaatuinen ominaisuus piilee siinä, että se määrittää kansaksi. Jokainen näin tulkitun ”kansan” jäsen on osallinen sen ylivoimaisen eliittiseen laatuun. Tästä seuraa se, että kansallinen väestö nähdään olennaisesti homogeenisenä.¹¹⁴ Modernin nationalismin kieli on syntynyt isänmaallisuuden kielen muunnelman tai eräänlaisena mukautumisena, jolloin tietyt sanat ja ilmaukset, kuten ”maa” tai ”rakkaus isänmaata kohtaan” saivat aivan uusia merkityksiä. Mutta samalla myös monet muut teemat, kuten kulttuurinen tai etninen yhtenäisyys ja puhtaus, jota tasavaltalainen isänmaallisuus ei käsitellyt ollenkaan tai jota pidettiin vähäisenä pääkysymykseen eli yhteiseen vapauteen verrattuna – sai keskeisen roolin. Maurizio Virolin mielestä isänmaallisuuden ja nationalismin historiallisella sekaannuksella on myös haitallisia käytännön vaikutuksia. Virolin mielestä oikein ymmärrettynä tasavaltalainen isänmaallisuuden kieli voisi jopa toimia tehokkaana

¹¹² Viroli 1995, 4–5.

¹¹³ Viroli 1995, 6.

¹¹⁴ Viroli 1995, 6–7.

vastaläkkeenä nationalismille. Kuten nationalisminkin kieli, se on selvästi retorinen. Sen tarkoituksena on elvyttää, vahvistaa ja ohjata tiettyjen ihmisten intohimoa tiettyyn kulttuuriin ja historialliseen identiteettiin. Se pyrkii vahvistamaan erilaisia siteitä – rakkautta kansan yhteiseen vapauteen, jotka ovat yhtä erityisiä siteitä kuin esimerkiksi rakkaus tai ylpeys kulttuuriperinteestä tai kansan yhteinen kohtalo. Juuri siksi, että se kilpailee nationalismin kanssa samalla intohimojen ja erityispiirteiden maaperällä ja käyttää retoriikkaa puhtaasti rationaalisten argumenttien sijaan, isänmaallisuus on merkittävä vastustaja nationalismille. Isänmaallisuus toimii solidaarisuuden ja toveruuden siteillä, jotka tuntuvat samanlaisilta, muuttaen ne voimiksi, jotka ylläpitävät vapautta sen sijaan, että lietsoisivat syrjäytymistä tai aggressiota.¹¹⁵ Myös Carlo Rosselli on tehnyt selvän rajan isänmaallisuuden ja nationalismin välille. Hän liitti isänmaallisuuden vapausvaatimuksiin, jotka perustuivat muiden kansojen oikeuksien kunnioittamiseen. Nationalismin hän liitti taantumuksellisten hallitusten harjoittamaan laajentumispolitiikkaan. Molemmat ideologiat kohdistuivat kuitenkin kansalliseen tunteeseen ja molemmissa vallitsi voimakas intohimo.¹¹⁶

¹¹⁵ Viroli 1995, 8.

¹¹⁶ Viroli 1995, 162.

3. SUOMEN HISTORIAN KÄÄNNEKOHDAT JA EDUSKUNTAPUOLUEET

Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esille ne Suomen historian keskeiset tapahtumat, jotka ovat tavalla tai toisella vaikuttaneet suomalaisten isänmaallisuuden muotoutumiseen. Suomalaisuuteen ja sen kehittymiseen ovat vaikuttaneet niin Ruotsin kuin Venäjänkin vallan alaisuudessa eläminen, Itämeren läheisyys, muualla Euroopassa tapahtuneet suuret muutokset, sodat ja tietysti yhteiskunnan sisäiset muutokset. Tämä luku tukee myöhempää analyysilukua ja samalla auttaa ymmärtämään suomalaista patriotismia huomattavasti paremmin.

Nämä seuraavaksi kuvatut tapahtumat ovat muokanneet Suomesta sellaisen valtion kuin se on tänä päivänä. Tämän luvun tarkoituksena ei ole pohtia tapahtumia syvällisemmin, vaan ainoastaan muistuttaa tapahtumista, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet suomalaisuuteen ja suomalaisten isänmaallisuuteen.

3.1. Isänmaallisuuden vaikuttaneet tapahtumat

Ruotsi laajeni pitkälle itään aina 1600-luvun alkuun saakka, jolloin myös Suomesta kehittyi taloudellisesti ja sotilaallisesti tärkeä valtakunnan osa. Suomi toimikin eräänlaisena taistelukenttänä Ruotsin ja Venäjän sodille.¹¹⁷ Yhtenäisen ja vahvan Venäjän synty muutti kuitenkin koko Itämeren alueen turvallisuuspolitiikkaa. Ruotsin ja Venäjän vastainen raja kulki nykyisen Suomen halki, joka kuitenkin aiheutti erilaisia sekaannuksia ja kiistoja.¹¹⁸ Suomi siirtyi kokonaan Venäjän vallan alle Haminan rauhassa 1809.¹¹⁹ Siirtyminen Ruotsin vallasta Venäjän valtaan aiheutti suuria muutoksia Suomelle. Maassa tapahtuneet yhteiskunnalliset muutokset ja kansallinen herätys pohjautuivat kuitenkin pitkälti Ruotsin vallan aikana vakiintuneisiin kulttuuriperinteisiin.¹²⁰ Suomi kehittyikin Venäjän valtion sisällä käytännössä omaksi valtiokseen.¹²¹ Vuodesta 1863 lähtien keisari salli valtiopäivien kokoontua säännöllisesti, ja seuraavien 40 vuoden aikana syntyi Suomen poliittinen julkisuus, johon kuuluivat niin puolueet ja väittelyt kielikysymyksestä, yhteiskunnan uudistamisesta ja myös Suomen valtio-oikeudellinen asema Venäjän vallan alla. Tuona aikana Suomi muuttui yhä selvemmin kansalaisyhteiskunnaksi, mikä itsessään ruokki ajatusta siitä, että Suomi oli autonominen valtio Venäjän valtakunnan sisällä.¹²² Tuota edellä mainittua kehityskulkua kuvattiinkin aikoinaan

¹¹⁷ Meinander 2014, 35.

¹¹⁸ Meinander 2014, 39.

¹¹⁹ Meinander 2014, 115–116.

¹²⁰ Meinander 2014, 121.

¹²¹ Meinander 2014, 123.

¹²² Meinander 2014, 157.

lauseella: ”Ruotsalaisia emme enää ole – venäläisiksi emme tahdo tulla – olkaamme suomalaisia”.¹²³ Suomen säätyvaltiopäivät säätivät vuosina 1863–1906 noin 400 lakia, jotka toimivat kansalaisyhteiskunnan perustana.¹²⁴

Suomalaisuuden syntyyn vaikuttivat 1800-luvulla myös erilaiset suomenmieliset kansanliikkeet ja kulttuuriteot. Esimerkiksi Elias Lönnrotin julkaisema kansalliseepos Kalevala ja hänen perustama Suomalaisen Kirjallisuuden Seura olivat merkittäviä toimia tuoreessa suomalaisessa kulttuurissa. 1840-luvun alkuun mennessä ajatus Suomesta erillisenä kansakuntana olikin jo alkanut saada kannatusta sivistyneistön parissa. Suomeen oli perustettu useita ruotsin- ja suomenkielisiä sanomalehtiä, joiden avulla levitettiin myös suomalaista aatetta ja J.V. Snellmanin radikaalia kieliohjelmaa. Snellmanin mielestä Suomen ongelmana oli se, että Suomesta puuttui vielä tuohon aikaan suomenkielinen kirjallisuus, jonka ympärille korkeakulttuuri voisi rakentua. Snellmanin radikaali tunnuslause olikin: ”Yksi kansakunta, yksi kieli”. Kesti kuitenkin pitkälle 1870-luvulle ennen kuin suomen kieltä ryhdyttiin käyttämään yhteiskunnallisessa keskustelussa. Suomen kansalliselle itseymmärrykselle oli myös tärkeää, kun Runeberg julkaisi vuonna 1848 sotaepoksen Vänrikki Stoolin tarinat. Tarinoita on kutsuttukin suomalaisen isänmaallisuuden perustekstiksi, sillä se nosti esiin Suomen kansan stoalaisen sankaruuden mutta myös siksi, että teoksen menestyminen Suomessa oli myös vastaus Snellmanin vaatimuksiin kansallisemmasta ja syvemmin kansasta lähtöisin olevasta kirjallisuudesta. Myös Runebergin kirjoittamaa Maamme-laulua laulettiin jo keväällä 1848 opiskelijoiden juhlissa maan uutena kansallislauluna.¹²⁵ Vuosia 1899–1917 on useasti kuvattu historiankirjoituksessa pitkittyneeksi venäläistämisen- ja sortokaudeksi. Venäjän viranomaiset pyrkivät sitomaan Suomen suuriruhtinaskunnan tiukemmin osaksi Venäjää, mutta tätä aikaa leimasi kuitenkin yhteiskunnallinen ja kulttuurinen elinvoimaisuus, joka muistuttaa pikemminkin kultakautta. Myönteinen yhteiskunnallinen kehitys loikin edellytykset suomalaisten järjestäytyneelle vastarinnalle. Mitä paremmin asiat yhteiskunnassa sujuivat, sitä enemmän taloudellisia ja aatteellisia voimavaroja jäi Suomen itsenäisyyden puolustamiseen.¹²⁶

Vuonna 1917 Venäjällä syttyi vallankumous ja keisari Nikolai II pakotettiin luopumaan kruunustaan. Syystalvella 1917 Suomi katkaisi siteensä Venäjään ja julistautui itsenäiseksi tasavallaksi.¹²⁷ Venäjän vallankumous levisi Suomeen ja Suomessa taisteltiin lyhyt mutta verinen sisällissota, joka johti

¹²³ Meinander 2014, 140.

¹²⁴ Meinander 2014, 161.

¹²⁵ Meinander 2014, 143–145, 147–148.

¹²⁶ Meinander 2014, 185.

¹²⁷ Meinander 2014, 191.

Saksan tukemien porvarillisten joukkojen voittoon. Epävakaana naapuruussuhde Neuvostoliittoon leimasi Suomen sisä- ja ulkopoliittikkaa 1920- ja 1930-luvulla. Oli Suomen myöhemmälle puolustuskyvyllä olennaisen tärkeää, että 1930-luvun puolivälissä saatiin aikaan yhteiskuntarauha. Suomi joutuikin nopeasti mukaan toiseen maailmansotaan, josta itsenäiselle kansakunnalle kehkeytyi varsinainen koettelemus.¹²⁸ Marraskuun 30. päivän aamuna 1939 Neuvostoliiton ilmavoimat aloittivat pommitukset Etelä-Suomen alueella. Samaan aikaan puna-armeija vyöryi itärajan yli Karjalankannakselle ja Itä-Suomeen – talvisota oli alkanut.¹²⁹ Maaliskuussa 1940 Suomen hallitus allekirjoitti Moskovassa rauhansopimuksen, jossa suostuttiin olennaisilta osilta Neuvostoliiton sanelemiin vaatimuksiin.¹³⁰ Talvisota osoitti suomalaisille, etteivät länsivallat tai Ruotsi tulisi sotilaalliseksi avuksi, jos kyse olisi Suomen itsenäisyydestä. Tästä huomiosta koitui kauaskantoisia seurauksia Suomen ulkopoliittikalle myöhemminä sotavuosina, ja koko sodan jälkeisenä aikana.¹³¹ Erään tulkinnan mukaan talvisota vaikutti suomalaisten kansalliseen identiteettiin voimakkaammin kuin mikään muu lähihistorian murrosvaihe. Talvisotaa onkin usein kuvattu ihmeeksi, jolla viitataan sodan lopputulokseen – kansakunta selviytyi voimavaroihinsa nähden ylivoimaisesta tehtävästä, torjui Neuvostoliiton miehityksen ja säilytti itsenäisyytensä. Talvisodan henki syntyi kaikkien kansalaispiirien yhteisestä peräänantamattomuudesta ja voimanponnistuksesta. Talvisodan henki merkitsi myös kansallista eheytymistä vuoden 1918 sisällissodasta, sillä talvisodassa entiset vastapuolet puolustivat isänmaata aseveljinä. Poliittikan punamultavuodet olivat epäilemättä yksimielisyyden kivijalka myös talvisodan aikana.¹³²

Syksyllä 1940 Suomen ja Saksan yhteys tiivistyi, ja jo kesäkuun 1941 alussa kuusi saksalaista divisioonaa oli asettunut aseisiin Pohjois-Suomeen.¹³³ Jatkosota syttyi 22.6.1941, mutta Suomen armeija ei ryhtynyt hyökkäykseen ennen kuin Neuvostoliiton ilmavoimat olivat pommittaneet Etelä-Suomea ja hallitus saattoi todeta, että maassa vallitsi taas sotatila. Tarkoituksena oli siis lavastaa Suomen hyökkäyssotaan osallistuminen puolustustaisteluksi.¹³⁴ Saksan sotaonni kääntyi 1942–43, ja Suomen valtionjohto ryhtyi valmistautumaan aseveljeyden purkamiseen ja rauhanneuvotteluihin Neuvostoliiton kanssa.¹³⁵ Aselepo Suomen ja Neuvostoliiton välillä astui lopulta voimaan syyskuun alussa 1944 ja virallinen välirauhansopimus solmittiin 19.9.1944.¹³⁶ Entiset aseveljet tuli ajaa pois

¹²⁸ Meinander 2014, 197.

¹²⁹ Meinander 2014, 228.

¹³⁰ Meinander 2014, 230.

¹³¹ Meinander 2014, 232.

¹³² Jussila, Hentilä, Nevakivi 2009, 188.

¹³³ Meinander 2014, 232, 234.

¹³⁴ Meinander 2014, 234–235.

¹³⁵ Meinander 2014, 237.

¹³⁶ Meinander 2014, 239.

Lapista – tämä johti vielä yhteen sotaan Lapissa talvella 1944–1945. On tässä vaiheessa myös mainitsemisenarvoista, että tutkimusten mukaan isänmaallisuus oli sotien jälkeen huomattavasti ohuempaa kuin tänä päivänä.¹³⁷

Kolmesta sodasta kehkeytyi nuorelle tasavallalle suuri koettelemus. Oli merkittävää, että toisin kuin muita Euroopan pikkuvaltioita – Suomea ei miehitetty.¹³⁸ Suomalaisen yhteiskunnan kehitystä sodan jälkeen kuvaa erityisesti kaksi teemaa: hyvinvointivaltion rakentaminen ja maan uusi idänpolitiikka.¹³⁹ Sodan jälkeen Stalin ei nähnyt Suomen puolueettomuutta todellisena vaihtoehtona, vaan kehotti Suomea solmimaan Neuvostoliiton kanssa sopimuksen, joka estäisi Suomea liukumasta kohti lännen muodostamaa yhteisöä ja Natoa. Huhtikuussa 1948 solmittiinkin sopimus ”ystävydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta” eli YYA-sopimus.¹⁴⁰

Neuvostoliiton hajoaminen 1989–1991 johti Euroopan taloudelliseen- ja poliittiseen yhdentymiseen Euroopan Unioniksi (EU). Suomen ja Neuvostoliiton YYA-sopimus raukesi keväällä 1992 ja siitä vajaan kolmen vuoden kuluttua Suomesta tuli EU:n jäsen, ja se aloitti läheisen yhteistyön Naton kanssa.¹⁴¹

3.2. Suomalaiset eduskuntapuolueet ja niiden arvopohjat

Tutkielmani kannalta on olennaista käsitellä lyhyesti myös suomalaisia puolueita ja niiden arvomaailmaa. Käyn tässä luvussa lyhyesti läpi kyselyssäni esiin nousseet puolueet ja niiden arvopohjan. Kyselyyni vastasi kristillisdemokraattien, kokoomuksen, perussuomalaisten, ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP), Suomen sosialidemokraattisen puolueen (SDP), vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajia.

Suomalainen puolue-sana tulee itäsuomalaisesta termistä puoli, joka kertoo siitä, ettei puolikas edusta kokonaisuutta vaan osaa siitä. Puolue onkin siis osa kokonaisuudesta. Varsinaisen puoluelaitoksen syntyessä kokonaisuus oli yleensä kansakunta tai kansakunnan parlamentti. Puolue itsessään on eräänlainen merkitysten rakenteistuma, joka yleensä syntyy kansaliikkeen otettua jokin asia ajaakseen. Kun kansanliike laajenee ja puolue kasvaa, sen ajamasta sektorikysymyksestä tulee näkökulma, josta puolue katsoo muita kysymyksiä, jotka tulevat poliittiselle agendalle. Näin

¹³⁷ Laitinen 2005, 68.

¹³⁸ Meinander 2014, 240.

¹³⁹ Meinander 2014, 243.

¹⁴⁰ Meinander 2014, 245.

¹⁴¹ Meinander 2014, 289.

esimerkiksi työväenkysymyksestä tuli työväennäkökulma ja viimein Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP), kansallisuuskysymyksestä tuli kansallisuusnäkökulma ja lopulta Kansallinen Kokoomus (Kok).¹⁴²

Kaikissa edustuksellisissa demokratioissa poliittinen osallistuminen kanavoituu pääosin puolueiden kautta. Puolueet ja edustuksellinen demokratia kuuluvatkin tiiviisti yhteen.¹⁴³ Puolueet kuvastavat omalta osaltaan erilaisia yhteiskunnassa ilmeneviä arvoja, etuja ja eri väestöryhmien välisiä vastakohtaisuuksia.¹⁴⁴ Toisaalta, politiikka ei voi olla yksimielistä, vaan se on väistämättäkin puolueellisuutta, osallisuutta ja eripuraista, toisin sanoen konfliktista.¹⁴⁵

Itsenäistymisen alusta alkaen 1960-luvulle saakka Suomen puoluejärjestelmä jakaantui aatteellisesti kuuteen perussuuntaukseen: vasemmistososialistiseen, sosialidemokraatteihin, liberaaliseen, agraariseen, konservatiiviseen ja ruotsinkielistä väestöä edustavaan suuntaukseen. Esimerkiksi SDP on koko Suomen itsenäisyyden ajan edustanut sosialidemokraattista suuntausta, Entinen Maalaisliitto ja nykyinen Keskusta agraarista suuntausta, Kokoomus konservatiivista ja RKP ruotsinkielistä suuntausta. Vasemmistoliitto sen sijaan jatkaa SKDL:n ja SKP:n perinnettä asemoitumalla SDP:n vasemmalle puolelle. Näiden edellä mainittujen puolueiden lisäksi Suomen politiikassa on toiminut myös useita kymmeniä eri puolueita. Useimmat niistä eivät kuitenkaan ole onnistuneet saamaan lainkaan kansanedustajia eduskuntaan tai ne ovat onnistuneet saamaan kansanedustajan vain yhden tai muutaman kauden ajaksi. 1970-luvulta lähtien kuitenkin kolme uutta puoluetta on onnistunut vakiinnuttamaan asemansa Suomen politiikassa. Maalaisliitosta eronneen Veikko Vennamon perustama Suomen pientalonpoikien puolue seuraajineen on saanut eduskuntaan edustajia vuodesta 1966 lähtien. Se on profiloitunut vanhojen puolueiden toiminnan kriitikoksi. Myös Suomen kristillisdemokraatit (ent. Suomen kristillinen liitto) on saanut kansanedustajia eduskuntaan vuodesta 1970 alkaen. Sen lisäksi vihreät ovat saaneet kansanedustajia eduskuntaan aina 1983 vuodesta lähtien.¹⁴⁶

Puolueiden väliset ideologiset erot ovat pienentyneet merkittävästi toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Puolueiden käsitykset demokratiasta, talousjärjestelmästä ja hyvinvointivaltiosta ovatkin lähentyneetkin toisiaan, mutta puolueet eroavat edelleen toisistaan monin tavoin. Ne eroavat

¹⁴² Mickelsson 2007, 17–18, 26.

¹⁴³ Paloheimo & Raunio 2008, 11.

¹⁴⁴ Paloheimo 2008, 27.

¹⁴⁵ Mickelsson 2007, 27.

¹⁴⁶ Paloheimo 2008, 27.

toisistaan edelleen keskeisiltä arvoiltaan, tärkeimmiltä poliittisilta tavoitteiltaan ja myös yhteiskunnan toimintaperiaatteita koskevilta uskomuksiltaan. Maiden puoluejärjestelmälle muotoutuu erilaisia ristiriitautottuvuuksia eli keskeisiä vedenjakajia, kun puolueilla on toisistaan poikkeavia arvoja, uskomuksia ja identiteettejä. Niille maille, joissa on suhteellinen vaalitapa ja monipuoluejärjestelmä on ominaista, että puoluejärjestelmä ilmentää erilaisia vastakkaisiin etuihin ja erilaisiin mielipiteisiin perustuvia vastakohtaisuuksia.¹⁴⁷

Pohjoismaisessa keskustelussa puolueet on perinteisesti jaettu ryhmä- ja arvoidentiteettinsä perusteella luokkapuolueisiin ja aatepuolueisiin. Luokkapuolueiden identiteetti rakentuu jonkin tietyn väestöryhmän etujen ajamiselle, kun taas aatepuolueiden identiteetti perustuu määrättyjen arvojen ja aatteellisten tavoitteiden edistämiseen. Vasemmistopuolueet ovat juuriltaan työväenpuolueita ja keskusta maanviljelijöiden ja maaseutuväen puolue. RKP on sen sijaan koko olemassaolonsa ajan ajanut ruotsinkielisen kulttuurin ja väestön etuja. Vasemmistoliitto, SDP ja keskusta ovat suomalaisen puoluejärjestelmän selväpiirteisimmät luokkapuolueet, kun taas vihreät ja kristillisdemokraatit ovat selväpiirteisimmät aatepuolueet. Perussuomalaiset, RKP ja kokoomus sijoittuvat näiden kahden ryhmän väliin.¹⁴⁸

Suomalaisessa puoluejärjestelmässä voidaan myös erottaa seitsemän ristiriitautottuvuutta: vasemmisto vastaan oikeisto, kasvukeskukset vastaan syrjäseudut, kansallinen vastaan kansainvälinen suuntautuminen, suomenkieliset vastaan ruotsinkieliset, yhtenäiskulttuuri vastaan moniarvoisuus, ekologiset arvot vastaan kasvu ja kulutus, ja viimeiseksi eliitti vastaan kansa.¹⁴⁹ Ristiriitautottuvuuksien lisäksi Suomen ulkopoliittikan keskeiset jakolinjat ovat liittyneet myöntyväisyyslinjan ja legalistisen linjan, kansainvälisen avautumisen ja kansallisen sulkeutumisen sekä itä- ja länsisuuntautuneisuuden muodostamiin jännitteisiin. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen yhdenmukaisuuden paine ulkopoliittisessa keskustelussa on selvästi vähentynyt, ja Suomen jäsenyys Euroopan unionissa on korostanut puolueiden välisiä linjaeroja ulkopoliittikkaan liittyvissä asioissa.¹⁵⁰

On kuitenkin mielenkiintoista, että Suomen liittymistä sotilasliitto Naton jäseneksi kannatettiin yli puoluerajojen. Vastaavanlaista konsensusta ei sen sijaan ole ollut EU-asioissa. Luultavasti Ukrainan

¹⁴⁷ Paloheimo 2008, 28 & 37.

¹⁴⁸ Paloheimo 2008, 32–33, 37.

¹⁴⁹ Paloheimo 2008, 37–38.

¹⁵⁰ Paloheimo 2008, 45.

sodalla on ollut vaikutusta myötämielisyyteen Nato-asiassa. Puolustuspolitiikka ja puolustusyhteistyö nähdään tällä hetkellä erityisen tärkeinä asioina yli puoluerajojen, mitä se ei aina ole ollut.

Kansallisuusaate ja kansallista elämäntapaa koskevat arvot erottivat ennen suomalaisia puolueita toisistaan. Kansallisuutta koskevat teemat olivat erityisesti ennen keskeinen osa kokoomuksen ja maalaisliiton puolueideologiaa. Kokoomuksen, maalaisliiton ja RKP:n vanhoissa periaateohjelmissa oli isänmaan tärkeyttä korostavia kannanottoja. Vasemmistopuolueiden ohjelmissa ei sen sijaan näkynyt kansallisuusaatetta tai kansallista elämäntapaa koskevia vaatimuksia. Sosialismi ja liberalismi ovat ideologioita, joiden arvomaailmassa kansallisuusaatteella ei ole keskeistä sijaa. Vasemmistopuolueilla tai liberaalista puoluesuuntausta edustavilla puolueilla ei ole isänmaahan viittaavaa retoriikkaa. On selvää, että viime vuosikymmeninä kansallisuusaatetta ja kansallista elämäntapaa koskevat painotukset ovat vähentyneet vanhojen puolueiden ohjelmissa. Myös isänmaata koskeva retoriikka on vähentynyt tai hävinnyt kokonaan. Kansallisuusaatteen laimentuminen onkin jättänyt tilaa uusille puolueille, jotka kritisoivat kaikkia vanhoja puolueita liiallisesta kansainvälistymisen suosimisesta. Nämä kansainvälistymiskehitystä arvostelevat puolueet eivät ole saaneet laajaa kannatusta perussuomalaisia lukuun ottamatta.¹⁵¹

Suomen puoluejärjestelmän vanhoilla puolueilla on ollut yhteiskunnan elinkeino- ja ammattirakenteeseen tai kielijakoon sidoksissa oleva ydinkannattajakunta. Väestöryhmittäinen identiteetti näkyy edelleen selvästi puolueiden kannattajakunnissa ja puolueiden ohjelmissa. Myös perussuomalaiset identifioituvat vanhojen suomenkielisten puolueiden tapaan joihinkin taloudellisiin ryhmiin. Kristillisten ja vihreiden identiteetti sen sijaan perustuu tiettyjen arvojen pohjalle. Puolueiden välisten ideologisten erojen pienennyttyä toisen maailmansodan jälkeen myös puolueiden identiteetit ovat muuttuneet. Puolueiden väliset ideologiset erot eivät kuitenkaan ole hävinneet mihinkään, vaan puolueilla on edelleen toisistaan poikkeavia arvoja, uskomuksia ja poliittisia vaatimuksia. Useimpien puolueiden toiminnassa taloudellisiin ryhmiin samastumista käsittelevä retoriikka on vähentynyt huomattavasti. Puolueet pyrkivätkin aiempaa enemmän identifioitumaan tiettyihin arvoihin. Ne kokoavat kannattajikseen mitä tahansa väestöryhmiä, jotka kannattavat puolueen tärkeinä pitämiä arvoja. Puolueet ovatkin siirtyneet luokkapuolueista kohti aatepuolueita.¹⁵²

¹⁵¹ Paloheimo 2008, 46.

¹⁵² Paloheimo 2008, 55–56.

3.3. Puolueiden periaateohjelmat lyhyesti

Kokoomus esittelee puolueensa nettisivuilla pääperiaatteensa seuraavasti:

”Kokoomuksen politiikan johtavina periaatteina ovat puolueen perustamisesta saakka olleet sovinnollisen kansalaishengen edistäminen, sosiaalisen nousun mahdollistaminen ja koulusivistyksen tarjoaminen kaikille sekä sukupuolten tasa-arvo ja työn kunnioitus”.

Puolueen periaateohjelmassa mainitaan isänmaallisuus ja avataan, mitä suomalaisuus puolueelle tarkoittaa:

”Tämän päivän suomalaisuus on luonteeltaan avointa ja mukaan ottavaa. Isänmaallisuus, joka ilmenee kiintymyksenä kotimaahan, on myönteinen voima. Se vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja turvallisuuden tunnetta. Suomi pysyy rauhallisena, turvallisena ja vakaana yhteiskuntana, jos jokainen täällä asuva haluaa omalla panoksellaan rakentaa sitä kotimaanaan. --”¹⁵³

Kokoomus on yksi niistä puolueista, joka myöntää yhdeksi arvokseen isänmaallisuuden. Kokoomus korostaa isänmaallista retoriikkaa osittain myös konservatiivisen arvopohjansa takia. On siis selvää, että kokoomus on isänmaallinen puolue, joka ylläpitää isänmaallisia aatteita ja arvoja.

Vasemmistoliiton periaateohjelma alkaa lauseella: ”Vasemmiston tavoitteena on vapauttaa ihmiskunta sodasta, sorrosta, puutteesta ja eriarvoisuudesta”. Periaateohjelmassa ei ole lainkaan isänmaallista retoriikkaa ja siinä mainitaan, että:

*”Vasemmistoliitto toimii suomalaisen yhteiskunnan uudistamiseksi tasa-arvon, vapauden ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti--. Vasemmistoliitto edistää Suomen kehitystä monikulttuuriseksi maaksi. Kaikilla Suomessa pysyvästi asuvilla on oltava samat kansalaisoikeudet ja kansalaisvelvollisuudet”.*¹⁵⁴

¹⁵³ Kokoomus 2018.

¹⁵⁴ Vasemmistoliitto 2007.

Vasemmistoaatteeseen eivät kuulu isänmaallisuus tai sen korostaminen. Vasemmistoliitto sosialistisena puolueena priorisoi muita teemoja isänmaallisuuden edelle, jolloin yksinkertaisesti isänmaallisuudelle ei jää sijaa. Vasemmistoliitolla on SKDL:n ja SKP:n eräänlaisena perillisenä merkittävä rooli myös suomalaisessa historiankirjoituksessa ja erityisesti hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisessa yhdessä SDP:n kanssa. Vaikka puolue ei ole isänmaallinen, niin sillä on itsessään ollut merkittävä rooli erityisesti suomalaisen työväestön asioiden ajajana.

Kristillisdemokraatit (KD) toteavat periaateohjelmassaan, että: ”Rakennamme yhteiskuntaa kestävien kristillisten perusarvojen varaan.”¹⁵⁵ KD:n periaateohjelmassa tuodaan isänmaallisuus esiin seuraavanlaisesti:

*”Arvostamme Suomen kulttuurisia erityispiirteitä, isänmaanrakkautta ja vaalimme Suomen kansallista itsemääräämisoikeutta moniarvoistuvassa ja kansainvälistyvässä maailmassa. Samalla suuntaudumme kansainväliseen yhteistyöhön--”.*¹⁵⁶

Periaateohjelmassa todetaan myös, että:

*”Terve isänmaallisuus, aiempien sukupolvien työn ja oman kristillisen kulttuuriperinnön arvostaminen luovat hyvän pohjan kohdata kunnioittavasti erilaisista kulttuureista tulevia ihmisiä.”*¹⁵⁷

KD on selkeästi aatepuolue, joka on perustettu ajamaan tiettyä agenda. Toisaalta konservatiiviseen puolueeseen kuuluu tietyllä tapaa myös isänmaallisuus, joka puolueen periaateohjelmassa tulee selvästi ilmi. KD:n periaateohjelmassa nostetaan esiin muun muassa Suomen kulttuuriset erityispiirteet ja aiemmat sukupolvet. Nämä aiheet itsessään liittyvät tiivistä patriotismiin.

Perussuomalaisten periaateohjelmassa todetaan jo heti alussa, että perussuomalaiset ovat: -- isänmaallinen ja kristillissosiaalinen puolue, joka edistää kansallista etua”.¹⁵⁸ Periaateohjelmassa korostuu isänmaallisuus ja kansallismielisyys. Periaateohjelmassa mainitaan myös että:

¹⁵⁵ Kristillisdemokraatit 2017.

¹⁵⁶ Kristillisdemokraatit 2017.

¹⁵⁷ Kristillisdemokraatit 2017.

¹⁵⁸ Perussuomalaiset 2018.

*”Mikään perinne, asenne tai toimintatapa ei yksinään ole suomalaisen kulttuurin ydin, vaan kulttuurimme on kielen, monien tapojen, arvojen, symbolien ja muiden asioiden ainutlaatuinen yhdistelmä. Me tunnemme suomalaisuuden sydämessämme, ja se säilyy siellä maailman muutoksesta huolimatta”.*¹⁵⁹

Perussuomalaiset on avoimesti isänmaallinen ja konservatiivinen puolue. Se on samalla myös varsin uusi puolue suomalaisella puoluekentällä, joka on perustettu kritisoimaan vanhojen puolueiden kansainvälistymispyrkimyksiä. Perussuomalaiset korostavat avoimesti Suomen itsenäisyyden tärkeyttä sekä suomalaisen kulttuurin merkityksellisyyttä, joten se on avoimesti isänmaallinen puolue. Puolueen retoriikka on itsessään myös hyvin isänmaallista, mikä on puolueiden keskuudessa nykyään melko harvinaista.

Ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP) puolueohjelmassa esitellään kansanliikettä ja sen pääperiaatteita seuraavasti:

”Teemme työtä vahvan ruotsalaisuuden, toimivan kaksikielisyyden ja elävän pohjoismaisuuden puolesta. Tähän liittyy myös kunnioitus kaikkia äidinkieliä ja kulttuureja kohtaan Suomessa.”

RKP on Suomen liberaalipuolue, jolla on vahva pohjoismainen ja eurooppalainen pohja. Isänmaallisen retoriikan sijaan puolueohjelmassa nousee kahden kansallisen kielen merkityksen korostaminen.¹⁶⁰ RKP on selvästi aatepuolue ja sillä on vahvat juuret suomalaisessa historiassa. RKP onkin keskittynyt koko olemassaolonsa ajan ajamaan ruotsinkielisten etuja, sekä ruotsin kielen asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. RKP:n ideologiassa ei korostu suomalaisuus tai isänmaallisuus, mutta sen olemassaololla on ollut silti suuri merkitys suomalaiselle isänmaallisuudelle ja suomalaiselle historiankirjoitukselle. Erityisesti sen takia, että isänmaallisuus voidaan nähdä laajempänä kokonaisuutena ilman, että jokaisen tulisi puhua samaa kieltä.

Suomen sosialidemokraattisen puolueen (SDP) periaateohjelmassa ei tuoda ilmi mitään isänmaalliseen retoriikkaan viittaavaa. SDP esittelee itsensä seuraavasti:

¹⁵⁹ Perussuomalaiset 2018.

¹⁶⁰ Ruotsalainen kansanpuolue.

”Sosialidemokraatit ovat osa kansainvälistä työväenliikettä. Olemme heikommassa asemassa olevien puolella ja pyrimme eriarvoisuuden ja osattomuuden poistamiseen. Haluamme luoda tulevaisuutta sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäväen kehityksen varaan.”¹⁶¹

SDP:llä on kauaskantoiset juuret suomalaisessa historiassa. Sillä on ollut merkittävä rooli suomalaisen hyvinvointivaltion rakentumisessa ja esimerkiksi maailmallakin tunnettuun suomalaiseen tasa-arvoon. SDP muistetaan myös sisällissodasta, sillä verinen sisällissota käytiin porvariston ja työväestön välillä. Nuorempiin puolueisiin verrattuna SDP:llä on ollut merkittävä rooli suomalaisessa historiankirjoituksessa ja historian tapahtumien kulussa. Ja vaikka puolue ei itsessään julkaise isänmaallista retoriikkaa, sillä on ollut merkitystä suomalaiseen isänmaallisuuteen.

Vihreiden periaateohjelmassa korostetaan yksilönvapautta ja yhteiskunnan vastuuta vapauden luomisessa. Periaateohjelmassa ei ole minkäänlaista isänmaallista retoriikkaa. Vihreät esittelee olevansa tulevaisuuspuolue ja yhteiskunnallinen liike, ja vihreiden periaateohjelmassa todetaan, että:

”Taistelemme tasa-arvoisen, turvallisen ja oikeudenmukaisen tulevaisuuden puolesta. Puolustamme luontoa ja ihmisiä ahneutta ja lyhytnäköisyyttä vastaan.”¹⁶²

Kuten aiemmassa kappaleessa mainittiin, vihreät on puoluekentällä melko uusi puolue, joka on perustettu tietyn aatteen ympärille. Vihreät on liberaali puolue, joten isänmaallinen retoriikka ei ole olennainen osa puolueen arvomaailmaa, pikemminkin päinvastoin.

¹⁶¹ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue 2020.

¹⁶² Vihreät 2020.

4. AINEISTO JA MENETELMÄ

4.1. Aineistona kyselylomake

Tutkielman aineiston kerääminen toteutettiin kyselylomakkeen avulla. Kyselyn kysymykset löytyvät liitteestä tämän tutkielman lopusta. Kyselyn alussa tiedusteltiin vastaajan ikää, sukupuolta, koulutusastetta ja puoluekantaa. Tämän jälkeen kyselyssä esitettiin kymmenen avointa kysymystä, jotka oli laadittu patriotismin teorian avulla.

Kysely lähetettiin kaiken kaikkiaan kolmeen otteeseen aina uusille vastaanottajille. Vastaanottajia ei siis muistutettu enää myöhemmin vastaamaan kyselyyn. Tämä tarkoittaa siis sitä, että kysely lähetettiin 23.8.2022, 14.9.2022 ja 19.10.2022, sillä ensimmäisellä kerralla vastaajien määrä jäi liian pieneksi. Vastaajia oli yhteensä 16 henkilöä, jotka olivat 18–29 ikävuoden välillä. Vastaajista 9 oli naisia ja 7 miehiä. Kolmella vastaajalla oli toisen asteen koulutus, kuudella alempi korkeakoulututkinto ja seitsemällä ylempi korkeakoulututkinto. Vastaajia oli kattavasti puoluekentän eri laidoilta: Kolme (3) keskustalaista, yksi (1) perussuomalainen, kaksi (2) vihreää, kolme (3) kokoomuslaista, kaksi (2) vasemmistoliittolaista, kaksi (2) SDP:stä, kaksi (2) RKP:stä ja yksi (1) kristillisdemokraatti. Vastaajille taattiin nimettömyys, sillä kysymykset olivat poliittisesti hyvinkin arkoja. Kaikki 16 kyselyvastausta huomioitiin analyysivaiheessa.

Aloitin analysoimisen koodaamalla ensimmäiseksi aineiston eli kyselylomakkeen. Ensimmäiseksi jaoin patriotismin määrittelyssä nousseet teemat, joita apuna käyttäen myös kyselyn kysymykset on laadittu. Patriotismin teoriasta nousi esiin viisi teemaa, joiden avulla vastausten purkaminen tehtiin. Vastaukset ensin koodattiin tiettyjä värejä käyttäen, jonka jälkeen vastaukset laitettiin tietyn teeman alle ottaen samalla huomioon vastaajan puoluekanta. Analyysin teemoja ovat 1. Samaistuminen, 2. Erityinen huoli maasta ja sen kansalaisista, 3. Tunteet, 4. Velka ja 5. Velvollisuus puolustaa maata ja valmius kuolla sen puolesta.

4.2. Kyselylomake aineiston keräämisen välineenä

Kyselylomake on yksi perinteisimmistä tavoista kerätä tutkimusaineistoa. Perinteisin versio kyselylomakkeesta on paperilla toteutettu kysely, mutta sen rinnalle ovat tulleet erilaiset sähköiset kyselyt, joita voidaan lähettää esimerkiksi sähköpostin välityksellä. Kyselylomakkeet yleistyivät 1920-luvulla tutkimuskäytössä, mutta niitä alettiin pitää erityisenä aineistonkeruumenetelmänä vasta 1930-luvun puolella. Ihmistieteissä kyselylomakkeen käyttö on ollut huomattavasti vähäisempää kuin esimerkiksi taloustieteen puolella ja sen suosio on ollut hieman matala viime vuosikymmeninä

johtuen pehmeämpien menetelmien yliotteesta tutkimuskentällä. Raine Valli toteaa, että kyselylomakkeen käyttö aineistonkeruussa on perusteltua, ja sille on myös oma paikkansa ja käyttötarkoituksensa.¹⁶³ Tämä tutkimus tulee olemaan kvalitatiivinen, vaikka lomakehaastattelu tai lomakekysely (postikysely) on usein kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä. Kerättyjen aineistojen avulla voidaan testata erilaisia hypoteeseja ja kerätty aineisto voidaan helposti kvantifioida.¹⁶⁴

Kyselylomakkeella ei aina tarkoiteta myöskään perinteistä postilaatikkoon ilmestyvää lomaketta, johon tulisi vastata ja joka palautetaan sille varatussa kirjekuussa takaisin. Valli kuitenkin huomauttaa, että kyselyn muoto vaihtelee aina tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. Joskus kyselylomakkeen tekoa valvotaan, mutta se ei aina ole tarkoituksenmukaista. Tällöin vastaajilta voidaan odottaa itsenäistä otetta ja ohjeiden mukaan vastaamista. Erityisen suuri rooli kyselylomakkeessa on juuri kysymyksillä. Niiden tekemisessä ja muotoilemisessa tulee olla erityisen huolellinen, sillä kysymykset luovat varsinaisen perustan tutkimuksen onnistumiselle. Valli huomauttaakin, että kysymysten muotoilu aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksiin, sillä tulokset vääristyvät, jos vastaaja ja tutkija eivät ymmärrä kysymystä samalla tavalla. Kysymysten tulee olla hyvin yksinkertaisia, eivätkä ne saa olla millään lailla johdattelevia. Esimerkiksi sanamuodot eivät voi olla häilyviä tai epämääräisiä. Kysymykset tulee rakentaa tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimusongelmien mukaisesti.¹⁶⁵

Aineistonkeräämiseen eli kyselylomakkeen toteuttamiseen on syytä lähteä vasta silloin kun tutkimusongelmat ovat täsmentyneet, sillä vasta silloin tiedetään, mitä tietoa lomakkeen avulla pyritään löytämään. Samalla voidaan välttää myös turhat kysymykset ja muistetaan ennen kaikkea kysyä kaikki tutkimuksen kannalta olennaiset asiat.¹⁶⁶ Kyselylomakkeen alussa on tapana kysyä taustakysymyksiä, kuten vastaajan sukupuolta, ikää ja koulutusta. Ne toimivat eräänlaisina lämmittelykysymyksinä ennen varsinaista aihetta. Taustakysymykset ovat yleensä selittäviä muuttujia eli tutkittavaa ominaisuutta tarkastellaan niiden suhteen. Taustakysymyksien avulla voidaan selvittää esimerkiksi, miten naiset ja miehet eroavat tutkittavan asian suhteen. Taustakysymysten jälkeen on hyvä siirtyä helppoihin kysymyksiin, joissa ei vielä käsitellä tutkimuksen tärkeimpiä aiheita, vaan vasta johdatellaan niihin. Tärkeämmät kysymykset tulevat vasta

¹⁶³ Valli 2018, 81.

¹⁶⁴ Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.

¹⁶⁵ Valli 2018, 81.

¹⁶⁶ Valli 2018, 81.

näiden jälkeen ja lopuksi niin sanotut jäädyttelyvaiheen kysymykset, joissa on muutamia helposti vastattavia kysymyksiä. Raine Valli kuitenkin mainitsee myös, että toinen vaihtoehto on sijoittaa taustakysymykset lomakkeen loppuun. Tätä vaihtoehtoa puoltaa ajatus siitä, että vastaajan motivaatio vastaamiseen voi hiipua lomakkeen loppua kohden. Taustakysymykset ovat helppoja vastattavia, vaikka kaikki aistit eivät olisikaan enää terävimmillään. Tämä edesauttaa myös kyselyn luotettavuuden säilymistä hyvänä. Kun lomake on liian pitkä, viimeisiin kysymyksiin vastataan usein ilman syvällistä pohdintaa ja tällöin myös tutkimuksen luotettavuus saattaa kärsiä.¹⁶⁷

Valli korostaa, että kyselyn ensimmäisessä vaiheessa esitettyjen kysymysten ja vastausohjeen avulla on tarkoitus luoda luottamuksellinen suhde tutkijan ja tutkittavan välille. Hän huomauttaa myös, että lomakkeen pituutta on hyvä miettiä huolellisesti, sillä liian pitkä lomake saa tutkittavan luopumaan vastaamisesta ennen kuin hän edes kunnolla tutustuu siihen. Lomakkeen pituutta pohdittaessa täytyy ottaa huomioon esimerkiksi kyselyn aihealue ja myös aihepiirin merkitys vastaajalle – molemmat vaikuttavat vastaamisinnokkuuteen.¹⁶⁸ Myös muut erilaiset tekijät kuten internet-yhteyden katkeaminen, tutkimukseen ärsyntyminen tai vaikkapa tapaamisesta myöhästymisen voivat vaikuttaa siihen, että vastaaja haluaa lopettaa kyselyyn vastaamiseen kesken kaiken.¹⁶⁹

Perinteisten kyselyjen sijaan nykyään tehdään paljon erilaisia sähköisiä kyselyjä. Näiden suurin etu on taloudellisuus ja se, että sähköinen vastaus on käännettävissä suoraan tiedostoksi tutkijan käyttöön. Valli muistuttaa, että vaikka sähköisten kyselyjen määrä on kasvussa, niin ne eivät ole jokaisessa tilanteessa sopivia, eivätkä ne sovi kaikille vastaajaryhmille. Esimerkiksi opettajien vastaamisprosentti on sähköisissä kyselyissä yleensä pienempi kuin insinööriopiskelijoiden, koska opettajien mielestä on usein helpompaa vastata paperille ja insinööriopiskelijoiden sähköisesti. Usein nuoret henkilöt ovat suopeampia sähköisiin kyselyihin, sillä he ovat tottuneempia tietokoneen käyttäjiä kuin esimerkiksi iäkkäämmät henkilöt. Internetkyselyissä voidaan varmistaa, että vastaaja vastaa jokaiseen kysymykseen, se on kuitenkin sekä negatiivinen että positiivinen asia. Hyvää tässä mahdollisuudessa on se, että kaikki vastaavat jokaiseen kysymykseen. Huonoa kuitenkin se, että vastaajalla ei välttämättä ole riittävää mielipidettä jokaisesta asiasta. Tämä saattaa vaikuttaa vastaajaan niin, että hän jättää vastaamisen kesken.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Valli 2018, 82.

¹⁶⁸ Valli 2018, 82.

¹⁶⁹ Johnson & Christensen 2008, 126.

¹⁷⁰ Valli 2018, 88–89.

Myös avoimiin kysymyksiin annettuja vastauksia on mahdollista analysoida tilastollisin menetelmin, tällöin vastaukset tulee kuitenkin luokitella ryhmiin. Toinen vaihtoehto avointen kysymysten analysoimiseen on laadullinen tarkastelu. Tällöin käytetään useimmiten teemoittelua. Valli korostaa, että avointen kysymysten käyttämisessä on se etu, että vastausten joukossa voi olla hyviä ideoita. Hän pitää positiivisena myös sitä, että avointen kysymysten kautta on myös mahdollisuus saada vastaajan mielipide selville varsin perusteellisesti. Etuna Valli pitää myös sitä, että aineiston luokitteluun on monta mahdollisuutta. Huonona puolena hän nostaa sen, että avoimiin kysymyksiin jätetään helposti vastaamatta ja vastaukset ovat liian pintapuolisia tai epätarkkoja. Vastaaja ei myöskään aina vastaa suoraan kysymykseen vaan hieman sen vierestä. Tällöin vastaukset eivät anna tutkijalle sitä mitä hän hakee, vaan ne ovat hedelmättömiä. Avoimet kysymykset ovat myös työläitä analysoida, sillä vastausten luokittelu ja niiden tulkinta vie huomattavasti enemmän aikaa kuin valmiiden vaihtoehtojen tulkinta.¹⁷¹

Raine Valli ja Päivi Perkkilä käyvät läpi verkossa toteutettavien kyselyjen hyviä sekä huonoja puolia. Heidän mukaansa sähköpostia käytettäessä on helppo varmistaa, että sama vastaaja ei voi vastata useaan kertaan. Tällöin tutkija pystyy myös kontrolloimaan sitä, ketkä ovat vastanneet ja tarvittaessa muistuttamaan niitä, joilta vastaukset vielä uupuvat. Tässä tapauksessa vastaajille ei voida kuitenkaan taata täyttä anonymiteettiä, joka tietynlaisissa tutkimuksissa on ensiarvoisen tärkeää. Anonymiteetti ei siis toteudu tutkimusaineiston keruussa, mutta nimettömyys säilyy tutkimusraportoinnissa. Valli ja Perkkilä muistuttavat kuitenkin, että kohderyhmää voi lähestyä myös ennakkoon puhelimitse tai postitse. Tämä vaatii tutkijalta aina huomattavasti enemmän ennakkotyötä ja se rajaa aineiston kokoa pienemmäksi, mutta samalla voi myös kasvattaa äänestysprosenttia.¹⁷²

Erilaisten internetissä tehtävien kyselyjen suurimpana etuna on se, että niiden kautta voidaan saavuttaa suurikin määrä yksilöitä varsin lyhyessä ajassa ja myös yksilöitä, joilla on erilainen tausta. Internetissä tehtävät kyselyt herättävät kuitenkin myös eettisiä kysymyksiä.¹⁷³ Osallistujilta kerättävien tutkimustietojen yksityisyyden säilyttäminen on olennaista eettisen tutkimuksen suorittamisen kannalta, koska osallistujat voivat vahingoittua, jos heidän yksityisyyttään loukataan tai luottamuksellisia tietoja jollain tapaa rikotaan. Tietosuoja ja luottamuksellisuus voivat vaarantua tiedonsiirron ja tallennuksen aikana, mutta tutkijat ovat myös osoittaneet, että internetin kautta kerätylle tutkimustiedolle voi olla mahdollista taata parempi yksityisyys kuin tavallisissa

¹⁷¹ Valli 2018, 97–98.

¹⁷² Valli & Perkkilä 2018, 101.

¹⁷³ Johnson & Christensen 2008, 124.

tutkimuksissa. Jos varsinaisia tunnistetietoja tutkimukseen osallistuvista ei kerätä, niin ainoa mahdollinen yhteys osallistujaan on IP-osoite. Tutkijat ovat kuitenkin huomauttaneet, että harvat tutkimukset oikeasti kiinnostavat hakkereita, joten tietojen vaarantumisen riski on hyvin pieni.¹⁷⁴ Tutkijan tulee kuitenkin pyrkiä turvaamaan tutkimukseen osallistuneiden yksityisyys joko keräämällä anonyymejä tietoja tai varmistamalla, että kerätyt tiedot pidetään luottamuksellisina. Anonyymiys onkin erinomainen tapa suojata osallistujien yksityisyyttä, jossa osallistujien henkilöllisyys ei ole tutkijan tiedossa. Toinen keino on luottamuksellisuus, jolla tarkoitetaan tutkimustyön yhteydessä tehtyä sopimusta tutkijoiden kanssa siitä, mitä saadulla tiedolla voidaan tehdä. Tyypillisesti tällä tarkoitetaan sitä, että osallistujan henkilöllisyys on tutkimusryhmän tiedossa, mutta sitä ei paljasteta kenellekään muulle kuin tutkijalle ja hänen henkilökunnalleen.¹⁷⁵

Kyselyyn perustuvaa tutkimusta on myös kritisoitu, mutta pääosin siihen liittyvät ongelmat ovat metodisia, jotka voitaisiin ratkaista rahalla, koulutuksella tai kokemuksen tuomalla näkemyksellä. Pertti Alasuutari on kritisoinut haastatteluja ja kyselyjä nostamalla esiin kulttuurimme yksilökeskeisyyden. Hänen mielestään on syytä varoa kritiikittömästi omaksumasta sitä käsitystä, että yksilö olisi inhimillisen todellisuuden keskiössä. Sen lisäksi diskursiivinen näkökulma haastatteluihin ja kyselyihin problematisoi romanttisen ajatuksen yksilöstä – sen olemuksesta, tunteista ja merkityksistä. Alasuutari kuitenkin myöntää että, jotta saataisiin käsitys yhteiskunnallisesta ilmiöstä, ihmisiä tulee toki kuulla, mutta ei ole olemassa yhtä oikeaa väylää totuuden selvittämiseksi. Hän huomauttaakin, että tulkinnan tekeminen on aina tutkijan tehtävä riippumatta siitä, mistä tutkimuksen materiaali koostuu.¹⁷⁶

4.3. Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tutkimukseni menetelmänä käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Kyseinen tutkimusmenetelmä valikoitui menetelmäksi siksi, että sen avulla voidaan tehdä monipuolista tekstianalyysia kyselylomakkeen avoimista kysymyksistä. Menetelmä valikoitui myös siksi, että se antaa tietynlaisen vapauden tutkielman ja erityisesti analyysin edetessä. Teoriaohjaava eli abduktiivinen sisällönanalyysi yhdistelee aineisto- ja teorialähtöisiä koodaustapoja. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin lähtökohtana on erityisesti se, että tutkijan oma tieto saa vapaasti ohjata koodausta. Esimerkiksi tutkijan ennalta tuntemat teoreettiset luokittelut ja niiden myötä syntyneet ennakkoletukset saavat ohjata etenemistä, mutta varsinainen koodiluettelo saa elää vapaasti prosessin aikana.

¹⁷⁴ Johnson & Christensen 2008, 125–126.

¹⁷⁵ Johnson & Christensen 2008, 119.

¹⁷⁶ Alasuutari 2001, 160.

Teoriaohjaavan sisällönanalyysin etuna on se, että aikaisemman tutkimuksen pohjalta operationalisoitu koodisto ei kuitenkaan rajoita tutkijan mahdollisuuksia ottaa huomioon aineistossa esiintyvää potentiaalista moniäänisyyttä tai yhdistellä muissa tutkimuksissa esiintyneitä kategorisointeja. Tutkija voi siis toimia osittain teorian ohjaamana, mutta varsinaista koodausta voi tehdä myös aineistoa apua käyttäen.¹⁷⁷ Keskeisintä on se, poimiiko tutkija alkuperäisestä aineistosta asioita tai ilmauksia alun perinkään tietyn teorian mukaan vai lähestyykö hän aineistoa omilla ehdoillaan ja vasta analyysin edetessä pakottaisi sen tiettyyn sopivaksi katsomaansa teoriaan.¹⁷⁸

Teoriaohjaavassa analyysissä teoria toimii ikään kuin apuna, mutta analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta jo olemassa oleva tieto ohjaa tai auttaa analyysissä. Analyysistä on siis mahdollista tunnistaa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta aikaisemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaava, vaan pikemminkin uusia ajatuksia tuottava. Tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat niin aineistolähtöisyys sekä valmiit mallit. Hän pyrkii yhdistelemään näitä toisiinsa pakolla, puolipakolla ja toisinaan myös luovasti. Yhdisteleminen saattaa tuottaa myös jotakin aivan uutta.¹⁷⁹

Jos tutkija päättää lähestyä aineistoa tai jotakin sen osaa systemaattisesti, tulee hänen miettiä kannattaako aineistoa koodata eli indeksoida. Koodaamisella tarkoitetaan koodimerkkien liittämistä analysoitavaan tekstiin erilaisin kirjain- ja numerosarjoin. Koodaamisen voi tehdä myös pelkästään värikynällä, paitsi jos tarkoituksena on syöttää koodit analyysiohjelmaan. Useimmiten on hyödyllistä koodata edes osa aineistosta läpi systemaattisesti, jotta tutkija saa varmuuden siitä, mitä aineisto loppujen lopuksi sisältää, ja jotta hän ei toimisi pelkästään ennakkokäsitystensä varassa.¹⁸⁰ Ei ole täsmällistä tai oikeaa vastausta siihen, kuinka tarkasti aineisto tulisi koodata. Täydellistä koodausta ei olekaan, mutta tarkka tutkimuskysymyksiin tiiviisti liittyvä työ on hyvän tutkimuksen perusta.¹⁸¹

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä koodaamista seuraa normaalisti teemoittelu. Teemalla tarkoitetaan koodia laajempaa asiakokonaisuutta, puhekehystä tai jotakin aineistosta löytyvää yhdenmukaista aihepiiriä. Tietyn teeman sisällä yksilön puhe eli kyselytutkimuksessa haastateltavien vastaukset tai aineistosta löytyvät merkitykset varioivat. Teemoittelu ja koodaus eroavat toisistaan siten, että koodauksessa aineisto puretaan osiin, mutta teemoittelun aikana se kootaan

¹⁷⁷ Silvasti 2014, 44–46.

¹⁷⁸ Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.

¹⁷⁹ Tuomi & Sarajärvi 2018, 81.

¹⁸⁰ Eskola 2003, 149–150.

¹⁸¹ Silvasti 2014, 45.

tutkimuskysymysten näkökulmasta uutta informaatiota sisältäviksi asiakokonaisuuksiksi eli teemoiksi. On kuitenkin huomioitava, että toiset aineiston tuottajista tuottavat puheessaan tai vastauksissaan enemmän yhteen teemaan liittyviä merkityksiä kuin toiset. Teemoittelulle onkin tärkeää, että aineiston tuottajien yksilölliset merkitykset on mahdollista nähdä jonkin yleisemmän teeman variaationa. Tässä vaiheessa analyysiä osa koodeista voidaan myös todeta tutkimusongelman näkökulmasta irrelevanteiksi ja ne voidaan hylätä. Teemoittelun pääperiaate on auttaa keskittämään varsinaista analyysiä tutkimusongelman kannalta merkittävimpiin aiheisiin.¹⁸²

¹⁸² Silvasti 2014, 45.

5. ANALYYSI JA KESKEISET TEEMAT

Kyselyn alussa vastaajilta kysyttiin: Millainen on isänmaallinen henkilö ja millainen on epäisänmaallinen henkilö? Kysymyksellä pyrittiin johdattelemaan itse aiheeseen ja näkemään eroja eri puolueiden edustajien ajatuksissa isänmaallisesta henkilöstä. Kysymys on myös sellainen, jota harva on välttämättä entuudestaan joutunut pohtimaan. Igor Primoratzin mukaan isänmaallisuus on tärkeä osa identiteettiämme.¹⁸³ Harva ihminen välttämättä kuitenkaan tunnistaa sen olevan osa omaa identiteettiä. Toivon kysymysten herätelleen pohtimaan myös omaa identiteettiä ja sitä, onko itse enemmän isänmaallinen vai epäisänmaallinen.

Patriotismi on käsitteenä hyvin kiistanalainen ja se sekoitetaan usein myös nationalismiin. Vastauksissa tuli myös ilmi isänmaallisuuden leima, josta eräs keskustan aktiivi huomautti:

”Isänmaallisuus on mielestäni saanut ikävästi leimaa esim. Soldiers of Odin - tyyppisistä liikkeistä, jolloin se nähdään nykyään helposti negatiivisena asiana, vaikka kyseessä olisi mielestäni tunne, jota jokaisen suomalaisen tulisi kokea”.

Eräs kokoomuksen aktiivi määritteli isänmaallisuuden seuraavasti:

”Itse koen isänmaallisuuden olevan kunnioitusta kanssaeläjiä, suomalaisia, kohtaan sekä halua säilyttää ja elää osana historian virtaa”.

Vasemmistoliiton edustaja erotteli isänmaallisen ja epäisänmaallisen ihmisen seuraavasti:

”Isänmaallinen henkilö pitää huolta kaikkien Suomessa asuvien hyvinvoinnista taustaan katsomatta ja näkee Suomen mahdollisuudet maailmalla esimerkiksi yhdenvertaisuuden edistämisen esikuvana. Epäisänmaallinen henkilö luo turvattomuutta, lietsoo väkivaltaa ja vastakkainasettelua, ja antaa Suomesta maailmalle sulkeutuneen ja luotaantyöntävän kuvan”.

5.1. Samaistuminen

Igor Primoratz huomautti, että ihmisille on luontaista samaistua moniin erilaisiin ryhmiin, olivat ne sitten suuria tai pieniä. Hänen mukaansa kaikilla ihmisillä on erilaisia mieltymyksiä paikkoja ja

¹⁸³ Primoratz 2020.

ihmisiä kohtaan. Ihmiset pitävätkin helposti tällaisia ryhmiä aina jollakin tapaa enemmän omanaan ja samaistuvat heihin kenties muita helpommin. Samaistuminen ei kuitenkaan aina välttämättä ole samaistumista koko yhteiskuntaan, vaan esimerkiksi johonkin pienempään ryhmään kuten vaikkapa puolueeseen ja sen jäseniin. Primoratz korosti, että nykykäytössä isänmaallisuus viittaa isänmaalliseen rakkauteen ja samaistumiseen ei-poliittisessa sekä poliittisessa mielessä. Isänmaallisen rakkaus vaatii lähes aina samankaltaisuuden tunteen, koska mikään rakkaus tai ystävyys ei voi kasvaa, jos ihmisillä ei ole mitään yhteistä.¹⁸⁴ Giuseppe Mazzini kuvaili patria yhteisenä talona, jossa asutaan ihmisten kanssa, joita ymmärrämme ja rakastamme enemmän kuin muita, koska he ovat samankaltaisia ja läheisempiä kuin muut. Se talo on kuitenkin muiden samanarvoisten talojen joukossa.¹⁸⁵

Vastaajista 13 koki samaistuvansa suomalaisiin enemmän kuin muiden maiden kansalaisiin. Eräs SDP:n aktiivi perusteli asiaa seuraavasti:

”Samaistun suomalaisiin enemmän, kuin muiden maiden kansalaisiin. Tämä johtuu siitä, että koen jakavani muiden suomalaisten kanssa tietyt samat arvot ja sosiaaliset normit. Jaetuista arvoista ja normeista johtuen on ryhmään helpompi samaistua, kuin sellaisiin, jotka eivät niitä jaa tai ymmärrä.”

Kokoomuksen puolueaktiivi koki myös samaistuvansa suomalaisiin enemmän:

”Koen olevani suomalainen ennen mitään muuta kansallista identiteettiä. Minun sukuni on suomalainen ja olen osa suomalaista ”kansaa” – jatkumoa ja ryhmää, joka tuottaa Suomessa lisää suomalaisia. Olen täällä syntynyt ja toivon että saan täällä myös elää sekä kuolla. Yhtymäpinta on lähinnä tunteellinen tasoltaan. Luonto, yhteiskunta, kulttuuri ja muiden ihmisten olemus on samankaltainen, suomalainen, itseni kanssa.”

Kokoomuslaisen vastaus samaistumisesta on hyvin isänmaallinen ja siinä näkyy tietynlainen konservatiivisuus ja historian kunnioittaminen. SDP:n aktiivin kokemus samaistumisesta sen sijaan on hieman neutraalimpi, ja siinä korostetaan erityisesti arvoja ja normeja, kun taas kokoomuslaisella yhtymäpinta perustui pikemminkin tunteisiin. Molemmat kuitenkin kokevat samankaltaisuutta suomalaisiin, vaikka samankaltaisuus olisikin peräisin hieman eri asioista. Jokaisen ihmisen

¹⁸⁴ Primoratz 2020 & Primoratz 2015, 75.

¹⁸⁵ Viroli 1995, 152.

tuntemukseen samankaltaisuudesta vaikuttavat aina kokemukset muista ihmisistä ja paikasta, jossa samankaltaisuutta on voinut kokea. Samankaltaisuuden voi myös usein huomata erityisesti matkustaessaan ulkomaille ja eläessään osana toista kulttuuria. Tällöin saattaa huomata toimivansa tietyissä tilanteissa eri tavoin kuin muut.

Ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP) aktiivi kuitenkin painotti suomalaisuuden olevan subjektiivinen käsite ja huomautti, että:

”Suomalaisia yhdistää rakkaus omaa maata kohtaan ja siinä meillä on yhteinen tartuntapinta. Rakkaus omaa maata kohtaan voi myös tarkoittaa niin montaa eri asiaa, minulle se tarkoittaa länsimaista demokratiaa ja ihmisoikeuksia, eikä nämä kaksi asiaa katso kenenkään kansalaisuutta. Tietyissä kysymyksissä minun voi olla helpompi samaistua toiseen suomalaiseen kuin muun maan kansalaiseen, mutta esimerkiksi EU:n sisällä on paljon yhteisiä ja samaistuttavia asioita.”

RKP:n aktiivin vastauksessa korostuivat SDP:n aktiivin vastauksen lailla arvot ja normit, joilla on merkitystä samaistumisen tunteen kanssa, mutta samalla nostettiin esiin myös rakkaus isänmaata kohtaan. Samaistumisen tunnetta eivät kuitenkaan kokeneet keskustan aktiivi, eivätkä RKP:n edustajat yhtä vahvasti kuin muiden puolueiden edustajat. Voi hyvin olla, että RKP:n edustajien vastauksissa näkyy puolueen arvopohja, jossa korostuu pohjoismaalaisuus sekä eurooppalainen identiteetti. Myös kaksikielisyys voi vaikuttaa siihen, etteivät RKP:n edustajat samaistu samalla tavalla suomalaisiin.

Samankaltaisuuden tunne luo solidaarisuutta kansalaisten välillä ja motivoi myös osallistumaan julkiseen elämään, sekä tekemään erilaisia uhrauksia yhteisen hyvän puolesta.¹⁸⁶ Kaikki vastaajat olivat poliittisesti aktiivisia ihmisiä ja suurin osa heistä samaistui suomalaisiin enemmän kuin muihin. Oletettavasti vastaajat ovat aktiivisia puolueensa sisällä ja valmiita tekemään erilaisia kompromisseja suomalaisen yhteiskunnan ja sen asukkaiden hyväksi. Vastauksissa todettiin samaistumisen olevan myös siinä mielessä tärkeää, että päätöksenteko liittyy aina jollain tapaa myös omaan elämään ja omaan hyvinvointiin.

¹⁸⁶ Primoratz 2020.

Joissakin vastauksissa korostui myös samaistuminen suomalaisiin sen takia, että suomalaiset ovat luontaisesti läheisempiä ja heidän sosiaaliset norminsa ovat samanlaiset. Esimerkiksi tapa puhua, tapa kätellä ja oman tilan antaminen olivat asioita, joita nostettiin esimerkkeinä esiin. Vihreiden aktiivi mainitsikin, että:

”Vaikka viihdyn myös ulkomailla, koen eniten siehunsisaruuutta melankolisten ja toisinaan hiljaisten suomalaisten kanssa.”

Samankaltaisuuden tunne suomalaisten kanssa saattaa korostua ulkomailla etenkin, jos kokee olevansa niin sanotusti tyypillinen suomalainen. Toiset voivat kuitenkin kokea samankaltaisuutta myös muiden kulttuurien ihmisten kanssa, mikäli suomalaisuus ja suomalaiset eivät tunnu omalta. Samankaltaisuuden tunne voi tulla esimerkiksi luontaisesta tavasta toimia sosiaalisissa tilanteissa tai yhteenkuuluvuuden tunteesta muiden maiden kansalaisten kanssa.

Yksi keskustan aktiivi totesi kuitenkin suoraan, ettei samaistu suomalaisiin:

”En samaistu. Olen itseasiassa ollut hyvinkin ennakkoluuloinen suomalaisista. Usein samaistun samaan koulutusluokkaan. Samaistun yksilöihin ja minulla on vahva eurooppalainen identiteetti.”

Keskustalainen koki kuitenkin samaistumista samaan koulutusluokkaan ja eurooppalaisiin. Tämä voi johtua myös vastaajan henkilökohtaisista ominaisuuksista, että hän kokee olevampi läheisempi muiden kuin suomalaisten kanssa. Globaalissa maailmassa yhä useampi saattaa kokea samaistuvansa ihmisiin, joiden kanssa voidaan jakaa samanlaisia ajatuksia, kiinnostuksenkohteita tai vaikkapa poliittisia mielipiteitä. Samaistumista voidaan kokea hyvinkin eri lähtökohdista olevien ihmisten kanssa, vaikka patriotismin teoriassa painotetaan samaistumista erityisesti oman maan kansalaisiin. Tutkijat mainitsevat kuitenkin, että isänmaallinen voi silti olla ystävällinen muita ihmisiä kohtaan, jotka eivät ole samaa kansalaisuutta, ja jotka eivät ole samaa etnistä alkuperää. Samaistuminen ei aina tarkoita, että ihmisten tulisi olla saman kulttuurin jäseniä tai samaa etnistä alkuperää, vaan samankaltaisuus tietyissä asioissa tai arvoissa voi riittää samaistumisen kokemukseen.¹⁸⁷

¹⁸⁷ Viroli 1995, 9, 58–59.

5.2. Erityinen huoli maasta ja sen kansalaisista

Igor Primoratzin mukaan isänmaallisuuteen liittyy erityinen huoli oman maan kansalaisista, jotka ovat joko kotoisin samasta maasta tai asuvat samassa maassa. Myös Stephen Nathansonin isänmaallisuuden määritelmään kuului erityinen huoli maan hyvinvoinnista. Primoratz huomautti, että isänmaallisuuden määritelmään olisi aina sisällytettävä myös huolenaihe maata kohtaan, sillä henkilöä, joka ei ole ilmaissut minkäänlaista huolta omaa maata kohtaan ei voida pitää patrioottina. Kun huolenaihe on sisällytetty isänmaallisuuden määritelmään, se tarkoittaa myös valmiutta tehdä uhrauksia maan puolesta. Tällöin Primoratzin mukaan uhrautumista ei tarvitsisi erikseen lisätä määritelmään.¹⁸⁸

Kyselyssä kysyttiin myös ovatko vastaajat huolissaan suomalaisista enemmän kuin muiden maiden kansalaisista, ja ovatko vastaajat huolissaan Suomen valtion hyvinvoinnista. Vastaajista kuusi oli huolissaan suomalaisista, mutta suurempi osa eli kaksitoista vastaajaa kuudestatoista oli huolissaan Suomen valtiosta. Yhdessä SDP:n aktiivin vastauksessa korostui suomalaisten etuoikeus elää yhdessä maailman vauraimmista ja hyvinvoivimmista yhteiskunnista, jolloin huolelle ei ole erityistä syytä. Myös keskustan aktiivi huomautti Afrikan ja Aasian elinolojen heikkenemisestä erityisesti ilmastonmuutoksen etenemisen myötä. Yksi vasemmistoliiton aktiivi totesi:

”En ole enempää huolissani suomalaisista kuin muista. Monet ajankohtaiset ongelmat, kuten eriarvoisuuden lisääntyminen ja ilmastonmuutos ovat globaaleja ja olen erityisen huolissani huonompiosaisista globaalisti.”

Yksi keskustan aktiivi kuitenkin koki olevansa huolissaan enemmänkin suomalaisten identiteetistä ja suomalaisuudesta, ja perusteli asiaa seuraavasti:

”Olen huolissani kansakuntamme identiteetistä. Globalisaation ja väestönmuutoksen myötä suomalaisuuden käsite on laajentunut, mikä on sinänsä hyvä asia. Suomalaisia on monenlaisia. Mutta minua suorastaan surettaa globalisaation tuoma universalismi, joka on rapauttamassa suomen kieltä, kulttuuria ja traditiota.”

Suuri osa vastaajista oli huolissaan Suomen valtiosta ja syitä oli erilaisia. Vastauksissa kuitenkin korostuivat huoli Suomen valtion velkaantumisesta, suomalaisten keski-ikänsä nousemisesta,

¹⁸⁸ Primoratz 2015, 74.

mielenterveyden ongelmat ja mielenterveyspalveluiden puutteet, vanhustenhoito, ilmastonmuutos, politiikan polarisaatio, sekä opiskelijoiden asema ja toimeentulo. Yksi vihreiden aktiivi koki tulevaisuudennäkymät synkäksi. Vasemmistoliiton aktiivi mainitsi olevansa huolissaan erityisesti hyvinvointivaltion palveluiden leikkausten takia, sekä julkisten palveluiden yksityistämisestä. Kokoomuksen aktiivi ei kokenut olevansa huolissaan Suomen valtiosta, vaan huomautti:

”Demokratiassa kansa saa mitä ansaitsee. Suomi on maailman vakaimpia sekä vauraimpia valtioita maailmassa, joten valtiosta en ole huolissani.”

Vihreiden aktiivi kommentoi kysymystä Suomen valtion hyvinvoinnista seuraavasti:

”En ole huolissani suoraan valtion hyvinvoinnista, sillä näen kansalaiset valtioon nähden ensisijaisina. Minusta valtiolla ei ole mitään itseisarvoa, vaan ainoastaan välinearvo. -- En siis ole suoraan huolissani Suomen valtion hyvinvoinnista, mutta olen huolissani valtion nykyisestä toimintakyvystä toimia kansalaisten ja ympäristön hyvinvoinnin mahdollistajana.”

Yksi vasemmistoliiton aktiivi myönsi olevansa jossain määrin huolissaan Suomen valtiosta:

”Hyvinvointivaltiota rapautetaan jopa vasemmiston puolelta ja oikeistolainen ääriajattelu (ml. rasismi) on parlamentarisoitunutta.”

Kokoomuksen aktiivi kommentoi kysymystä seuraavasti:

”Velkaa otetaan liikaa, taloudesta ei huolehdita, verorahoista menee liikaa kehitysapuun suhteessa siihen miten oma maa voi ja mitä sillä saadaan aikaan, toisaalta naapurissa on arvaamaton jättivaltio hullun johtajan kanssa ja sodan uhka ei ole poissuljettu, sitten on myös kansalaisten polarisoituminen, on äärioikeistolaisia jotka ovat avoimen rasistisia ja jopa osa uusnatseja, toisaalta myös äärivasemmistolainen ajattelu siitä, että kapitalismi pitää ajaa alas ja maiden rajat ovat turhia koska 'kaikki ovat yhtä samaa kansaa.' ”

Vastauksissa ei tullut ilmi suurempaa huolta muita kansalaisia kohtaan, vaan pikemminkin huoli Suomen valtiota ja sen tulevaisuutta kohtaan. Tämä on toisaalta selitettävissä myös vastaajien

rajaamisella puoluepoliittisesti aktiivisiin ihmisiin, sillä jokainen puolue pyrkii pääsemään eräänlaiseen valta-asemaan, jossa Suomen valtion päätöksiä tehdään. Tällöin opposition edustajat ovat ymmärrettävästi huolissaan toimista, joita hallitus tekee ja toisinpäin. Elämme myös entistä yksilökeskeisemmässä maailmassa, jota vastaukset korostavat entisestään. Ihmiset eivät välitä kansaeläjistään samalla tavalla kuin ennen. Se voi myös osittain olla hyvinvointivaltiosta johtuvaa, sillä voimme luottaa siihen, että valtio pitää huolen omista kansalaisistaan. Tilanne saattaisi olla toisenlainen toisenlaisessa yhteiskunnassa, jossa vastuu muista kansalaisista ja lähimmäisistä olisi jokaisella itsellään. Köyhemmissä maissa on varsin tyypillistä pitää huolta vanhemmista, sukulaisista tai jopa naapureista. Primoratzin patriotismin määritelmän mukaan huoli valtion hyvinvoinnista tarkoittaa myös valmiutta tehdä uhrauksia maansa puolesta.¹⁸⁹ Vastaukset osoittivat, että useimmat kokivat erityistä huolta maasta ja olivat myös samalla valmiita puolustamaan Suomea ja sen itsenäisyyttä sodan syttyessä. Tässä tapauksessa vastaukset tukevat siis patriotismin teoriaa, mutta pienen otannan vuoksi näiden kahden yhteyttä ei voida kuitenkaan yleistää.

5.3. Tunteet

Kyselyssä kysyttiin millaisia tunteita Suomen ja sen itsenäisyyden ajattelemisen vastaajassa herättää. Kyselyssä kysyttiin myös kokevatko vastaajat Suomea kohtaan rakkautta tai kiintymystä vai jotakin muuta tunnetta. Suurin osa vastaajista koki Suomea kohtaan kiintymystä, ja vain harva suoranaista rakkautta. Vastauksissa nousi erityisesti ylpeys omasta maasta. Stephen Nathanson määritteli isänmaallisuuden erityiseksi kiintymykseksi omaa maata kohtaan, ja käytti kiintymyksen ja rakkauden termejä vaihtoehtoisesti. Primoratz korostikin, ettei erityisen kiintymyksen ja rakkauden välillä ei ole suurta eroa.¹⁹⁰ Vastaajista neljä mainitsi tuntevansa Suomea kohtaan rakkautta. Vastaajista yksi oli vihreä, yksi perussuomalainen ja kaksi keskustalaista. Kiintymystä sen sijaan tunsivat viisi vastaajaa, jotka edustivat Kokoomusta, SDP:tä, RKP:tä ja Vasemmistoliittoa. Eli erilaisia kiintymyksen ja rakkauden tunteita kokivat niin vasemmiston, että oikeiston edustajat. Tämä korostaa sitä, että isänmaallisuus ei välttämättä katso puoluekantaa vaan se on jokaisella hyvin subjektiivinen kokemus ja osa identiteettiä. Kyselyssä kysyttiin myös sitä, miten lapsuudenkodissa on suhtauduttu isänmaallisuuteen, ja onko kasvatusta ollut jollakin tavalla isänmaallinen. Vastaajista kahdeksan totesi kasvatuksen olleen neutraali tai ei lainkaan isänmaallinen. Jokainen vastaaja oli kuitenkin valmis puolustamaan esimerkiksi Suomea sodan syttyessä, tavalla tai toisella. Onkin mielenkiintoista, mistä isänmaallisuus sitten kumpuaa, vaikka suhtautuminen siihen on kotona ollut neutraalia tai lähes

¹⁸⁹ Primoratz 2015, 74.

¹⁹⁰ Primoratz 2015, 74.

olematonta. Loput kahdeksan vastaajaa myönsivät kasvatuksen olleen melko isänmaallinen tai varsin konservatiivinen.

Eräs vihreiden edustaja pohti isänmaallisuutta seuraavasti:

”Olen myöhemmin alkanut kyseenalaistamaan sitä, miksi isänmaallisuutta on käsitelty niin perheessäni kuin Suomessa yleisemminkin lähinnä toisen maailmasodan sotien kautta, ja niistäkin on korostettu talvisotaa ja usein lapin sota saattaa kokonaan unohtua. Miksi isänmaallisuutta ei voida käsitellä positiivisten asioiden kautta, esimerkiksi miten suomalainen hyvinvointivaltio on rakennettu, ja mitä kaikkea se on mahdollistanut ihmisille?”

Paolo Mattia Dorian mukaan järkevät ihmiset ymmärtävät, että heidän oma hyvänsä perustuu heidän maansa turvallisuuteen ja rakastavat sitä siksi koko sydämestään. Dorian mukaan rakkaus kumpuaa erityisesti kiitollisuudesta ja onnellisuudesta, jonka hyvän maan hallitus tarjoaa.¹⁹¹ Monet teoretikot ovat todenneet, että isänmaalliset kokevat jatkuvaa ja syvää rakkautta isänmaata kohtaan. Jos rakkaus on jatkuvaa, sitä ei voida pitää tunteena sanan tavallisessa merkityksessä. Tätä tukee myös huomio siitä, että rakkauden ja kiintymyksen välillä ei ole suurta eroa, vaan nämä kaksi tunnetta menevät melko päällekkäin ja eroavat vain painotusten osalta. Isänmaallinen uskollisuus kuitenkin edellyttää tiettyjä kiintymyksen tunteita omaa maata kohtaan, sillä juuri tunteet selittävät erityislaatuisen uskollisuuden.¹⁹²

Kokoomuksen aktiivi totesi, että Suomi ja sen itsenäisyyden ajattelu herättää:

”Ylpeyttä, vahvaa kiintymystä ja sitä, että saisi olla tekemässä Suomesta parempaa paikkaa ja mahdollistaa vastaavaa elämää myös tuleville sukupolville. Yksi suurimmista syistä lähteä politiikkaan oli päästä tekemään asioita isänmaan eteen. Liikutun, kun ajattelen, miten etuoikeutettu olen, kun olen saanut syntyä Suomeen.”

Kokoomuslaisen vastauksessa korostuvat myös kokoomuksen puolueohjelmassa esiin tulevat isänmaalliset arvot. Vastaajaa ajaa eteenpäin juuri isänmaallisuus ja halu päästä tekemään politiikkaa

¹⁹¹ Viroli 1995, 64–67.

¹⁹² Costa 2020, 214–215.

erityisesti isänmaan hyväksi. Vastaus itsessään on hyvin patrioottinen, jossa mainitaan sukupolvet ja erilaisia tunteita, joita isänmaallisuuden ajattelemisen aiheuttaa.

SDP:n aktiivi sen sijaan totesi, että:

”Valtion rakastaminen tuntuu minusta oudolta enkä koe, että voisin tuntea kiintymystä valtion kaltaiseen abstraktioon. Suomalainen yhteiskunta on mielestäni erittäin onnistunut ja siitä olen ylpeä. Tämä ei kuitenkaan kohdistu niinkään valtioon kuin kansalaisille hyvinvointia ja turvaa luoviin instituutioihin--.”

Vasemmistoliiton aktiivi koki Suomea kohtaan rakkauden sijaan kiintymystä, mutta nosti esiin nationalismin tuomat ongelmat:

”Toki kiintymystä, mutta nationalismin negatiivisävytteisen nousun myötä suhtaudun kriittisesti isänmaallisuuteen ja sen symboliikkaan. Suomen itsenäisyys on hyvä asia, jonka soisin niin jatkossakin olevan ja sitä ylläpidettävän diplomatian ja hyvin monenkeskisten suhteiden kautta.”

Vasemmistoliiton vastaaja kritisoi erityisesti nationalismia ja sen vaikutusta oman kriittisyyden kasvuun liittyen isänmaallisuuteen. Vastauksesta tulee kuitenkin ilmi, että patriotismia ja nationalismia ei osata erottaa, vaan ne usein sekoitetaan toisiinsa. Tämä on tietysti ymmärrettävää, sillä ideologiana nationalismi on paljon tutkitumpi ja tunnetumpi kuin patriotismi. Kyseessä on kuitenkin kaksi hyvin toisistaan poikkeavaa ideologiaa, vaikkakin patriotismia ja nationalismia on usein käytetty synonyymeinä tieteellisessä kirjallisuudessa. Isänmaallisuuteen liittyvää kieltä on käytetty jo vuosisatojen ajan vahvistamaan ja tuomaan esiin poliittisiin instituutioihin ja elämäntapaan kohdistuvaa rakkautta, johon liittyy olennaisesti myös kansan yhteinen vapaus eli rakkaus tasavaltaan. Nationalismin kieli sen sijaan luotiin 1700-luvun lopulla Euroopassa vahvistamaan kansan kulttuurista, kielellistä ja etnistä samankaltaisuutta ja homogeenisyyttä.¹⁹³ On myös syytä muistuttaa aatteiden erilaisista vihollisuuksista, joka erottaa ideologiat selvästi toisistaan. Tasavallan patriotismin vihollisia ovat tyrannia, despotismi, sorto ja korruptio, kun taas nationalismin vihollisia kulttuurinen saastuminen, heterogeenisyys, rodullinen epäpuhtaus, sekä sosiaalinen ja poliittinen erimielisyys.¹⁹⁴

¹⁹³ Viroli 1995, 1.

¹⁹⁴ Viroli 1995, 2.

Toinen vasemmistoliiton aktiivi myönsi Suomen ja sen itsenäisyyden herättävän:

”Ristiriitaisia tunteita. Suomen itsenäisyys on arvokas asia. Koen Suomea kohtaan kiintymystä, joka liittyy luontoon, muistoihin ja ihmisiin. Samaan aikaan koen, ettei Suomi ole käsitelty historiaansa tarpeeksi hyvin (sisällissota, saamelaiden kolonialisointi, 1930-luvun fasismi, jatkosota, Neuvostoliitto jne.) eikä ole sellaisen yhdenvertaisuuden ja hyvinvoinnin mallimaa, kuin se monesti itsensä esittää, ja kuinka se erilaisella politiikalla voisi olla.”

Keskustan aktiivi myönsi tuntevansa Suomea kohtaan:

”Rakkautta. Suurin osa rakastamistani asioista elää tai sijaitsee juuri täällä.”

Rousseau mukaan rakkaus oli hyvän hallinnon tuote, joka johtui kiitollisuudesta siitä vapaudesta ja hyvinvoinnista, jonka hyvä hallitus takaa kansalaisille. Hallitakseen kansalaistensa rakkautta patrian täytyy rakastaa jokaista tasapuolisesti. Suojelemalla vapautta patriaa saa kansalaiset tuntemaan olonsa turvalliseksi ja tunnustamalla heidän poliittiset oikeutensa se saa heidät näkemään maan kuuluvan juuri heille. Siitä syystä hyvä poliittinen perustuslaki ja hyvä hallitus ovat edellytyksiä isänmaallisuudelle, kun taas huono perustuslaki ja huono hallitus saavat kansalaiset laiminlyömään kansalaisvelvollisuutensa.¹⁹⁵

Vihreiden aktiivi tuns:

”Rakkautta, kiintymystä, liikutusta, iloa ja kiitollisuutta, kunnioitusta, mutta toki myös huolta erityisesti näinä aikoina. Sydän syrjällään ajattelen sitä, kuinka olemme saaneet itsenäisyyden, sekä erityisesti sitä, mitä tarkoittaisi, jos se vietäisiin pois. --Koen suurta ylpeyttä Suomen itsenäisyydestä.”

On mielenkiintoista kuinka erilaisia tunteita ihmiset Suomea kohtaan tuntevat. Tunteet ovat hyvin erilaisia aina lämpimistä tunteista hieman kylmempiin tunteisiin. Tunteet ovat jokaisella myös hyvin eri vahvuisia, sillä jokaisen ihmisen persoonallisuus ja kokemukset vaikuttavat luonnollisesti myös tunteiden vahvuuteen.

¹⁹⁵ Viroli 1995, 84–85.

5.4. Velka

Kymmenen vastaajaa kuudestatoista koki olevansa jotakin velkaa Suomelle. Patriotismin tutkijat ovatkin huomauttaneet, että kansalaisilla on velvollisuus palvella maataan, koska he ovat tehneet ikuisen velan sen kanssa, ja sitä ei voida koskaan maksaa kokonaan takaisin. Erityisesti Maurizio Viroli korosti ihmisten moraalista velvollisuutta maata kohtaan. Hänen mukaansa ihminen on maalle velkaa elämänsä, koulutuksensa, kielensä ja jopa vapautensa.¹⁹⁶ Monet ovat kuitenkin kritisoineet Virolin kommenttia. Esimerkiksi Igor Primoratzin mielestä kaikki kiitollisuus syntymisestä ja kasvatuksesta kuuluu vanhemmille eikä valtiolle, mutta on olemassa tiettyjä etuja, joita kansalaiset valtioltaan saavat.¹⁹⁷ Suomessa tällaisia ovat esimerkiksi koulutus ja julkinen terveydenhuolto. Monet näistä valtiolta saaduista eduista nousivatkin tämän kysymyksen vastauksissa esiin.

Kokoomuksen aktiivi koki olevansa velkaa Suomelle:

”Koen, sillä tämä maa on turvannut turvallisen elinympäristön itsenäisessä ja demokraattisessa maassa, olen velvollinen puolustamaan maatani ja tekemään parhaani sen edun toteutumiseksi.”

Vastaavasti koki myös SDP:n aktiivi:

”Kyllä olen. Olen hyödyntänyt verovaroin rahoitettua koulutusta, julkista terveydenhuoltoa ja sosiaaliturvaa sekä olen saanut asua vakaassa ja turvallisessa demokratiassa. Tämän vuoksi haluan itse kantaa oman korteni kekoon ja mahdollistaa samat asiat tuleville sukupolville.”

Vihreiden aktiivi koki olevansa erityisesti kiitollisuuden velassa:

”Toki koen olevani erityisesti kiitollisuuden velassa syntyessäni valtioon, jossa lähtökohtaisesti asiat ovat hyvin, ja meillä on usein hyvät mahdollisuudet ponnistaa parempaan elintasoon esimerkiksi köyhästä lapsuudesta huolimatta. Ulkomailla olisin tällä hetkellä perhetaustani ja oman koulutustaustani vuoksi perusduunari, enkä tällä hetkellä korkeakoulussa opiskelemassa itseäni ylempään ammattikuntaan.”

¹⁹⁶ Viroli 1995, 9.

¹⁹⁷ Primoratz 2020.

Velan tunteesta on haastava vetää johtopäätöksiä, sillä niissä oli huomattavaa vaihtelua myös puolueiden sisällä. Toisaalta kumpikaan vasemmistoliiton aktiiveista ei kokenut olevansa mitään velkaa Suomelle, mutta toinen vastaajista myönsi maksavansa verot mielellään.

Machiavelli huomautti, että mikään velvollisuus ei ole suurempaa kuin se, jonka olemme maallemme velkaa. Hän korosti myös, että kansalaisen tulee unohtaa kaunansa maata kohtaan, koska hänen velvollisuutensa ei sammu edes vaikeuksien vuoksi.¹⁹⁸ Montesquieu painotti, että jokainen kansalainen solmii syntyessään velan kotimaansa kanssa, ja sitä ei voida koskaan maksaa kokonaan takaisin. Juuri tästä syystä jokaisen tulisikin palvella yhteistä hyvää omien kykyjensä mukaan.¹⁹⁹ Onkin hyvin mielenkiintoista mistä tämä ajatus velasta kumpuaa myös tänä päivänä. Kuten vastauksissa nousi esiin – ihmiset kokevat olevansa velkaa erityisesti hyvinvointivaltion tarjoamien palvelujen vuoksi. Kokisivatko ihmiset samanlaista velan tunnetta jossakin muussa valtiossa, jossa valtio ei tarjoaisi samanlaisia asioita kansalaisilleen?

Vaikka osa kokee olevansa juuri opiskelumahdollisuuksien vuoksi velkaa Suomelle, osan mielestä he tekevät osansa jo opiskellessaan ja töitä tehdessään. Esimerkiksi RKP:n aktiivi ei kokenut olevansa mitään velkaa Suomelle:

”Minä teen tämän maan eteen paljon opiskellessani ja tehdessäni töitä, eikä minusta syyllisyyden tunnetta tarvitse potea.”

Toinen RKP:n aktiiveista sen sijaan koki olevansa velkaa niin Suomelle kuin koko maailmallekin yrittämään parhaansa. Tässäkään kysymyksessä ei voida vetää suoria johtopäätöksiä liittyen puoluekantaan, sillä erot ovat hyvin subjektiivisia.

5.5. Velvollisuus puolustaa maata ja valmius kuolla sen puolesta

Valmiutta taistella, tappaa ja lopulta myös kuolla isänmaan puolesta on patriotismin teorian mukaan pidetty perinteisesti syvimpänä ja aidoimpana isänmaallisuuden muotona.²⁰⁰ Kuten jo aiemmin teoriaosuudessa mainittiin – maltillisen isänmaallisuuden kannattajat ovat sitä mieltä, että patriootti voidaan käskää taistelemaan maansa puolesta, mutta ainoastaan silloin kun sota on oikeudenmukaista. Äärimmäiset isänmaallisuuden kannattajat sen sijaan katsovat olevansa

¹⁹⁸ Viroli 1995, 33–34.

¹⁹⁹ Viroli 1995, 73.

²⁰⁰ Sardoc 2020, 3.

velvollisia taistelemaan maansa puolesta oli sota oikeudenmukainen tai ei.²⁰¹ Äärimmäisen isänmaallisuuden määritelmä vie ajatukset väistämättä Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa, jolla on Venäjällä myös tukijoita. Kenties tässä tapauksessa voidaan puhua äärimmäisestä isänmaallisuudesta, sillä jotkut venäläiset katsovat olevansa velvollisia taistelemaan Ukrainaa vastaan, vaikka sota olisikin epäoikeudenmukainen. Maltillisesta isänmaallisuudesta voidaan puhua puolustussodankäynnin yhteydessä, jossa sota voidaan katsoa oikeudenmukaisesti ja ainoaksi vaihtoehdoksi, sillä tarkoituksena on säilyttää oman valtion itsenäisyys.

Kyselyssä kysyttiin, kokevatko ihmiset velvollisuudekseen puolustaa Suomea sodan syttyessä ja olisivatko he valmiita kuolemaan Suomen vapauden puolesta. Kaksitoista henkilöä kuudestatoista sanoivat velvollisuudekseen puolustaa maataan sodan syttyessä ja olevansa myös valmiita kuolemaan Suomen vapauden puolesta. Neljä vastaajaa kuudestatoista sanoi olevansa valmiita tietyin reunaehdoin toimimaan Suomen hyväksi myös sodan syttyessä, mutta eivät välttämättä kuolemaan sen takia. Yksikään vastaaja ei vastannut kielteisesti tähän kysymykseen. Vasemmistoliiton aktiivi kirjoitti vastauksessaan seuraavanlaisesti:

”Koen velvollisuudekseni tehdä tavalla tai toisella osani, jos Suomi joutuisi sotaan, koska Suomen itsenäisyys on asia, jonka avulla voidaan paremmin taata hyvinvointia Suomessa asuville ihmisille ja viedä myös globaalisti hyviä asioita muualle maailmalle. En kuolisi Suomen vapauden puolesta, koska ainakaan tällä hetkellä en seiso täysin Suomen valtion politiikan takana.”

Perussuomalaisten aktiivi totesi, että:

”Olisi maani ja kansani pettämistä lähteä maanpakoon sodan syttyessä. Esi-isäni ja -äitini taistelivat urheasti vapaan Suomen puolesta, joten on luonnollista, että minäkin pyrin taistelemaan maamme puolesta.”

Kokoomuksen aktiivi huomautti, että:

”Maanpuolustusvelvollisuus on kaikilla riippumatta sukupuolesta tai intitaustasta.”

²⁰¹ Primoratz 2020.

Vasemmistoliiton aktiivi totesi seuraavasti:

”Varmasti se lankeaisi tavalla ja toisella kaikkien niskaan. Suomen puolesta kuoleminen on latautunut ilmaisu, joka yhdistetään aseelliseen puolustamiseen. Sodan sytyttyä meitä tulee kuolemaan ”Suomen puolesta”, siitä yksinkertaisesta syystä, että jäämme esimerkiksi kotiimme, olemme sitten asevoimissa tai emme. En ota kantaa vapauden puolesta kuolemiseen.”

Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittanut keskustan aktiivi totesi:

”Kyllä koen, koska olen käynyt armeijan ja tehnyt lupaukseni siitä. Vaikeaa se tulee olemaan, enkä tiedä riittääkö henkinen kantti lopulta. Samasta syystä tavallaan olen valmis kuolemaan Suomen puolesta, mutta henkinen kestävyys epäilyttää.”

Vihreiden aktiivi totesi, ettei koe mitään automaattista velvollisuutta puolustaa Suomea. Mutta huomautti, että:

”--jos Suomeen hyökätään, tilanne olisi toinen. Vaikka en pidä kansallisvaltiota ensisijaisena kansalaisiinsa nähden, tilanteen käytännön realiteetit todennäköisesti kuitenkin pakottaisivat suomalaiset tarttumaan aseisiin. Todennäköisin skenaario olisi Venäjän hyökkäys Suomeen, ja perustuen sekä historiaan, että Venäjän Ukrainassa käymään sotaan, suomalaisten olisi pakko puolustautua aseellisesti, mikäli haluaisivat välttää etnisen puhdistuksen, pakkosiirrot ja julman siviileihin kohdistetun väkivallan sodankäynnin taktiikkana. Tässä tilanteessa olisin valmis kuolemaan Suomen vapauden puolesta.”

RKP:n aktiivin suunnitelmissa oli naisten vapaaehtoinen asepalvelus ja hän huomautti, että:

”Jokaisella suomalaisella on velvollisuus puolustaa omaa maataan, ja minä olen valmis ryhtymään siihen sotilaallisin keinoin. Olen myös valmis kuolemaan Suomen vapauden puolesta, sillä se on tärkeämpää kuin minun henkeni.”

Vastaajista siis suurin osa oli valmis puolustamaan Suomea sodan sytyessä ja äärimmäisessä tilanteessa jopa kuolemaan sen puolesta, jota pidetään patriotismin teoriassa aidoimpana

isänmaallisuuden muotona. Kyselyssä kysyttiin myös Ukrainan sodan vaikutusta omaan isänmaallisuuteen. Suurin osa vastaajista myönsi Ukrainan sodan vahvistaneen isänmaallisuutta entisestään. Muutama totesi kuitenkin, ettei sodalla ole ollut vaikutusta heidän isänmaallisuuteensa ja ajatukset kotimaasta ovat pysyneet samana. Keskustan aktiivi totesi, ettei Ukrainan sota ole vaikuttanut suoraan isänmaallisuuteen, mutta se on lisännyt sodan pelkoa. RKP:n aktiivi myönsi, että:

”Venäjän hyökkäys on heikentänyt minun tietynlaista aikaisempaa naiivia suhtautumista maani itsenäisyyteen.”

Vastaajista yksitoista myönsi Ukrainan sodan jollain tavalla vahvistaneen heidän isänmaallisuuttaan tai ainakin lisänneen isänmaallisia tunteita. Vasemmistoliiton aktiivi myönsi Ukrainan sodan hieman vahvistaneen isänmaallisuutta:

”Ehkä hieman vahvistanut, mm. luottoani Suomen puolustukseen ja tuonut vahvemmin esiin ”nostalgista” narratiivia Talvisodasta. Se on myös muistuttanut, että Suomen itsenäisyys on arvokas asia, joka ei ole täysin itsestään selvä.”

SDP:n aktiivi totesi:

”Ukrainan tilanne on saanut arvostamaan entistä enemmän kotimaata sen vakauden, turvallisuuden ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vuoksi.”

Toinen SDP:n aktiivi totesi, että:

”Ei ole vaikuttanut isänmaallisuuteen. Vahvistanut kuitenkin luottamusta suomalaiseen yhteiskuntaan ja maanpuolustukseen sekä suomalaisen yhteiskunnan puolustamisen tärkeyteen.”

Jos valmiutta taistella ja lopulta kuolla isänmaansa tähden pidetään patriotismin aidoimpana ja syvimpänä isänmaallisuuden muotona, niin ovatko 2020-luvun puoluepoliittisesti aktiiviset nuoret aikuiset vastausten perusteella isänmaallisia? Vastaajista suurin osa oli valmis toimimaan maansa hyväksi sodan syttyessä – tavalla tai toisella. Yhä suurempi osa oli valmiina myös osallistumaan maanpuolustukseen.

Isänmaallisuus rakentuu ihmisiin vuosien myötä tarinoiden, kasvatuksen ja muistojen kautta. Tarinat, kasvatust ja muistot saattavat lisätä ihmisten isänmaallisuutta tai jopa aiheuttaa vastareaktion isänmaallisuutta kohtaan. Isänmaallisuus on jokaisella erilaista lähtökohdista ja tässä tutkielmassa myös puoluekannasta riippuen. On kuitenkin mielenkiintoista, kuinka eri puolueiden edustajien vastauksissa korostuvat erilaiset isänmaalliset tuntemukset, oli kyseessä sitten samaistuminen, huoli maasta tai maanpuolustus. Toisaalta puolueiden sisällä on myös valtavia eroja liittyen isänmaallisuuteen, joka korostaa isänmaallisuuden subjektiivista luonnetta. Selvää on kuitenkin, että nationalismiin usein liitettävät ilmentymät kuten rasismi vaikuttavat myös poliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuuteen lieventävästi. Isänmaallisuutta on kuitenkin selvästi korostanut Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan, sillä Suomenkaan itsenäisyyttä ei enää pidetä itsestäänselvyytenä kuten ehkä aiemmin.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Valitsin pro gradu -tutkielmani aiheen jo ennen Ukrainan sodan syttymistä. Sodan syttyminen muutti lähtemättömästi ihmisiä ympäri maailman, myös Suomessa. Sotaa käydään Suomen naapurimaa Venäjän aloituksesta edelleen. Oletukseni ennen Ukrainan sotaa oli, että nuoret aikuiset eivät identifioitu kovinkaan vahvasti isänmaahan pois lukien tietyt puoluekentän oikealla laidalla olevat puolueet. Oletukseni pohjautuivat liberalismiin vaikutukseen ja globaalin maailman tiedostamiseen, jossa kansallisuudella ei ole enää niin suurta merkitystä. Ukrainan sodan syttyminen kuitenkin muutti myös tutkielmani oletusta, sillä huomasin itse miettiväni sodan mahdollisuutta myös Suomessa. Oletukseni muuttui siihen, että Ukrainan sodalla on ollut vaikutusta puoluepoliittisesti aktiivisiin nuoriin aikuisiin ja heidän isänmaallisuuteensa. Tutkielman perusteella ei voida vetää laajempia johtopäätöksiä 16 hengen otannan vuoksi, mutta tutkielman avulla saatiin mielenkiintoista laadullista analyysiä suomalaisten isänmaallisuudesta.

Tutkielmassa oli kaksi tutkimuskysymystä, joista ensimmäinen kuului: Mitkä teemat korostuvat puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuudessa? Tutkielmani tulokset osoittivat, että suurin osa vastaajista samaistui suomalaisiin enemmän kuin muiden maiden kansalaisiin. Suurin osa oli myös huolissaan Suomen valtion hyvinvoinnista ja valtaosa koki kiintymystä Suomea kohtaan. Joka ikinen vastaaja oli myös tavalla tai toisella valmis puolustamaan Suomea sodan syttyessä, valtaosa myös aseellisesti. Alustava oletukseni oli, että tässä näkyisivät selvästi puolueiden erot, mutta vastaukset osoittivat toisin. Uskon kuitenkin, että Venäjän aloitettua hyökkäyssota Ukrainaan, suomalaiset ovat pohtineet tilannetta, jos vastaava olisikin tapahtunut Suomelle. Moni myönsikin Ukrainan sodan vahvistaneen isänmaallisuutta, mutta lisänneen myös sodanpelkoa. Harva vastaajista koki erityistä huolta oman maan kansalaisista tai rakkauden tunnetta isänmaata kohtaan, joten nämä kaksi isänmaallisuuden ilmentymää eivät ainakaan korostuneet kyselyn vastauksissa.

Toinen tutkimuskysymys kuului: Onko Ukrainan sota vahvistanut puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten isänmaallisuutta? Ensinnäkin – on selvää, että Ukrainan sodalla on ollut vaikutusta myös tämän tutkimusaiheen korostumiseen. Kun ennen tutkielman aloittamista pohdin aiheen olevan tabu ja juuri sen takia tärkeä tutkimusaihe, on tämä alustava ajatus kääntynyt pääläelle. Isänmaallisuus ei teemana ole enää tabu nuorten aikuisten keskuudessa, ja tämä seikka on muuttunut täysin vain vähän yli vuodessa. Ukrainan sota on vahvistanut erityisesti ylpeyttä suomalaista yhteiskuntaa kohtaan, jota moni olisi valmis myös aseellisesti puolustamaan. Samalla sota on avannut monien silmät sille, että maan itsenäisyyttä ei voida koskaan pitää itsestäänselvyytenä. Sota on

vaikuttanut myös suomalaisten uskoon Puolustusvoimia kohtaan, ja samalla myös korostanut asepalveluksen tärkeyttä, vaikkakin liikehdintää asepalveluksen suorittamisessa on ollut suuntaan sekä toiseen kuten tutkielman alussa tuotiin ilmi. Sodan varjolla myös puolustusmenoihin on laitettu enemmän rahaa, ja Puolustusvoimat on saanut laajempaa näkyvyyttä. Näkyvyyttä on lisännyt entisestään myös hakuprosessi Naton jäseneksi, joka on ollut Suomessa uutisten ykkösaiheena lähes päivittäin sodan syttymisen jälkeen.

Myös historialla ja kotikasvatuksella on vaikutusta ihmisten isänmaallisuuteen. Ihmisten historiakäsitys ja lapsuuden kasvatusta vaikuttavat kokemukseen joko vähentäen tai lisäten isänmaallisuuden tunnetta. Myös vastauksissa nostettiin esiin erilaisia historiallisia tapahtumia, joilla on ollut merkitystä omaan isänmaallisuuteen. Vastauksissa kuitenkin nostettiin esiin tiettyjen tapahtumien kuten talvisodan glorifiointi, vaikka juuri sotien jälkeen luodulla hyvinvointivaltiolla on erittäin suuri rooli isänmaallisuuden tunteeseen. Moni kokikin arvostavansa Suomea juuri hyvinvointivaltion takia, sillä jokainen vastaaja on saanut koulutuksen ja erilaisia palveluja hyvinvointivaltiolta. Onkin siis huomionarvoista, että harva välttämättä kokisi niin vahvaa isänmaallisuutta, mikäli valtio ei pitäisi huolta kansalaisistaan. Tämä tulee ilmi jo patriotismin teoriassa.

Puolueiden eroista ei voida tehdä suoria johtopäätöksiä, sillä vastauksissa korostui se, että isänmaallisuus on aina subjektiivinen kokemus. Kokemukseen isänmaallisuudesta ei siis vaikuta niinkään puoluetusta. Pienen otannan vuoksi suoria johtopäätöksiä ei valitettavasti voida tehdä, vaan aihe vaatisi laajempaa lisätutkimusta. Samaistumista suomalaisiin eivät kuitenkaan kokeneet RKP:n edustajat samoin kuin muut. Myös kysymys velvollisuudesta puolustaa maata ja valmiudesta kuolla Suomen puolesta herätti eniten ajatuksia puoluekentän vasemmalla laidalla. 4 vastaajaa 16:sta oli valmiina toimimaan tavalla tai toisella, jos Suomeen hyökättäisiin. Vastaajat eivät varsinaisesti kieltäytyneet puolustamasta maata, mutta korostivat muita keinoja kuten diplomatian roolia. Vastaajista kaksi oli vasemmistoliitosta ja yksi SDP:stä ja yksi vihreistä. Vasemmistoliiton edustajat eivät myöskään kokeneet olevansa mitään velkaa Suomelle, mutta tässäkin kysymyksessä ei voida tehdä johtopäätöksiä oikeiston ja vasemmiston välillä.

Oma ajatteluprosessini kehittyi tutkielman etenemisen myötä merkittävästi. Alkuperäistä oletustani muuttivat turvallisuuspoliittiset tapahtumat ja erityisesti Ukrainan sota. Oletustani muuttivat myös tutkimustulokset, jotka osoittivat, että puoluekannalla ei ole niin suurta merkitystä sille, kokeeko ihminen olevansa isänmaallinen. Isänmaallisuus on osa suomalaisten identiteettiä puoluekannasta

riippumatta, mutta puoluekannalla voi hyvinkin olla vaikutusta siihen, kuinka vahvana isänmaallisuuden kokee. Valitsemani teoriaohjaava sisällönanalyysi oli erinomainen valinta tutkielman menetelmäksi, sillä se antoi ikään kuin vapaat kädet tutkimuksen toteuttamiselle erityisesti analyysivaiheen edetessä. Koen myös edelleen, että juuri patriotismin teorian avaaminen suomen kielelle oli erityisen tärkeää, sillä aiempaa suomenkielistä tutkimusta patriotismista on olemassa erittäin vähän. On selvää, että valittu teoreettinen viitekehys tuki analyysiä entisestään. Koko prosessi oli kaiken kaikkiaan ajatuksia herättävä ja opettavainen. Koenkin, että pro gradu -tutkielman kautta osaan katsoa kokonaisuuksia entistä laajemmin ja monesta eri näkökulmasta, sillä käsitelin monen eri puolueen edustajien ajatuksia niinkin haastavasta ja poliittisesti hyvin arasta aiheesta kuin isänmaallisuus.

Varsinaisessa tutkimusongelmassa pohdittiin sitä, onko isänmaallisuudelle enää tilaa postmodernissa yhteiskunnassa. Vastausten pohjalta voidaan tulkita, että isänmaallisuus on edelleen tärkeä arvo myös puoluepoliittisesti aktiivisille nuorille aikuisille. Jo patriotismin teoriassa todetaan, että isänmaallisuus on osa identiteettiämme. Tätä tukee eri puolueiden edustajien kokemus samaistumisesta, heidän kokema huoli valtion hyvinvoinnista, kiintymyksen tunne ja valmius puolustaa Suomea sodan syttyessä. Vastaajat olivat eri ikäisiä nuoria aikuisia, jotka ajavat politiikassa eri asioita ja edustavat puoluekentän eri puolia.

Vastauksista ilmeni, että isänmaallisuus on edelleen ajankohtainen arvo yhteiskunnassa. Arvo saattaa olla tiedostamaton tai tiedostettu, mutta se on edelleen olemassa ainakin osana ihmisten identiteettiä. Isänmaallisuuteen liittyy paljon kipeitä aiheita kuten itsenäisyys, kuolema ja sota. Nämä ovat aiheita, joita 2020-luvun puoluepoliittisesti aktiivisten nuorten aikuisten ei välttämättä ole tarvinnut ennen pohtia. Tällä hetkellä ne ovat kuitenkin valitettavan ajankohtaisia. Suurten turvallisuuspoliittisten muutosten ja kyselyn vastausten perusteella uskonkin, että isänmaallisuudelle on vielä tilaa postmodernissa yhteiskunnassa. Olennaista isänmaallisuudessa on kuitenkin se, että se ei saa olla poissulkevaa, rasistista tai konfliktien ja väkivallan lähde. Vastauksissa ei tullut esiin nationalistisia ajatuksia, joten ainakin suuri osa vastaajista pystyi erottamaan patriotismin nationalismista. Se, onko isänmaallisuudella suurta roolia tulevaisuudessa jää nähtäväksi, mutta vuonna 2023 se on edelleen ajankohtainen arvo ja teema, jonka tutkimukselle on jatkossakin tarvetta.

LÄHDELUETTELO

Alasuutari, Pertti (2001). Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, Yliopistokustannus University Press Finland.

Anderson, Benedict (1991). *Imagined Communities – Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London – New York: Verso.

Costa, Victoria M. (2020). “Patriotism and Civic Virtue”. Teoksessa Sardoc, Mitja (toim.) *Handbook of Patriotism*, 213–226. Ljubljana: Educational Research Institute, Springer.

Dagger, Richard (2020). Patriotism and Republicanism. Teoksessa Sardoc, Mitja (toim.) *Handbook of Patriotism*: 87–104. Ljubljana: Educational Research Institute, Springer.

Eklund, Ville (2022). Reservistä eroamisessa hurja kasvu tänä vuonna – ”Selvästi tämä Ukrainan sota vaikuttaa”. Saatavissa: <<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/reservista-eroamisessa-hurja-kasvu-tana-vuonna-selvasti-tama-ukrainan-sota-vaikuttaa/8369786#gs.yoebz>>, luettu 2.5.2022.

Eskola, Jari (2003). Tutkijan monet valinnat. Teoksessa Eskola, Jari & Pihlström, Sami (toim.) *Ihmistä tutkimassa, Yhteiskuntatieteiden metodologian ajankohtaisia kysymyksiä*: 137–160. Kuopio: Kuopio University Press.

Gellner, Ernest (1997). *Nationalism*. London: The Guernsey Press Co. Ltd, Guernsey Channel Islands, Phoenix.

Gilbert, Margaret (2009). Pro Patria: An Essay on Patriotism. Teoksessa *The Journal of ethics*: 319–346. California: Department of Philosophy, School of Humanities, University of California, Springer.

Harmaala, Minna (2022). Reserviläisliiton jäsenmäärä kasvoi historiallisen paljon – ”Todella vahvaa tahtoa osallistua vapaan isänmaan puolustamiseen”. Saatavissa: <<https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/4495515>>, luettu 2.5.2022.

Hobsbawm, Eric (1994), Nationalismi. Alkuteos: Nations and Nationalism Since 1780 (2. Ed.). Cambridge University Press 1992. Suomentaneet: Jari Sedergren, Jussi Träskilä ja Risto Kunnari. Tekstinvalmistus Jussi Träskilä ja Jussi Ristilä. Tampere: Vastapaino.

Johnson, Burke & Christensen Larry (2008). Educational Research. Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches. Third Edition. United States of America: Sage Publications.

Jussila, Osmo & Hentilä Seppo & Nevakivi Jukka (2009). Suomen poliittinen historia 1809–2009. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kokoomus (2018). Arvot ja periaateohjelma. Avoin tulevaisuuspuolue, joka luottaa ihmiseen. Saatavissa: <<https://www.kokoomus.fi/periaateohjelma/>>, luettu 12.2.2023.

Kristillisdemokraatit (2017). Periaateohjelma. Saatavissa: <<https://www.kd.fi/tutustu/ohjelmat/periaateohjelma/>>, luettu 12.2.2023.

Laitinen, Kari & Nokkala Arto (2005). Suomalainen asevelvollisuus: historiaa, haasteita ja tulevaisuutta. Helsinki: Puolustusministeriö.

Meinander, Henrik (2014). Suomen historia. Linjat, rakenteet, käännekohtat. Helsinki: Schildts & Söderströms. Ruotsinkielinen alkuteos Finlands historia. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Mickelsson, Rauli (2007). Suomen puolueet. Historia, muutos ja nykypäivä. Tampere: Vastapaino.

Miscevic, Nenad (2020). Nationalism. The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edited by Edward N. Zalta. Saatavissa: <<https://plato.stanford.edu/entries/nationalism/>>, luettu 22.1.2022.

Moore, Margaret (2009). Is Patriotism an Associative Duty? Teoksessa The journal of ethics, 383–399. Kingston, Canada: Department of Political Studies, Queen’s University.

Nathanson, Stephen (1989). In Defense of “Moderate Patriotism”. Teoksessa Ethics, 535–552. USA: The University of Chicago Press.

Pakkasvirta, Jussi & Pasi Saukkonen (toim.) (2005), Nationalismit. Porvoo: WSOY.

Prebilib, Vladimir (2020). Patriotism and National Security. Teoksessa Sardoc, Mitja (toim.) Handbook of Patriotism, 725–740. Ljubljana: Educational Research Institute, Springer.

Paloheimo, Heikki & Raunio Tapio (toim.) (2008). Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Paloheimo, Heikki (2008). Ideologiat ja ristiriitaisuudet. Teoksessa: Paloheimo, Heikki & Raunio Tapio (toim.) Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä: 27–58. Helsinki: WSOY, Oppimateriaalit Oy.

Perussuomalaiset (2018). Perussuomalaiset RP. Periaateohjelma. Saatavissa: <<https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2018/10/periaateohjelma.pdf>>, luettu 12.2.2023.

Primoratz, Igor (2020). “Patriotism”, The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Edited by Edward N. Zalta. Saatavissa: <<https://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinfo.cgi?entry=patriotism>>, luettu 25.4.2022.

Primoratz, Igor (2015). Patriotism: A Two-Tier Account. Teoksessa Kleining, John & Keller, Simon & Primoratz Igor (toim.) The Ethics of Patriotism, A Debate, 73-103. UK: John Wiley & Sons.

Primoratz, Igor & Pavkovic Aleksandar (2008). Patriotism Philosophical and Political Perspectives. Australia: Ashgate Publishing Company.

Primoratz, Igor (2002). Patriotism: A Deflationary View. Teoksessa: The Philosophical forum, 2002-12, Vol 33 (4), 443–458. Boston, USA & Oxford, UK: Blackwell Publishers Inc.

Pursiainen, Terho (1997). Isänmaallisuus, Keskinäinen osakkuus ja kepeyden filosofia. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Ruotsalainen kansanpuolue. Puolueohjelma. Inhimillinen ja menestykseäs Suomi. Saatavissa: <<https://sfp.fi/fi/politiikka/paatokset-ja-poliittiset-ohjelmat/puolueohjelma/>>, luettu 12.2.2023.

Sardoc, Mitja (2020). Patriotism and its Critics. Teoksessa Sardoc, Mitja (toim.) Handbook of Patriotism, 1–8. Ljubljana: Educational Research Institute, Springer.

Silvasti, Tiina (2014). Sisällönanalyysi. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.) Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen, 33–48. Helsinki: Gaudeamus.

Soutphommasane, Tim (2020). Liberal Patriotism. Teoksessa Sardoc, Mitja (toim.) Handbook of Patriotism, 105–126. Ljubljana: Educational Research Institute, Springer.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (2020). Periaatejulistuksemme. Saatavissa: <<https://www.sdp.fi/tutustu/tietoa-sdpsta/periaatejulistuksemme/>>, luettu 12.2.2023.

Tolstoy, Leo (1987). On Patriotism & Patriotism, or Peace? Writings on Civil Disobedience and Nonviolence. Philadelphia: New Society Publishers.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Yle (16.5.2022). Eduskunta äänesti Suomen Natoon hakemisen puolesta selvin luvuin 188–8 – Haavisto: "Pulinat pois, tänä iltana allekirjoitetaan hakemuskirje Natoon". Saatavissa: <<https://yle.fi/a/3-12446945>>, luettu 27.2.2023.

Yle (18.5.2022). Kysely: Suomalaisten maanpuolustustahto on mittaushistorian korkein – myös Nato-jäsenyyden kannatus noussut reilusti viime syksystä. Saatavissa: <<https://yle.fi/a/3-12450562>>, luettu 26.2.2023.

Yle (1.3.2023). Eduskunta hyväksyi Suomen Nato-jäsenyyden äänin 184–7 – katso, miten edustajasi äänesti. Saatavissa <<https://yle.fi/a/3-12689401>>, luettu 5.3.2023.

Valli, Raine (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, Raine & Perkkilä Päivi (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valtanen, Milka (2022). Putinin pitkä peli. Suomen Kuvalehti, 3.3.2022. Uutinen. Saatavissa: <<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/venaja-hyokkasi-ukrainaan-23-helmikuuta-konfliktimaiden-valilla-alkoi-jo-vuosia-aiemmin/>>, luettu 19.4.2022.

Valtioneuvosto (2021). Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2021: Suomen väestö monimuotoistuu – vaihtelua on alueittain. Sisäministeriö. Saatavissa: <<https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/suomen-vaesto-monimuotoistuu-vaihtelua-on-alueittain>> luettu 8.2.2022.

Vasemmistoliitto (2007). Periaateohjelma. Saatavissa: <<https://vasemmisto.fi/vasemmistoliiton-tavoitteet/periaateohjelma-tavoitteet/periaateohjelma/>>, luettu: 12.2.2023.

Vihreät (2020). Vihreät muuttavat maailmaa, jotta elämä maapallolla voi kukoistaa. Saatavissa: <<https://www.vihreat.fi/ohjelmat/periaateohjelma-2020-2028/>>, luettu 12.2.2023.

Viroli, Maurizio (1995). For Love of Country – An essay on patriotism and nationalism. New York: Clarendon Press.

LIITTEET

Liite 1 – Kyselylomake

- Onko isänmaallisuudelle enää tilaa postmodernissa/modernissa yhteiskunnassa?
- Rakentuuko nuorten aikuisten identiteetti suomalaisuudesta?
- Mitkä teemat korostuvat nuorten aikuisten isänmaallisuudessa?

Ikä:

Sukupuoli:

Koulutusaste:

Puoluekanta:

1. Millainen on sinusta isänmaallinen henkilö? Entä epäisänmaallinen?
2. Samaistutko suomalaisiin jotenkin eri tavalla kuin muiden maiden kansalaisiin? Kerro tarkemmin.
3. Oletko huolissasi suomalaisista enemmän kuin muiden maiden kansalaisista? Kerro tarkemmin.
4. Oletko huolissasi Suomen valtion hyvinvoinnista? Miksi?
5. Koetko olevasi jotakin velkaa Suomelle? Mitä ja miksi?
6. Oletko suorittanut asepalveluksen tai harkinnut sen suorittamista? Miksi?
7. Onko Ukrainassa syttynyt sota vaikuttanut isänmaallisuuteesi jotenkin? Onko se vahvistanut vai heikentänyt sitä? Miksi?
8. Koetko velvollisuudeksesi puolustaa maatasi sodan syttyessä? Miksi? Entä olisitko valmis kuolemaan Suomen vapauden puolesta? Miksi?
9. Miten lapsuudenkodissasi on suhtauduttu isänmaallisuuteen? Onko kasvatuksesi ollut jollakin tavalla isänmaallinen, miten?
10. Millaisia tunteita Suomen ja sen itsenäisyyden ajatteleminen sinussa herättää? Koetko Suomea kohtaan rakkautta tai kiintymystä, vai jotakin muuta tunnetta?